

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIK ANA BİLİM DALI

**KENTSEL DÖNÜŞÜMLERDE KENTSEL KİMLİĞİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ:
TRABZON ZAĞNOS VADİSİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Ali KARA

HAZİRAN 2013

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

KENTSEL DÖNÜŞÜMLERDE KENTSEL KİMLİĞİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ:
TRABZON ZAĞNOS VADİSİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ ÖRNEĞİ

Mimar Ali KARA

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"YÜKSEK MİMAR"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 24.05.2013
Tezin Savunma Tarihi : 12.06.2013

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN

Trabzon 2013

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Mimarlık Ana Bilim Dalında

Ali KARA tarafından hazırlanan

**KENTSEL DÖNÜŞÜMLERDE KENTSEL KİMLİĞİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ:
TRABZON ZAĞNOS VADİSİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ ÖRNEĞİ**

**başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 28 / 05 / 2013 gün ve 1507 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Doç. Dr. Ömer İskender TULUK

Üye : Doç. Dr. Cenap SANCAR

Üye : Yrd. Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Kentsel Dönüşümlerde Kentsel Kimliğin Sürdürülebilirliği: Trabzon Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği adlı bu çalışma K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda hazırlanmıştır.

Yüksek Lisans çalışmam boyunca danışmanlığımı üstlenen ve bana yol gösteren değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN' a başta olmak üzere Yrd. Doç. Dr. Filiz TAVŞAN' a ve son olarak tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Son olarak bu uzun ve yorucu süreç boyunca maddi ve manevi her türlü desteği benden esirgemeyen anneme, babama ve sevgili kardeşlerime ve biricik sevgilime minnet ve şükranlarımı sunar çok teşekkür ederim.

Kentsel dönüşüm, kentsel kimlik ve sürdürülebilirlik konularıyla ilgili olanlara yararlı olabilme ümidiyle...

Ali KARA
Trabzon 2013

TEZ BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kentsel Dönüşümlerde Kentsel Kimliğin Sürdürülebilirliği: Trabzon Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Yrd. Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 12/06/2013

Ali KARA

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	III
TEZ BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ	XI
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş	1
1.2. Sorunun belirlenmesi	2
1.3. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	3
1.4. Çalışmanın Yöntemi.....	4
1.5. Kentsel Dönüşüm Kavramı ve Tanımı	5
1.5.1. Kentsel Dönüşüm Süreci ve Gelişimi	8
1.5.2. Kentsel Dönüşümün Amacı.....	9
1.5.3. Kentsel Dönüşümün Dünyada ve Türkiye’de Ortaya Çıkışı.....	10
1.5.4. Kentsel Dönüşüm Sürecinde Uygulanan Metodoloji ve Yöntem	13
1.5.5. Dünyada Kentsel Dönüşüm Uygulamaları.....	20
1.5.6. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları	25
1.5.7. Trabzon’da Kentsel Dönüşüm Uygulamaları.....	29
1.6. Kimlik Kavramı ve Tanımı	33
1.6.1. Kentsel Kimlik Olgusu.....	34
1.6.2. Kentsel Kimliği Belirleyen Öğeler.....	37
1.6.3. Kentsel Kimliğin Bileşenleri	38
1.6.4. Kentsel Kimlik-Kentsel Dönüşüm İlişkisi	43
1.7. Sürdürülebilirlik Kavramı Tanımı.....	45
1.7.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihi Gelişimi.....	47
1.7.2. Kentsel Dönüşüm ve Sürdürülebilirlik	48

1.7.3.	Kentsel Kimlik ve Sürdürülebilirlik	50
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	51
2.1.	Çalışma Alanın Seçimi.....	51
2.2.	Çalışma Alanının Tanıtımı	52
2.3.	Çalışma Alanının Kentsel Kimlik Analizi.....	58
2.4.	Anket Formunun Oluşturulması.....	63
2.5.	Örnekleme Grubunu Belirlenmesi	63
2.6.	Anketin Uygulanması.....	65
2.7.	Anketlerin Değerlendirilmesi ve Yöntemi	65
3.	BULGULAR	67
3.1.	Kişisel Bilgilere Ait Bulgular.....	67
3.2.	Sosyo-Kültürel Alışkanlıklara Ait Bulgular.....	68
3.3.	Yakın Çevre ve Kullanımına Ait Bulgular.....	71
3.4.	Kentsel Çevre Algısına Ait Bulgular.....	75
4.	İRDELEME.....	83
4.1.	Ki Kare Bağımsızlık Testi Sonuçlarının İrdelenmesi.....	83
4.2.	Çapraz Tablo Analiz Sonuçlarının İrdelenmesi	83
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER	85
6.	KAYNAKLAR.....	89
7.	EKLER	94
	ÖZGEÇMİŞ	

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

KENTSEL DÖNÜŞÜMLERDE KENTSEL KİMLİĞİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ:
TRABZON ZAĞNOS VADİSİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ ÖRNEĞİ

Ali KARA

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN
2012, 93 Sayfa, 3 Ek Sayfa

Kent kavramı ilk bakışta modern kentlerin prototipi gibi görünse de aslında kimlik kavramının sorgulandığı bir alan haline gelmiştir. Küresel dünyanın hızla kimliksiz dünyaya dönüştüğü çağımızda belki de bundan en çok etkilenen kavramların başında “kentsel kimlik” kavramı gelmektedir. Kenti görmeyenlerin bile zihinlerinde o kentle ilgili çağrışım yapan değerler bütünü olarak tanımlanan “kentsel kimlik” kavramı günümüzde yalnızca bazı kentlerde form bulmaktadır. Bu kentlerin çoğunlukla kentsel sorunlarını çözmüş modern Avrupa kentleri olduğunu görmekteyiz. Kentsel kimliğini günümüze kadar koruyup getiren bu kentler aynı zamanda dönüşüm projelerinin de yoğunlukla uygulandığı kentlerdir. Kentsel sorunlarını yeni yeni ele alıp çözmeye çalışan diğer dünya kentlerinde ise kentsel dönüşüm projeleri; küreselleşme ve onun getirdiği yaşam koşullarıyla giderek yok edilen ya da terk edilen tarihsel bölgelerde yoğunlaşmaya başlamıştır. Kentlerin tarihi bölgelerinin yaşadığı bu yıkım aynı zamanda kentlinin ve kentin de tarihle bağlarının koparmaktadır. Kimlik ve kentsel kimlik kavramlarının tarihi referanslar olmaksızın ele alınamayacağı gibi tarihi ile bağları koparılmış bir kentinde kimliğinden bahsedilemez. Tarihi kentlerde gerçekleştirilen dönüşüm projeleri bu kimlik sorununa çözüm üretmekten uzak kaldığı için kentler hızla bir kimliksizleşme içine girmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın amacı; kentsel dönüşüm projeleriyle birlikte ortaya çıkan kentsel kimlik sorununa sürdürülebilir çözüm önerileri geliştirmektir. Tez genel bilgiler, yapılan çalışma, bulgular, irdeleme, sonuçlar ve önerilerden oluşmaktadır. Genel bilgiler; Kentsel Dönüşüm Kavramı, Kimlik Kavramı, Sürdürülebilirlik Kavramı olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır. Yapılan çalışma bölümünde ise araştırma yöntem ve teknikler yer almaktadır. Bu bağlamda anket formu oluşturulmuş ve anketin uygulanacağı örneklerin gurubu belirlenmiştir. Daha sonra hazırlanan anket formu belirlenen örneklem grubu tarafından cevaplandırılmış ve yanıtlar düzenlenerek, bilgisayar ortamına geçirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS istatistik programında Kikare, Çapraz Tablo analizi ve frekans tabloları yardımıyla irdelenmiş ve çalışmanın başlangıcında ortaya konan varsayımların gerçekliği araştırılmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmayla; bulgular, irdeleme, sonuçlar ve öneriler ele alınarak konuyla ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, kimlik, kentsel kimlik, sürdürülebilir

Master Thesis

SUMMARY

SUSTAINABILITY OF URBAN IDENTITY ON URBAN RENEWAL: TRABZON ZAGNOS VALLEY
AN EXAMPLE TO URBAN RENEWAL PROJECT

Ali KARA

Karadeniz Technical University
The Graduate Technical University Architecture Graduate Program
Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN
2013, 93 Pages, Appendix 3 Pages

Although at first glance as it may seem, the urban concept is a prototype of city, in fact it becomes a field of questioning identity. During global world is rapidly transforming into world without identity in our era, urban identity is one of the most affected concepts. Even those who do not see city, they have an association of urban identity which defined as the evocative set of values about the city but nowadays this concept exists just in forms in some cities. And we figure that mostly these cities are modern European cities which solve urban problems. Cities which preserve their own urban identity to the present are being also mostly applied urban renewal projects. Taking over and trying to solve the problems of urban new urban transformation projects in other world cities, living conditions brought about by globalization and its historical regions are increasingly began to concentrate destroyed or abandoned. As for urban renewal projects in which the other cities recently take over and try to solve their urban problems begin to center on abandoned and extincted historical zones due to globalization and life conditions brought by. Demolition of urban historical zones destruct bond between citizen and city with history. As if city and urban identity can't be examined without historical references, it is almost impossible to talk about urban identity of a city does not have a bond with its own history. Urban renewal projects applied in historical cities are far from finding a solution to this identity problem so cities are becoming and developing without identity. In this regard, aim of this thesis is to develop sustainable solution suggestions to urban identity problems. Thesis composed of general informations, research work, facts, discussions, conclusions and suggestions. General Informations discussed in three topics as Urban Renewal Concept, Identity Concept, Sustainability Concept. Research work part is composed of research methods and technics. In this context, a survey form was constituted and random sample for this survey defined. Afterwards survey form answered by sample group and results were digitalized. Verified datas analyzed with SPSS statistics programme with the help of chi-square test, cross tab analyzes and frequency table and accuracy of assumptions set out at the beginning of study were researched. With this context, via this research; with considering facts, discussions, conclusions and suggestions, explanations about topic was done.

Key Words: Urban renewal, identity, urban identity, sustainability.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. Çalışmanın Aşamaları	5
Şekil 2. Kentsel dönüşüm sürecini yönlendiren eylem biçimleri.....	14
Şekil 3. Danbara kentsel dönüşüm projesi	21
Şekil 4. Trafalgar Meydanı hava fotoğrafı	22
Şekil 5. Trafalgar Meydanı	23
Şekil 6. Postdam meydanı projesi	24
Şekil 7. La Defense kentsel dönüşüm projesi maketi	25
Şekil 8. La Defense meydanı hava fotoğrafı	25
Şekil 9. Portakal Çiçeği Vadisi Projesi	27
Şekil 10. Dikmen Vadisi Projesi	28
Şekil 11. Zafer Meydanı kentsel dönüşüm projesi	28
Şekil 12. Kuştepe kentsel dönüşüm projesi	29
Şekil 13. Zağnos Vadisi 3. etap kentsel dönüşüm çalışması	30
Şekil 14. Zağnos Vadisi 2. etap kentsel dönüşüm çalışması sonrası	31
Şekil 15. Zağnos Vadisi 3. etap kentsel dönüşüm çalışması öncesi	31
Şekil 16. Tabakhane Vadisi mevcut durum	32
Şekil 17. Kentsel kimlik bileşenleri.....	35
Şekil 18. Bruje, Belçika.....	35
Şekil 19. Prag, Çek Cumhuriyeti	36
Şekil 20. Mostar, Bosna Hersek	36
Şekil 21. Venedik, İtalya	36
Şekil 22. Mardin, Türkiye	37
Şekil 23. Çalışma Alanının sınırlarını gösteren harita.....	54
Şekil 24. Lambert Planına ait eskiz.....	62
Şekil 25. Lambert Planına ait eskiz	63
Şekil 26. Deneklerin memnuniyet durumu - eskiye göre komşuluk ilişkileri.....	68
Şekil 27. Deneklerin eskiye göre alışveriş ve ticaret olanakları - sosyal çevre durumu	69
Şekil 28. Deneklerin eskiye göre etkinlik katılım durumu - mahalleye aidiyetlik durumu	69

Şekil 29. Bölgede yapılan K.D.Ç.'nin yerel ve kültürel özelliklere - sosyo-kültürel alışkanlıklara etkisi	70
Şekil 30. Bölgede yapılan TOKİ evlerinin tarihi doku ile uyumu - tarihi dokunun algına bilirlığı	71
Şekil 31. Zağnos vadisinin tercih etkisi - misafirlerin evin adresini bulma oranları	72
Şekil 32. Zağnos Vadisine ulaşım olanakları-gitme alışkanlığı	72
Şekil 33. Zağnos Vadisine gitme zamanı – amacı	73
Şekil 34. Zağnos Vadisindeki tesis ve imkânlardan memnuniyet - Zağnos Vadisi'nin kullanımını sınırlayan en önemli etken	73
Şekil 35. Daha önce oturduğunuz binayla karşılaştırıldığında şimdiki binanın kat sayısı-şimdiki mahallenizin yapı yoğunluğu kalitesi – karakteri	74
Şekil 36. Daha önce oturduğunuz binayla karşılaştırdığınız da şimdiki binanın yapı	74
Şekil 37. Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün kente - yakın çevresine katkısı.....	76
Şekil 38. Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün kent imajına ve kentin genel görünüşüne - Bu tip kentsel dönüşüm projeleri diğer mahallelere de uygulanmalı mı?.....	76

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Zağnos Vadisi kentsel dönüşüm projesinin etap bilgileri	57
Tablo 2. Deneklerin demografik bilgilerine ait tablo	67
Tablo 3. S1 * mülkiyet, taşınma çapraz tablo analizi.....	77
Tablo 4. S2 * mülkiyet çapraz tablo analizi	77
Tablo 5. S1 * cinsiyet çapraz tablo analizi.....	78
Tablo 6. Sosyo-kültürel alışkanlıklar * mülkiyet çapraz tablo analizi	78
Tablo 7. Sosyo-kültürel alışkanlıklar * taşınma durumu çapraz tablo analizi	79
Tablo 8. Cinsiyet * S1 çapraz tablo analizi	79
Tablo 9. Cinsiyet * S1 Ki Kare testi.....	80
Tablo 10. Mülkiyet * S1 çapraz tablo analizi.....	80
Tablo 11. Mülkiyet * S1 Ki Kare testi	81
Tablo 12. Mülkiyet * sosyokültürel alışkanlıklar çapraz tablo analizi.....	81
Tablo 13. Mülkiyet * sosyokültürel alışkanlıklar Ki Kare testi	82

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Kentsel dönüşümün tarihte, Avrupa kentlerinin re-organizasyon süreci ile kendini göstermeye başladığı bir gerçektir. Bu re organizasyon sürecinde uygulanan kentsel dönüşüm-kentsel yenileme sürecinde ortaya konulan uygulama pratikleri neticesinde Kentsel Dönüşüm üst başlığı çerçevesinde, yenileme kavramı kendini sorgulama zorunluluğu hissetmiştir. Bu sorgulama sürecinde ise dönüşümün alt başlıkları olan uygulama araçları; Koruma, Düzeltme ve Yenileme kavramları ile ortaya konulan yeni kent mekânlarının yarattığı kent kimliği kavramının önemli bir olgu olduğu sonuç ve kanaati etkili olmuştur. Kentsel dönüşümün içindeki bu çıkmazın ortadan kaldırılabilmesi için kenti tüm kapsamıyla (coğrafyası, fiziki mekânı, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı ile) bütün olarak ele almak ve ona bir kimlik atfederek oluşturulacak kentsel dönüşümün doğru neticeye ulaşabileceği anlaşılmıştır. Böylece, çöküntüye uğrayarak sorunlu duruma gelen kentsel yaşam çevreleri, gerekli dokunuşlarla yaşamaktan zevk alınacak, özlenen kentsel mekânlara dönüştürülebilecek; eskiyerek özgün niteliklerini ve önemlerini yitiren tarihsel çevreler, çağdaş yaşam koşullarına uygun olarak yeniden kullanılabilir kılınırken, tümüyle yıkılıp yenilenmek yerine bir tür koruma yoluyla kent ve kentli kültürünün yeniden kazanımı sağlanabilecektir. Seçilen bu (yeni) strateji ile artık, “sürdürülebilir bir kentsel yenileşme” den söz edebiliriz. Burada, yeniden canlandırma-yeniden yaşam kazandırma, başka deyişle “yeniden yaşanabilir kılma” amacıyla yürütülen operasyonlarda, “kentlin yerleşik değerlerini ve iç dengelerini bozmadan bir çağdaşlaşmadan söz ediyoruz demektir (Birsell, Polat, Yılmaz, 2003).

Günümüzde kent planlamasının en önemli konusu haline gelen “Kentsel Dönüşüm Kavramı” küreselleşme ve dünya kenti kavramlarının kavram olmaktan çıkıp gerçekliğe dönüşmelerinde kullanılan en temel araçlardan biri olmuştur (Bayram, 2006).

Küreselleşme ve onun getirdiği yaşama koşulları giderek tarihsel bölgelerin terk edilmesine ya da yok edilmesine yol açması “Kentsel Dönüşüm Projelerinin” bu alanlarda yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

Özgün nitelikler taşıyan tarihi bölgeler kentlerin ayrılmaz bir parçası durumundadır. Bu alanların günümüz yaşam koşullarıyla bütünleştirilerek yaşatılması ve gelecek nesillere

aktarılması kent kimliğinin devamlılığı bakımından gereklidir. Geleneksel kent dokusunu koruyarak geçmişten günümüze kadar gelebilmiş olan tarihsel kentlerin niteliklerini ve değerlerini saptamak, belgelemek, koruma sorunlarını ve yeni yapılanma koşullarını belirlemek tarihi kentleri korumada ilk aşama olmaktadır (Nalçakan, 1994).

Toplumsal değişmeler kentsel işlevlerde farklılaşmalara ve mekânsal yapıda değişmelere neden olmaktadır (Nalçakan, 1994). Kentsel sitlerin günümüz koşulları altında yok olmasına engel olmak ve sitlerin gelişen kentle işlevsel bütünleşmesini sağlamak, tarihi kent alanlarını güncel yaşamın gerekleri ile kaynaştırmakla sağlanabilmektedir (Yılmaz, 2000).

Tarihi değeri olan alanların yaşatılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması adına korunması ve kentin mevcut yaşam koşullarıyla uyumlaştırılması gerekmektedir. Tarihi değerlerin korunması, iyileştirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması, eski kültürel ortamların canlandırılması, fiziksel ve sosyo-kültürel açıdan bütünleşmiş uyumlu bir yaşam alanına dönüştürülmesi bu alanların sürdürülebilirliğinin sağlanması bakımından gerekmektedir.

Zengin tarihsel ve kültürel birikimi olan kentlerin, sahip olduğu değerlerin farkına vararak korunması ve sürdürülebilir plan kararlarıyla bu değerlerin kullanımının sağlanması, insanlığın ortak kültür mirasının paylaşılmasına olanak sağlayacaktır (Koçan, 2012).

Tarihi çevrelerin sürdürülebilirliği söz konusu olduğunda kentsel dönüşüm projeleri oldukça önem kazanmaktadır. Şöyle ki kentsel dönüşüm öncesi ve sonrasında alan adeta iki farklı kentsel alana dönüşmektedir. Alandaki birçok tarihi yapı, sosyal ve kültürel değerleri olan yapılar, belirli bir dönemi yansıtan yapılar ve kentlinin kafasında imaj oluşturmuş sokaklar, yollar, nirengi noktaları, çeşmeler ve daha birçok kentsel öge yok edilmektedir. Böyle bir ortamda kentsel kimlik olgusunun korunup sürdürülebilirliğinin sağlanması kaçınılmaz hale gelmiştir.

1.2. Sorunun Belirlenmesi

Ülkemizde, kentsel tasarım ve dönüşüm süreci ile yok edilen sosyal, mekânsal ve kültürel değerler, gelişim adı altında, kent kullanıcısının beklentilerini hiçe sayan rantsal düzenleme etkisi altında yok olmaktadır. Oysa sürdürülebilir ve yaşanabilir kent kavramı, ekolojik mimariden insan hayatının kolaylaştırılmasına, yerel değerlerinin korunmasına,

yeniliklerin hayata geçirilmesine, kentsel kalitenin arttırılmasına kadar birçok alanı kapsamaktadır (Uzun, Çolak, Berkman, Güneş 2009).

Kentsel Dönüşüm kavramı tanım olarak, bozulma ve çökme olan kentsel alanın ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarının kapsamlı ve bütünlük yaklaşımlarla iyileştirilmesine yönelik olarak uygulanan çalışmaların bütünüdür. Tanım olarak kentleri iyileştiren ve tarihi ve kültürel değerlerini koruyan “Kentsel Dönüşüm” pratikte ekonomik kaygılarla bazı kentsel sorunlara çözüm aramaktan uzağa gidememiştir.

Dünya’da ki örneklerin aksine Türkiye’de Kentsel Dönüşüm genellikle tek düze bir anlayışla koruma kültüründen uzak tamamen “eskisini yık, yenisini yap” mantığı ile yürütülmektedir. Tarihi kentlerde kentsel dönüşüm eskiyi koruyup geliştirerek yaşatmak yerine tamamen yıkıp yerine bambaşka bir kentsel alan çıkartmak amacını taşımaktadır.

Bu bağlamda; bugün kentsel sorunlara çözüm olarak öne sunulan “Kentsel Dönüşüm Kavramı” yarının kimliksiz kentlerinin oluşmasında adeta bir model haline gelmiştir.

1.3. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Küreselleşen dünya ile birlikte sınırlar kalkarak dünya küçük bir köye dönüşmüştür. Günümüzde teknolojinin de katkısıyla insanlar hızlı bir iletişim-etkileşim içine girmiştir. İletişim çağıyla birlikte bireyler ekonomik olduğu kadar kültürel olarak da alışverişte bulunmaktadır. Bu kültürel alışveriş zamanla dünya kültürü, dünya toplumu ve dünya kenti gibi kavramlarını gündeme getirmiştir.

Kentsel dönüşüm projeleri ile birlikte dünya kenti kavramı teori olmaktan çıkıp uygulama aşamasına geçmiştir. Bu noktada dünya kenti kavramı ilk bakışta modern kentlerin prototipi gibi görünse de aslında kimlik kavramının sorgulandığı bir alan haline gelmiştir. Küresel dünyanın hızla kimliksiz dünyaya dönüştüğü çağımızda belki de bundan en çok etkilenen kavramların başında “kentsel kimlik” kavramı gelmektedir.

Tarihi kentlerde gerçekleştirilen dönüşüm projeleri kentsel kimlik sorununa çözüm üretmekten uzak kaldığı için kentler hızla bir kimliksizleşme içine girmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın amacı; kentsel dönüşüm projeleriyle birlikte ortaya çıkan kentsel kimlik sorununa sürdürülebilir çözüm önerileri geliştirmektir.

1.4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kuramsal ve uygulama bölümleri başta olmak üzere 5 ana bölümden oluşmaktadır.

Kuramsal bölüm Kentsel Dönüşüm Kavramı, Kimlik Kavramı, Sürdürülebilirlik Kavramı olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır. İlk bölümde, kentsel dönüşüm kavramının tanımı yapılarak dünyada, Türkiye’de ve de Trabzon’da yapılan kentsel dönüşüm çalışmalarından örnekler irdelenmiştir. İkinci bölümde, kimlik kavramının tanımı, kentsel kimlik kavramı, kentsel kimliği belirleyen öğeler ve kentsel kimliğin bileşenleri incelenmiştir. Son bölümde ise, sürdürülebilirlik kavramının tanımı, tarihsel gelişimi ve kentsel dönüşüm ile sürdürülebilirlik kavramının ara kesiti üzerinde durulmuştur.

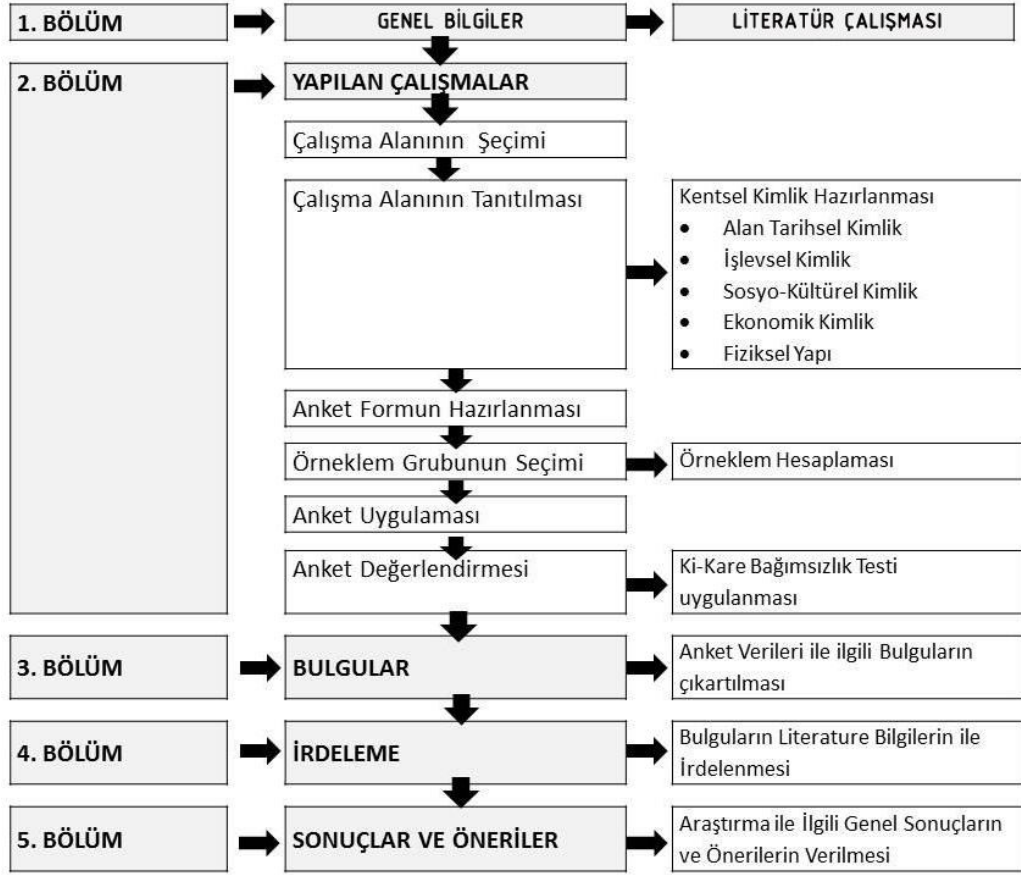
Uygulama bölümünde ise literatür araştırmasından elde edilen bilgiler ışığında hazırlanan ankete ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda anket formu oluşturulmuş ve anketin uygulanacağı örneklem grubu belirlenmiştir.

Bulgular bölümünde hazırlanan anket formu belirlenen örneklem grubu tarafından cevaplandırılmış ve yanıtlar düzenlenerek, bilgisayar ortamına geçirilmiştir. SPSS istatistik programında Ki Kare, Çapraz Tablo analizi ve frekans tabloları yardımıyla irdelenmiş ve bazı bulgulara ulaşılmıştır.

İrdeleme bölümünde ise çalışmanın başlangıcında ortaya konan varsayımlar anket sonucunda ortaya çıkan bulgularla karşılaştırılarak irdelenmiş ve gerçekliği araştırılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise elde edilen bulguların irdelenmesi neticesinde ortaya çıkan bulgular ışığında bazı sonuçlara varılmış ve kentsel kimlik-kentsel dönüşüm bağlamında bazı öneriler getirilmiştir.

Çalışmanın aşamaları aşağıdaki şekilde verilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmanın aşamaları

1.5. Kentsel Dönüşüm Kavramı ve Tanımı

Kentsel dönüşüm ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Bu tanımlar, vurguladıkları vizyon, amaç, strateji, ve yöntemlere göre farklılık göstermektedir. Nasıl tanımlanırsa tanımlansın kentsel dönüşüm, bozulma ve çökme olan kentsel alanın ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarının kapsamlı ve bütünlük yaklaşımıyla iyileştirilmesine yönelik olarak uygulanan strateji ve eylemlerin bütünüdür.

Kentsel alanlar karmaşık ve dinamik sistemlerdir. Fiziksel, toplumsal, çevresel, ekonomik ve hatta siyasal ve ideolojik faktörlerin etkisinde değişim ve dönüşüm gösterdikleri gibi, kendileri de birçok değişim dönüşüme neden olabilirler. Kentsel mekândaki değişim ve dönüşümler, kimi zaman mekân ve yaşam kalitesini artırıcı yönde olurken; kimi zaman ise, mekânın ekonomik, toplumsal, çevresel ve fiziksel çökme ve bozulması olarak kendini gösterir. Kentsel dönüşüm bir olgu olarak belirli bir zaman aralığında sürekli gerçekleşmektedir.

Dönüşüm kavramını; Kentsel sorunların çözümünü sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı çözüm sağlamayı amaçlayan "Kapsamlı bir Vizyon ve Eylem" olarak tanımlayabiliriz (Thomas, 2003; Kocamemi, 2006).

Başka bir tanımlama da ise; bir yerleşim alanının ekonomik, sosyal ve fiziksel yeniden üretim sürecidir diyebiliriz. Kentsel alanları yeniden yaşanabilir kılmayı, sosyal dışlanmışlık ve ayrımı güçlenmiş toplum yapısı ile aşmayı, fiziksel iyileşmeye paralel olarak ekonomik canlılığı yaratmayı hedeflemek biçiminde yorumlayabiliriz (Kocamemi 2006).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alan dönüşüm kelimesinin anlamından hareket ederek (Dönüşüm: Olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma) Kentsel Dönüşümü, kentsel alanların var olan durumundan başka bir biçime girmesi, başka bir durum alması olarak tanımlayabiliriz.

Çeşitli bilim insanlarına göre kentsel dönüşümün farklı tanımları yapılmıştır. Linchfield (1992); “kentsel dönüşümü, kentsel bozulma süreçlerini daha iyi anlama ihtiyacından doğan ve gerçekleştirilecek dönüşümde elde edilen sonuçların üzerinde uzlaşma” olarak,

Dannison (1993); “kentsel dönüşümü, kentsel çöküntü alanlarında yoğunlaşan sorunların eşgüdümlü bir biçimde çözümlemek için ortaya konulan yöntem” olarak,

Roberts (2000); “kentsel dönüşümü, kapsamlı ve bütünlük bir vizyon ve eylem olarak, bir alanın ekonomik, fiziksel, toplumsal ve çevresel koşulların sürekli iyileştirilmesini sağlamaya çalışmak”, olarak tanımlamışlardır.

Bu tanımlardan yola çıkarak Kentsel Dönüşümü; “ Çökme ve bozulma olan kentsel mekânın ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarını kapsamlı ve bütünlük yaklaşımlarla iyileştirmeye yönelik uygulanan strateji ve eylemlerin bütünü” olarak tanımlayabiliriz. Bu nedenle kentsel dönüşüm, yeni kentsel alanların planlanması ve geliştirilmesinden çok var olan kentsel alanların planlanması ve yönetimi ile ilgilidir (URL-1, 2012).

Görüldüğü üzere kentsel dönüşüm kavramı oldukça geniş alana yayılmakta, birçok süreç ve disiplinleri de ilgilendirmektedir.

Yakın zamana dek, öncelikli olarak savaşta hasara uğramış kent ve kasabaların yeniden yapılandırılması bağlamında, düşük-gelirli vatandaşların yaşadığı köhneleşmekte olan mahallelerdeki kötü kaliteli konutlara çözüm üretmeyi hedefleyen, daha çok devlet

müdahalesi esaslı olan ‘konut ağırlıklı’ süreci tanımlamak için kuzey Avrupa ülkelerinde (urban renewal) ifadesi kullanılmıştır. Son zamanlarda, editörlüğü Roberts ve Skyes (2000) tarafından yapılmış olan bir temel kaynak kentsel yenileşirmenin tanımını ; ‘..değişime konu olan bir alanın, ekonomik, fiziksel ve sosyal koşullarına kalıcı iyileştirme getirme arayışı içinde olan ve kentsel sorunların çözümüne yol açan eylem ve kapsamlı ve bütünleştirilmiş vizyon’ olarak yapmaktadır (Kocabaş, 2006).

Topal (2005) kentsel dönüşümü: Bir sanayi alanının, bir çalışma alanının niteliğinin değiştirilmesine ilişkin plan kararıyla yaratılan hedefi dönüşüm olarak tarif etmektedir.

Şehirlerde dönüşüm ihtiyacı, kentsel alanlarda, ekonomik ve sosyal sistemlerdeki bozulmalardan kaynaklanmaktadır. Kentsel alanlarda zamanla ortaya çıkan ekonomik gerilemeler, çevre kalitesinde ve sosyal yaşam kalitesindeki düşüşler, yapılaşmış mekana planlı bir müdahaleyi zorunlu kılmaktadır. Yalnızca kentsel problemlerin halledilmesinde değil, ekonomik büyüme ve sosyal refah sağlamaya yönelik geliştirilen politikaların sonucu ortaya çıkan yeni talep ve beklentilerin karşılanmasında da, kentsel dönüşüm uygulamalarına başvurulmaktadır (Eren, 2006).

Dönüşüm, konut, sağlık, iş, ulaşım, eğitim ve diğer sosyal, çevresel ve ekonomik konular ile birlikte geniş bir alanı kapsamaktadır. Kentsel dönüşüm, genel olarak “Kentsel sorunların çözümünü sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamaya çalışan kapsamlı bir vizyon ve eylem” olarak tanımlanmaktadır (Thomas 2003; Eren 2006).

Kentsel dönüşüme ilişkin yabancı literatürde çok sayıda kavram ve tanım ortaya atılmıştır. Bu kavramlar değişik şekillerde Türkçeye çevrilmiş, şehircilik yazınına kazandırılmıştır. Ancak kavramların çok olması, birbirleri arasında küçük nüans farklılıklarının olması, kavram kargaşasını da beraberinde getirmiştir. Bütün kavramların ortak noktası, “planlı bir müdahale ile kentsel mekâna daha iyi bir kullanım getirmek” amacını güdüyor olmasıdır (Eren, 2006).

Tüm bu bilgilerin ışığında kentsel dönüşümü; kentsel çöküntü alanlarında, ekonomik, sosyal, yönetsel, fiziksel ve çevresel boyutlar düşünülerek planlanan, kapsamlı ve bütünleşik yaklaşımlarla iyileştirmeye yönelik çalışmaların rantsal düzenlemelerden uzak; bölgenin iklimsel, coğrafi, kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak sürdürülebilir, yaşanabilir projelerle kentsel kalitenin artırıldığı bir süreç olarak tanımlayabiliriz.

1.5.1. Kentsel Dönüşüm Süreci ve Gelişimi

Kentsel dönüşüm süreçleri özellikle 19 yy. ve 20 yy. başı Avrupa'sında sanayi devrimine paralel olarak kentlerin büyüme hareketine bağlı olarak gelişmiştir. Sanayi devriminin hızına ayak uyduramayan fiziksel ve sosyal yapı sonucunda özellikle işçi sınıfının düşük yaşam kalitesi, düşünürleri ve tasarımcıları kentsel yaşam biçimini yeniden sorgular hale getirmiştir. Bu dönemde düşünürler ve tasarımcılar önerdikleri fiziksel modellerle kentlinin sosyal ve ekonomik seviyesini de arttırmayı hedeflemiştir. Howard'ın " bahçe şehri ", fikri Le Corbusier'in " radiant city ", Tony Garnier'in "Industrial city " önerisi bu bağlamda geliştirilmiş düşüncelerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında devletçi yapının ağırlık kazanması, merkezi planlama kararlarını getirmiştir İşçi sınıfı ve alt gelir gruplarının konut ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmış, eskiyen ve yıkılan kent merkezleri yenilenmeye çalışılmıştır. Rehabilitasyon Yenileme, Yeniden Canlandırma gibi kavramlar bu süreçte oluşmuştur (Kocamemi 2006).

1960 - 1970 dönemi kentsel dönüşüm uygulaması ise yine kamu kaynakları ile gerçekleştirilen, bütünsel fiziki değişimleri içeren uygulamalardır. Yerel ve bölgesel düzeyde merkezi idareni planlamaları ile kamu kaynakları ile uygulamıştır.1970'lerin sonlarında yaşanan enerjiye dayalı ekonomik krizler, değişen sosyal ve politik yapı kentsel dönüşüm uygulamalarının içeriğini de değiştirmiştir (Kocamemi 2006).

1950-2005 yılları arasında dünya, birbirine benzer kentsel dönüşüm çabalarına sahne olmuştur. Süreç analizi, bu konuda en ileri seviyedeki ülke olan İngiltere örneği üzerinden yapılmıştır. İngiltere'de,

- 1950 lerde Yeniden İnşa
- 1960 larda Yeniden Canlandırma
- 1970 lerde Yenileme
- 1980 lerde Yeniden Geliştirme
- 1990 larda Yenilenme

kavramları gündemde olmuştur (Robert ve Sykes, 1999 ve Ann-Beswick, 2001: Kocabaş, 2006).

Avrupa da olduğu gibi Türkiye'de de sanayileşmeyle birlikte hızlanan kentleşme süreci, beraberinde özellikle yoğun göç alan Ankara, İstanbul, İzmir gibi kentlerin kontrolsüz bir biçimde büyümesini de getirmiştir. Böylesine büyük bir nüfus artışına hazır olmayan büyük kentlerde göçe bağlı olarak konut sorunu ortaya çıkmış, bu da beraberinde

göç edenlerin kendi konut sorunlarını kendilerinin çözmesini yani gecekonduları getirmiştir (Şişman, 2008).

Birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye’de de, özellikle 1980 sonrası büyük ölçekli ulusal ve uluslararası sermayenin kar güdüsünün ön planda olduğu konut projeleri sonucunda, kentlerin gereksiz yayılmasına, kültürel, tarihi ve doğal zenginliklerin tahribine, ekonomik, toplumsal ve çevresel sürdürülebilirlik ilkesine karşı, kamu kaynaklarının verimsiz kullanımına, aynı zamanda israfına, yerle özgü olmayan, toplumsal eşitsizliği, dışlamayı ve kutuplaşmayı artıran kentsel mekânların türemesine yol açmıştır (Sekmen, 2007).

Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren, sanayileşmenin de tetiklediği yoğun göç kentlerimizi nüfus baskısı ile karşı karşıya bırakmıştır. 1980’li yıllara kadar;

1. Konut talebini karşılamak ve kentleşme sorunlarına çare bulmak amacıyla geliştirilen politikalar yetersiz kalmış,
2. Ülke genelinde kapsamlı bir kentleşme politikası ve toplu konut uygulaması gerçekleştirilememiş,
3. Gecekondu/kaçak yapılaşma büyük bir sorun haline gelmiştir.

Kentsel dönüşümüne ilişkin bir geçiş süreci yaşanmaktadır. Artık uzun soluklu geçmişi olan koruma programlarının, aynı zamanda özellikle deprem duyarlı gecekondu alanlarına yoğunlaşan metropoliten ölçekte mahalle yenileştirme süreci ile bütünleştirilmesi olasılığı bulunmaktadır (Kocabaş, 2006).

1.5.2. Kentsel Dönüşümün Amacı

Kentsel dönüşüm uygulamaları, kentlerin büyüyerek, kent içi fonksiyon dengeleri devamlı değişen ve zaman zaman bu değişimler neticesinde köhneme, gecekondulaşma gibi sakıncalarla karşılaşmış alanlarında kentin sosyo-ekonomik yapısını olumlu şekilde etkileyecek yeni ortamlar oluşturmakla ilgilenir. Bu alanların oluşturulabilmesi, sosyal, ekonomik ve fiziksel bazı amaçların gerçekleşmesine bağlıdır (Baransü, 1989; Sarpkaya 2011). Bu amaçlardan temel olanları başlıklar halinde aşağıdaki gibi listelenebilir;

Sosyal Amaçlar

- Sağlıklı ve güvenli, yaşam standartlarına uygun çevrelerin oluşturulması,
- Mahalleler arası fiziki, sosyal ve ekonomik farklılıkların azaltılarak, sosyal köhnemenin engellenmesi,

Fiziksel Amaçlar

- Köhnemenin ortadan kaldırılması,
- Bölgenin altyapı ve sosyal donatıları eksikse bunların oluşturulması,
- Kent parçaları arasında yoğunluk dengelemesinin yapılması,
- Ulaşımın sorun halinden çıkarılması,
- Olası doğal afet (deprem, sel vs.) tehlikesine karşı fiziki çevrenin niteliğinin arttırılarak uygun hale getirilmesi,

Ekonomik Amaçlar

- Ekonomik dengesizliğin azaltılması,
- İş hayatının canlandırılması,
- Yatırım açısından değeri düşen alanların tekrar kent ekonomisine katılması,
- Kent yönetiminin mali olanaklarının geliştirilmesi,

Tüm bu amaçlar problem alanı özelinde çeşitlendirilebilir. Özellikle son zamanlarda kentsel gelişimle beraber doğayla olan etkileşimin artması ve doğal afetlerle meydana gelebilecek ya da doğaya verilecek zararların önlenmesi dönüşüm projeleri için önemli bir konu haline gelmiştir. Örneğin olası Marmara depremine karşı yapısal stoğun elden geçirilmesinin gerekliliği böyle bir amaçla gündeme gelmiştir (Dayıoğlu, 2006; Sarpkaya 2011).

Kısaca kentsel dönüşüm projelerinin amacı, kent planında alınan kararların işlemediği bölgelere ulaşmak ve bu işleyişi engelleyen ya da tehdit eden öğeleri ortadan kaldırarak o bölgeleri tekrar kent ekonomisi açısından üretken hale getirmek, sosyal sorunların önüne geçmek ve kentin fiziki mekânını çağdaş yaşam koşullarına uygun hale getirmektir (Dayıoğlu, 2006; Sarpkaya, 2011).

1.5.3. Kentsel Dönüşümün Dünyada ve Türkiye’de Ortaya Çıkışı

Bu bölüm, kentsel dönüşüm kavramının dünyada ve Türkiye de ortaya çıkışı ve gelişimini içermektedir. Dünyada ve Türkiye’de kentsel dönüşüm kavramının ortaya çıkışı ve gelişimini anlatan bu bölüm kentsel dönüşüm kavramının zamanla nasıl gelişip günümüzdeki halini aldığını incelemektedir.

- Kentsel Dönüşümün Dünya’da Ortaya Çıkışı

Dinamik yapılarıyla kentler, zaman içinde maruz kaldıkları çeşitli müdahalelerle farklı gelişim süreçleri geçirmişlerdir. Gerek dünyadaki gerekse Türkiye’deki kentlerde, sanayi devrimi ile başlayan hızlı kentleşme, yaşanan büyük savaşlar, çeşitli faktörlerin etkisiyle kırdan kente göç gibi birçok nedenlerle bir taraftan değişim yaşanırken diğer taraftan da kentsel dönüşüm önem kazanmaya başlamıştır (Öztaş, 2005).

Sanayi devrimi sonrasında Avrupa’da oluşmaya başlayan sanayi kentlerinde yaşayan işçi sınıfının içinde bulunduğu kötü yaşam koşulları birçok düşünür ve mimarı etkilemiş, var olan kentin daha iyiye ve daha yaşanılabilir bir hale dönüştürülmesi gerekliliği üzerinde tartışmalar yapılmaya başlamıştır. Dolayısıyla, kentsel dönüşüm kavramının ortaya çıkışı bu dönemi, yani 20. yüzyılın başlarını bulmaktadır (Öztaş, 2005).

1850’li yıllarda Avrupa’da ve Kuzey Amerika’da kırsal alanlardan, kentlere yoğun göçler gerçekleşmiş ve bu kentlerde artan nüfusun etkisi ile çeşitli sağlık sorunları, yerleşim sorunları, ekonomik ve sosyal sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar zamanla kentlerde ciddi çöküntülere yol açmıştır. Bunun üzerine 1870-1880 arasında Avrupa’da tüm metropollerde geniş kapsamlı kent planları ile modern merkezler yaratılmaya başlanmıştır (Kocamemi, 2006).

Sanayinin gelişmesi ve sanayi kentlerinin ortaya çıkışı ile birlikte nüfusun büyük bir bölümü kentlere akın etmeye başlamış, bu da kentler üzerinde bozucu etkilere neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrası yıkılan kentlerde ise, kent planlaması anlayışı bir kamu görevi olarak düşünölmeye başlanmış ve kentlerin korunması fikri benimsenmiştir (Alkan, 1994; Sarpkaya, 2011).

Kentsel dönüşümle ilgili önemli bir dönüm noktası ise, İkinci Dünya Savaşı olmuştur. Kentler İkinci Dünya Savaşı ile karşılaştıkları en büyük yıkımı yaşamış ve yıkılan kentlerin yeniden inşa edilmesi, ıslah edilmesi ve canlandırılması Avrupa ülkelerinde kentsel dönüşüm ihtiyacını ortaya çıkaran temel nedenlerden biri olmuştur. Savaş nedeni ile yıkılan kentsel alanların yerine yenileri inşa edilirken, korumacılık anlayışına da yeni bir boyut getirilmiş ve kentin, özellikle tarihi niteliği ön planda olan kentlerin, bir bütün olarak korunması anlayışı hakim olmaya başlamıştır (Genç, 2003; Sarpkaya 2011).

- Kentsel Dönüşümün Türkiye’de Ortaya Çıkışı

Türkiye’de kentsel dönüşümün tarihi Osmanlı’ya kadar uzanmaktadır. Osmanlı’da ilk olarak mülk topraklarının kişilere devredilmesi ve Batı ülkelerinin ihtiyaç duydukları

hammadelerin sağlanabilmesi, tarımsal altyapı ve tarımda mülkiyet ilişkilerinin düzenlenmesi amaçları doğrultusunda 1838 Ticaret Anlaşması, 1839 Tanzimat Fermanı, 1859 Islahat Fermanı ve 1858 Arazi Kanunnamesi çıkartılmıştır (Demirkıran, 2008).

Cumhuriyet'in ilanından 25 yıl sonra ise, Marshall Yardımları'nın etkisi ile gelişen süreçte Ankara'ya yoğun göçler başlamıştır. Ankara'ya göçlerin başlaması ile gecekondulaşma başlamış ve zamanla altyapı ve planlanmadan yoksun bu gecekondulu bölgeleri büyük sorun haline gelmiştir. Gecekondulu bölgelerinin sorun haline gelmesi üzerine Türkiye'de ilk kez 1948 yılında "Ankara'da Belediye ve Devlete Ait Arsaların Mesken Yapacaklara Tahsisi Hakkında 5218 Sayılı Kanun²" çıkartılmıştır. Bu kanunun başkent Ankara'ya özgü oluşu ise; 1932 tarihli Jansen Planı ile belli bir öngöründen yola çıkılarak planlanan başkent Ankara, bu yasadan önce kimi plan tadilatları ile

zaten baskı altına alınmıştı. Bu plana göre gelişmesi planlanan Ankara daha ilk yıllarda çeşitli baskılardan dolayı plandan uzaklaşmıştır. Plan 1935 yılında yenilenmiş ve kapsamı genişletilmiştir. Jansen Plan'ında yapılan değişiklik ile başkentte yeni alanlar imara açılmış ve gecekondulaşma hızla artmıştır. Başkenti içinde bulunduğu gecekondulu sorunundan kurtarmak için bu yasa öncelikli olarak Ankara'da uygulanmıştır. Bu kanun daha sonra tüm ülkeyi kapsayacak şekilde "5228 sayılı Bina Yapımını Teşvik Kanunu" olarak düzenlenmiş ve yürürlüğe girmiştir (Demirkıran, 2008).

Türkiye'de kentsel dönüşüm kavramının kentleşme ve planlama pratiğine ilk girişi 1970'li yıllara uzanmakla birlikte, planlamada bir uygulama aracı olarak kullanılması 1980'lerin başını bulmaktadır. Bu dönemde uygulamaya konulan liberal ekonomik politikalar, tüm alanlarda olduğu gibi kentleşme ve planlama süreçlerinde de yeniden yapılanmayı bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu çerçevede uygulamaya konulan serbest piyasa ekonomisi kentleri de şekillendirmeye başlamış, başta gecekondulu alanları olmak üzere pek çok kentsel alanda dönüşüm süreci başlamıştır (Özdemir Sönmez, 2006).

Kentsel dönüşümün bir kentsel yenileme modeli olarak ülkemizdeki en yaygın uygulaması, özellikle kent merkezlerinde ve yakın çevresinde kalmış gecekondulu alanlarının yeniden kazanımı ve yeniden yapılandırılması arayışının bir uzantısıdır (Dündar, 2006).

Gecekondulu alanlarının dönüşüm sürecinde 1984 yılında çıkarılan 2981 sayılı "İmar ve Gecekondulu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun" başlıklı af kanunu önemli rol oynarken, bu kanunla gecekondulu alanları için ıslah imar planı yapma imkânı ortaya

çıkmiş ve kentsel dönüşüm projelerinin oluşması sağlanmıştır.1980'lerin sonunda, ıslah imar planlarının yanı sıra dönüşüm projeleri de yerel yönetimlerin uygulamaları (Ankara Dikmen Vadisi Dönüşüm Uygulaması gibi) arasında yer almaya başlamıştır (Şahin, 2006).

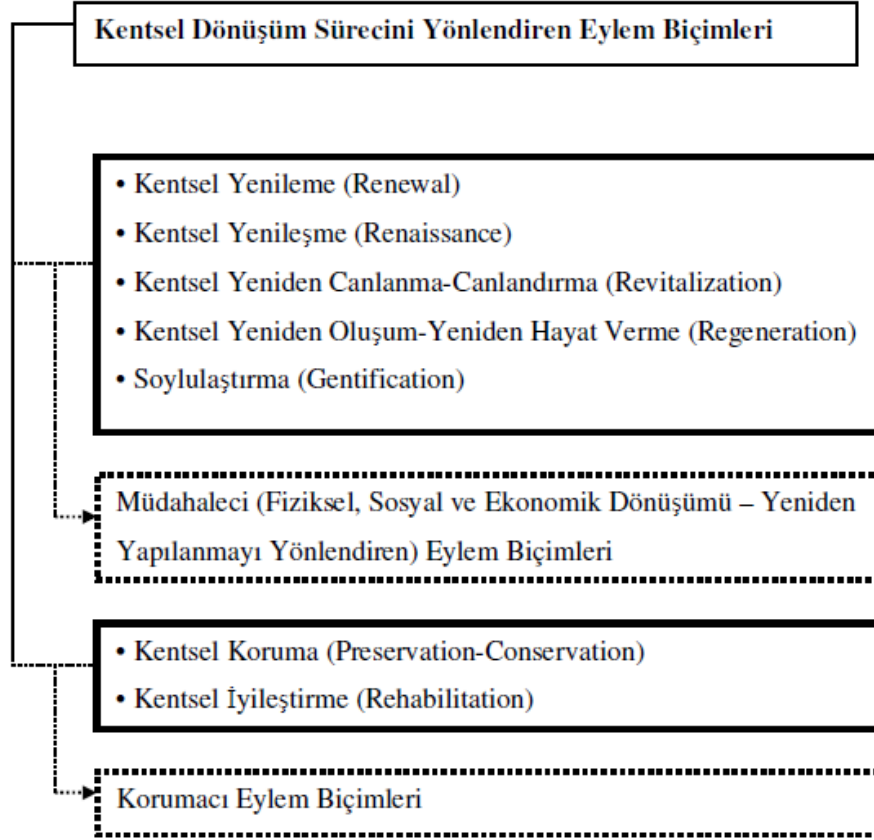
Son olarak 16 Mayıs 2012 tarihinde yasalaşan "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunla" birlikte afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere, iyileştirme, tasfiye ve yenilemede bulunulmasını amaçlanmıştır.

31 Mayıs 2012 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren bu yasayla birlikte Türkiye'de kentsel dönüşümün artık hızlı bir atağa geçmesi beklenmektedir.

1.5.4. Kentsel Dönüşüm Sürecinde Uygulanan Metodoloji ve Yöntem

Kentsel Dönüşüm sürecinde uygulanan yöntemler 7 grupta incelenmiştir. Bu bölümde, kentsel dönüşüm sürecinde uygulanan yöntemlerden kentsel koruma, kentsel iyileşme, kentsel yeniden dönüş, kentsel yeniden canlanma, kentsel yenileme, kentsel yeniden oluşum ve soylulaştırma kavramları ele alınmıştır.

Kentsel dönüşüm uygulamalarında kullanılan yöntemlerin eylem biçimleri şekildeki gibi anlatılmıştır (Alp, 2005).

Şekil 2. Kentsel dönüşüm sürecini yönlendiren eylem biçimleri

- Kentsel Koruma (Conservation)

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemlerine; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım, restorasyon işlerine "koruma" demekteyiz. Günümüzde pek çok ülkede koruma, toplumsal hizmet olarak görülmekte, olaya geniş bir perspektiften bakılmaktadır. Korumanın doğal ve tarihi çevrede yapılması durumunda korunması gereken taşınmazların çevrelerinden soyutlanmadan, çevreleri ile birlikte bütünleşmesi önemlidir ve hedef teşkil etmektedir. Bir mimari mirasın yalnızca fiziki yönden ek alınamayacağı, yada yeterli olamayacağı aynı zamanda sosyo ekonomik tedbirlerinde gerektiği, fiziki, sosyal ve ekonomik sorunlarla birlikte tüm kaynakların seferber edilmesi söz konusudur. Korumanın başarısı buna bağlıdır. Başarılı bir koruma politikası şu iki maddeyi kapsar.

1. Yapıları, ilk karakterlerini, tarihi ve karakteristik değerlerini koruyarak bilimsel verilere dayanarak restore etmek.
2. Bu yapılara gelişmekte olan toplumun gereksinmelerine göre fonksiyon yüklemek (Kocamemi, 2006).

Koruma kavramında iki türlü korumadan söz edilebilir. Özgün niteliği ile koruma 'Preservation', sınırlı değişimle koruma 'Conservation'. Bu iki kavram arasında aslında büyük bir değişiklik yoktur. Her ikisi de, kültür varlığı hasar ve çöküntüden korumaktır. Ancak 'Preservation' yapıları veya yapı gruplarını ya da varlığı özgün niteliğinde tutarak, detayların, dekorasyonun, konumunun, strüktürünü eksiksiz bütünleştirilmesini sağlayarak, olduğu gibi hatırdaki tutulmasını amaçlar. Müze alanları olarak korunması ön görülen alanlarda uygulanır. Conservation ise, yapıların veya yapı gruplarının ya da varlığın ekonomik kullanımında kalmasını sağlamak üzere karakterin ve ölçeğin korunarak günün koşullarına uyarlanması, eklentiler yapılması ve geliştirilmesi, çağdaştırılması gibi denetimli değişimlere olanak verir (Kocamemi, 2006).

Özgün niteliği ile koruma, toplumun geçmişteki değerlerini yaşantısını yansıtan fiziksel yapının zaman içerisinde yok olmasının engellenmesi ve özgünlüğünün korunarak çağdaş yasama dahil edilmesidir. Sınırlı değişim ile koruma ise, mevcut kültürel varlığın topluma faydalı olacak şekilde sağlaştırılmasıdır (Polat, 2008).

- Kentsel İyileşme (Rehabilitasyon)

Avrupa'da kentsel dönüşüm, kentsel iyileştirme rehabilitasyon bağlamında yapılan müdahalelere ilk olarak, 1950'lerde sefalet yuvaları olarak adlandırılan çöküntü alanlarının temizlenmesi hareketi ile başladığı bilinmektedir.

Kentsel alanın büyük bir bölümünün yıkılıp yerine yeni bir şehir dokusu inşa edilmesi, trafik sisteminin yeniden organize edilmesine karar varan bu radikal eylem biçimi, 1960'larda tarihi ve kültürel mirasın korunması düşüncesinin yerleşmeye başlaması ile birlikte terk edilmiştir (Kocamemi, 2006).

Bu dönem aynı zamanda "Buldozer Dönemi " olarak adlandırılmıştır. 1950'lerdeki buldozer yönetimi ile temizleme operasyonları en büyük ölçekli yeniden geliştirme projeleri sosyal ve ekonomik ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmış, tüm rantı yüksek gelir gruplarına transfer ederek toplumda rahatsızlık yaratmış ve topluluk özellikleri, toplumsal dengeler üzerinde tahrip edici etkiler yaratmıştır (Kocamemi, 2006).

1960'lardan sonra temizleme operasyonlarına karşı yoğunlaşan tepkiler sonucu yerel yönetimler ve merkezi idareler daha yumuşak politikalar ve uygulamalara yönelmiştir. Bu dönemde politik ortam içinde bireylerin eşitliğine dayanan ve bireylerin kararlara katılım hakkının olması gerektiğinin savunan görüşler ağırlık kazanmış ve "kentsel rehabilitasyonun" gerekliliği toplumun büyük bir kesiminde ve yerel yönetimlerde kabul görmeye başlamıştır (Kocamemi, 2006).

1960'lardan sonra planlama pratiğindeki önemli değişiklik; fiziksel ve sosyal alanlar uygulaması Türkiye örneği arasındaki karşılıklı iletişimin farkına varılmasıdır ve 1970'ler, özellikle konut alanlarının rehabilitasyonu alanında yaygın uygulamaların görüldüğü bir dönem olmuştur (Kocamemi, 2006).

1980'lerden sonra değişen birikim, yatırım ve üretim biçimleri ve sanayileşme, kentlerde sosyal ve mekânsal açıdan önemli değişimlere yol açmıştır. Yeni üretim biçimlerinin şekillendiği bu yenedünya sistemi ise başta modernizm olmak üzere bütün oluşumları yeniden sorgularken, onun bir sonucu olarak ortaya çıkan planlamada yeniden sorgulanma ve değişim süreci yaşamaktadır. Bu süreç planlamaya yeni kavramlar kazandırırken, bazıları da geçerliliğini kaybetmektedir. Planlamanın hedefleri ve araçları sürekli değişirken, tarihsel kent dokularının ve oluşmuş alanların korunması, sürdürülmesi ve iyileştirilmesi yaklaşımları da planlamaya paralel olarak değişim göstermiştir (Kocamemi, 2006).

- Kentsel Yeniden Dönüş - Rönesans (Renaissance)

Sermayenin dolaşımı ve piyasa simgeciliği sayesinde çökmüş kent-içi alanların kentsel rönesansı; şehirde kentsel dönüşümün müdahale biçimidir. 1990'larda endüstri sonrası piyasa yönetimli kentsel rönesans yaklaşımı, dünya kentlerinin çökmüş kent içi endüstriyel (tarihi) alanlarına yönelik yeniden geliştirme programlarının önemini vurgulamıştır. 1990'larda endüstri sonrası rant yönetimli kentsel Rönesans yaklaşımı, küresel şehirlerin kültürel ve tarihi kent içi alanlarına yönelik yeniden yapılandırma programlarının önemini vurgulamıştır (Gürler, 2003).

Daha çok kentlerin merkez alanlarındaki fiziksel ve çevresel koşullara ve nüfusun buralardan kent çevrelerine doğru yayılmasını önlemekle ilgilidir. Daha kaliteli kentsel tasarımı karma mahallelerde yaşayan daha yoğun nüfusu, daha temiz caddeleri, daha iyi kamusal alanları, daha az kirliliği ve otomobile bağlı özel ulaşım yerine kamu ulaşımı yoluyla daha az izdihamı teşvik eder (Mc.Charty, 2004; Kocamemi, 2006).

Yeni yüzyıla girerken kentlerimize baktığımızda en önemli çabanın, koordine edilmiş eylemler bütününde yattığını gözlemliyoruz. "Kentsel rönesans", kentlerin yeniden çözümlenmesinde bütünsel holistik bir bakış demektir (Özdemir, 2003).

- Kentsel Yeniden Canlanma - Canlandırma (Revitalization)

Kentsel çöküntü alanlarında mekan karakterine bağlı olarak, gerekli rehabilitasyon - yenileme politikalarını üreterek toplumsal yaşam ve mekan standartlarını yükseltmek, iyileştirmek amaçlanır. Revitalization; "yeniden canlandırmak, güçlendirmek" olarak

tanımlanır. Kent merkezlerinde ve sanayileşmenin sebep olduğu kontrolsüz göç hareketlerinin, kentsel alanlar üzerine yaptığı baskılar (sağlıksız – hızlı kentleşme), gerekse kentleşme dinamiklerindeki yeni açınımlara koşul olarak özellikle sanayi sektörünün mekan içinde yer değiştirmesinden kaynaklanan sorunlar, kentlerde çok boyutlu kırılmalara neden olmuştur, olmaya devam etmektedir (Alp, 2005).

Kentsel alandaki fiziksel yapının sağlıklılaştırılması ve yasallaştırılmasıyla alandaki ekonomik yaşamın ve ekonomik faaliyetlerin canlandırılması isteniyorsa, uygulanacak dönüşüm modeli yeniden canlandırma olacaktır (Özdemir, 2003).

Yerel yönetimlerin, merkezi hükümetten gelen yardımların azalması ile karşı karşıya kalmasıyla akut hale gelen sorunlar ekonomik sorunlarla birleşince, bir önceki dönemin sosyal politikaları yerini, ekonominin yeniden canlandırılmasına yönelik politikalara ve bu yönde uygulanan projelere bırakmıştır (Özdemir, 2003).

Bu bağlamda, 1980 sonrasında birçok Avrupa ülkesinde, başta İngiltere olmak üzere, Amerika'daki örneklerden esinlenilerek büyük iş ve alışveriş merkezleri, kongre merkezleri, spor tesisleri gibi emlak piyasalarını tetikleyerek yatırımcıları ve turistleri çekmeyi hedefleyen mega projeler uygulanmaya başlanmıştır. Uygulanan bu projelerin birçoğu kamu – özel sektör ortakları ile gerçekleştirilmekte ve sanayinin kent dışına çıkması ile boşalan alanlarda, terk edilmiş alanlarda kent ekonomisini canlandırmak, yatırımları ve nüfusu çekmek amaçlı oluşturulmaktadır. Bu tip projelerin ekonomide oluşturduğu etkiler tıpkı bir geminin deniz yüzeyinde meydana getirdiği küçük dalgacıkları andırdıkları için bu projelere 'amiral gemisi' anlamına gelen 'flag ship' projeler denilmektedir (Özdemir, 2003).

Çoğunluğunu büyük ölçekli, dekoratif, gösterişli ya da yaratıcı nitelikli ve post-modern mimari örneklerinden oluşturduğu bu öncü (flag ship) projelerin önemli örnekleri arasında Docklands'deki Canary Wharf, Birmingham ve Glasgow'daki kongre ve sergi sarayları ile stadyumlar, sanayi parkları, müzeler gösterilebilir (Özdemir, 2003).

- Kentsel Yenileme – Yenilenme (Renewal)

Zaman içinde sosyal, ekonomik ve fiziksel değişkenlere bağlı olarak çöküntüye uğramış değer, işlev ve nitelik kaybına uğramış kent dokularının, günün gereksinimlerine paralel olarak yeniden yorumlanması kentsel yaşama kazandırılması, mekanın yeniden üretilmesi, örgütlenmesi olarak tanımlanabilir (Kocamemi, 2006).

Kentsel yenileme, endüstri devrimi ve 2. Dünya savaşı sonrasında, Avrupa kentlerinde mekânsal yenileme, iyileştirme, sağlıklılaştırma politikaları ve operasyonları ile

kentsel çöküntü alanlarının veya sağlıksız yerleşmelerin, kentsel yaşama yeniden kazandırılmasını hedef almış, 50'li ve 60'lı yıllardan beri gündeme gelmeye başlamıştır (Çakılcıoğlu, Cebeci, 2003).

Türkiye'de ise kentsel yenilemenin yasal ya da örgütsel – kurumsal bazda yer alması gereken konum henüz belirlenmemiş, hatta bilimsel bir zeminde yeterince tartışılmamıştır. Hızla gelişen, değişen, yoğunluğu giderek artan ve üstelik kültür mirası açısından da son derece zengin büyük kentlerimizde; mevcut potansiyeli değerlendirerek eskimeye başlayan kentsel alan parçalarını kazandırmak, onlara yeni fonksiyonlar yükleyerek canlanmalarını, gelişmelerini ve ıslahlarını sağlamak sosyo – kültürel ve ekonomik açılarından, kentlerimiz için büyük kazanç olacaktır. Bu nedenle kentsel yenilemeye / dönüşüme hak ettiği önemi vermek, bu amaç doğrultusunda öncelikle kentsel yenilemenin ilkelerini sağlamak ve konunun yasal ve kurumsal çerçevesini ortaya koymak gerekmektedir (Çakılcıoğlu, Cebeci, 2003).

Yenilemeye yönelik planlamalarla yenilenmesi düşünülen alanlardaki mekânsal değişikliklerin yanında o çevrede yaşayan insanların yaşamları da büyük değişikliklere uğramaktadır. Bu bakımdan kent yenilemesi, hemşerilerin planlamaya katılımının en fazla sağlanabileceği bir planlama türüdür. Kent yenilemesi; yenilenmesi gerekli olan alanlarda oturan insanların yaşam koşullarını iyileştirmek, yörenin mekânsal ve toplumsal sorunlarını gidermek, azaltmak amacıyla yapılır. Yenilemenin amaçlarından biri, yenilenme bölgesinde oturan insanı başka alanlara gitmeye zorlamak değil, onları bu süre içinde kazanmaktır (Çakılcıoğlu, M.Cebeci, 2003).

- Kentsel Yeniden Oluşum - Yenileştirme (Regeneration)

Kentsel yenileşme, kentsel dönüşüm sürecinde sosyal, ekonomik, mekânsal ve ekolojik niteliklere ve etkileşimlere bağlı olarak ortaya çıkan bütünleştirilmiş geniş kapsamlı bir vizyon ve kentsel sorunları saptayarak çözümleyen eylemler bütünüdür. Kentsel yenileşme, sorunların çözümüne yönelik yaklaşımla birlikte, iyileşmeyi bütünsel olarak kapsamaktadır. Kentsel yenileşme, mekânsal gelişme stratejilerinin projeye dayalı ve çözüme yönelik bir bileşenidir ve bütünsel planlama yaklaşımı içerisinde yeni mekanizmaları ortaya koyar (Kocamemi, 2006).

Kentsel yenileşme, çok boyutlu analizler ve değerlendirilmesi, kentsel alanda değişimi sağlayacak iç ve dış dinamiklerin oluşturulması, temel konularda strateji ve eylemlerin kurgulanmasına yönelik bir süreçtir. Öncelikle üç temel konuda (sosyal, ekonomik ve fiziksel) yenileşme çalışmalarına girdi oluşturacak faktörler ayrıntılı

incelenmek durumundadır. Bu süreçte yerel ekonomik yapı, katma değer gelirleri, istihdam düzeyleri üretim ve ekonomik bağlantılarla ilgili çalışmalar yenileşme projelerinin önemli bir bölümünü oluştururken; sosyal yapı girdiler, toplumsal gerilimler, mahrumiyet, toplumsal beceriler, kapasiteler, diğer toplumsal araçlar ve etnik farklılıklar da taşıyabilen küçük gruplara yönelik analizler öncelikli konulardır. Mekânsal parametreler ise kentin fiziksel kalitesi, çevresel kaynak kullanımı, atık kontrolü, kirlilik, tasarım ilkeleri ve peyzaj öğeleri olarak irdelenmek durumundadır (Kocamemi, 2006).

Bu üç ana değişken analiz sonrasında, iç ve dış dinamiklerin çalışan kentsel alandaki değişimleri nasıl etkilediği sorusuna yanıt aranması sürecin ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Mahalle yenileşmesi stratejileri, eğitim gelişmeler, çevresel eylemlere yönelik irdelemeler ise sürecin son aşaması olarak tanımlanabilir (Kocamemi, 2006).

- Soylulaştırma (Gentrification)

Gentrification kavramı, İngilizce kökenli bir sözcük olan 'orta sınıf, aydın tabaka' anlamındaki 'gentiry' sözcüğünden gelmektedir. Meslek sahibi, üst orta sınıftan konut sahiplerinin, kentin belli semtlerine yerleşmesini ifade eden bu eylem fiziksel çevrenin iyileştirilmesinde yerel yönetimlerin kullandığı yöntemlerden biridir. Aynı zamanda kentsel kurumlar içinde de giderek yaygınlaşan bir kentsel strateji olarak, özellikle kentsel mekânların yenileşmesi için geliştirilen bir kentsel strateji olarak ele alınmalıdır (Erden, 2003).

Kentsel dönüşüm projesinin başlıca hedeflerinden olan mevcut nüfusun barındırılması, uzun dönemde gerçekleştirilmemekte bu alanlar orta ve yüksek gelir gruplarınca ele geçirilmektedir. Özel sektör ve yerel yönetimlerde bu sosyal dönüşümü istemektedirler. Yıllardır süregelen bu çöküntü ve gecekondular problemlerinden sonra sosyal dönüşüm, fiziksel dönüşümden sonra gelecek kültürel ve ekonomik yeniden yapılanmanın bir göstergesidir. Soylulaştırma (gentrification) kavramı, kentsel alanların bir üst gelir grubunca ele geçirilmesi süreci olarak tanımlarsak, bu süreci iki başlık altında toplayabiliriz:

Talep merkezli ve Arz merkezli; talep merkezli tartışmasının çıkış noktası yeni bir orta sınıf oluşumu ve bu sınıfın kent merkezi alanı talebidir. Arz merkezli tartışmalar sınıf varlığını reddetmezken soylulaştırmada gerçek etkenin talep değil hükümetlerin arz mekanizmaları olduğunu vurgulamaktadır. Soylulaştırmanın kaynağı kentlerde değişen sanayi yapısı ve bunun getirdiği beyaz yakalı profesyonel yönetici ve teknik işçilerden oluşan yeni bir kentsel sınıf oluşumudur (Kocamemi, 2006).

Soylulaştırmanın esas çıkış noktası kent merkezlerinde artan arazi değerleri ile azalan mülk değerleri arasındaki rant aralığı olduğudur. Kentsel yeniden yaratma uygulamalarının etkinliğini vurgulayıp, kentsel yeniden yaratma politikalarını devlet eliyle soylulaştırma olarak tanımlamaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri fiziksel mekânı kentsel, çağdaş yaşam ortamları yaratma adına yeniden biçimlendirirken; soylulaştırma gibi önemli bir sosyal dönüşüm sürecine de hız kazandırmaktadır. Gecekondu nüfusunun proje alanlarını terk etmesinin nedenleri, oluşum süreci değerlendirilmesinde gönüllü terk ve gönülsüz terk başlıkları altında incelenebilir (Erden, 2003).

Tüm araştırmalar göstermektedir ki bir üst gelir/statü grubunun dönüşümü tamamlanmış alanlara talebi yüksek olmakla birlikte, Türkiye'de soylulaştırma sürecinde asıl etken arz mekanizmalarıdır. Devlet kentsel dönüşüm projeleri ile bu alanlara değer kazandırırken, gecekondu nüfusu da kısa ve uzun dönemde yaratılan artı değeri kullanmakta ve bu alanları terk etmektedir. Bu nedenle kentsel dönüşüm projelerinin sonucunda soylulaştırma kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır (Erden, 2003).

1.5.5. Dünyada Kentsel Dönüşüm Uygulamaları

Bu bölümde dünyadaki çeşitli ülkelerde uygulanan bazı kentsel dönüşüm çalışmalarına örnekler verilmiştir. Bunlar; Hiroşima – Danbara Kenti Kentsel Dönüşüm Projesi (Japonya), Trafalgar Meydanı Kentsel Dönüşüm Projesi (İngiltere), Postdam Meydanı Kentsel Dönüşüm Projesi (Almanya), La Defense Kentsel Dönüşüm Projesi (Fransa) olmak üzere 4 adet proje incelenmiştir.

- **Hiroşima – Danbara Kenti Kentsel Dönüşüm Projesi (Japonya)**

6 Ağustos 1945'te Hiroşima şehri üzerine, dünyanın ilk atom bombası atılması 140.000 kişinin ölümü ve 13 kilometrekarelik bir alanın tamamen yerle bir olmasına sebep olmuştur. Böylesi bir yıkım bölgeyi kaçınılmaz bir yeniden yapılandırma ile karşı karşıya bıraktı. Hiroşima kentsel dönüşüm projesi, dünyanın en güzel ve endüstriyel olarak üretici şehrini yaratmak için uygulanmıştır. Yeşillikleri, nehirleri ve kültürü ile dünya barışına hizmet verecek örnek bir yerleşim yeri oluşturulmak istenmiştir. Danbara yeniden gelişim projesi, şehrin en eski bölgelerinde çok iyi planlanmış, yaratıcı ve etkin bir tarzda gerçekleştirilen küçük ölçekli bir yeniden doğuş hareketinin başlangıcıdır. Danbara projesi, bölgeye sadece fiziksel ve çevresel gelişim değil, aynı zamanda endüstriyel ve kültürel bir

gelişim sağlamak için planlanmıştır. Bölgeyi yeniden yaşamak ve çalışmak için çekici hale getirmeyi amaçlanmıştır.

Proje 1973 yılında onaylanmış, 1983 yılında başlatılmış ve 1995 yılında tamamlanması hedeflenmiştir. Binaların yüzde 62'si üzerinde bu tarihe kadar çalışılmıştır. Proje, kamu, özel sektör ve yerel halk işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Dönüşüm alanındaki 461 bina özel sektör tarafından inşa edilmiştir. Bu binalar genel olarak ana yollar üzerinde, 7 ila 10 katlı, yerleşim yeri olarak veya ticari amaçlı kullanılan binalardır. Projenin toplam maliyeti 283.800.000 dolardır. Maliyetin %38'i yerel yönetimlerden, %57'si Hiroşima şehrinden ve %5 'i diğer özel kaynaklardan sağlanmıştır.

Danbara bölgesinin temel ihtiyaçlarından biri de gençler ve yetişkinler için dinlenme imkanı sağlayacak mekanlardır.1995 yılı itibari ile Danbara 5 park alanı (1000-2500metrekare),2 yeşil alan ve 13 oyun parkına kavuşmuştur. Bütün yeni parklar ve oyun alanları bölgenin geleneksel karakterini yansıtacak şekilde dizayn edilmiştir. Ayrıca proje kapsamında 4.761 metre uzunluğunda ana yol, 10.457 metre uzunluğunda ikinci derecede önemli yol inşaatı gerçekleştirilmiştir. Projeye halk tarafından kurulan örgütler de katılmıştır. 21 örgüt kurulmuş, bunların 12 si yapılan planların karar aşamasında etkin rol oynamışlardır. Karar aşamalarında halk örgütlerinin yer alması, özellikle fakir yerleşim alanlarında yapılan çalışmalara estetik katmıştır (Şişman ve Kibaroglu, 2009).

Şekil 3. Danbara kentsel dönüşüm projesi (URL-4, 2012)

- Trafalgar Meydanı Kentsel Dönüşüm Projesi (İngiltere)

Trafalgar meydanı, Londra'nın en hareketli ve bilinen kamusal alanlarından birisidir. 1805 yılında Trafalgar savaşının anısına yapılmış olan meydan, günümüzde politik toplantılar, yeni yıl kutlamaları, sivil toplum örgütlerinin çalışmaları gibi çeşitli aktivite ve organizasyonların yapıldığı bir odak noktası haline gelmiştir. Trafalgar meydanı trafik yollarıyla çevreli bir ada gibi düzenlenmiş olması, her zaman yaya geçişlerini ve meydanla

kentlinin ilişkisini engelleyici bir unsur olmuştur. Bu işgal hem meydanın tarihi önemini ve özelliğini yitirmesine neden olmuş hem de kentlilerin ve turistlerin mekânı kullanma eğilimini azaltmıştır (Kayalar, 2006; Demirsoy, 2006).

Mekânın tüm yayalar tarafından kolay erişilebilir olması, meydanın tüm mekânlarının belli ölçüde kullanılmasının sağlanması, yıl içinde meydanın Londralılar ve ziyaretçiler tarafından günlük kullanımının sağlanması ve meydana gelecekte onun kullanımından çıkarım sağlayacaklar için yeterli mekânın olmasının sağlanması için kentsel dönüşüm projesi hazırlanmıştır. Projenin diğer hedefleri arasında meydanın ana kamusal alan olarak düzenlenmek, bina, heykel ve boş alanlarla mekânsal organizasyonunun kurulması ile mekânı eğlenceli ve kullanılabilir kılmak ve tarihi çevrelerin kalıcı çağdaş kentsel aktivitelerle donatmak da mevcuttur. Proje örgütlenme modelinin kurulmasında kamu ve özel sektör ile sivil toplum örgütleri birlikte rol almışlardır. 1996'da Westminster Şehir Konseyi ve Büyük Londra Otoritesi, projeyi başlatmıştır. Daha sonra Kültür, Medya ve Spor Departmanı (DCMS), İngiliz Mirası (EH), ve Londra Hükümet Ofisi'nin içinde bulunduğu komite projeyi devam ettirmiştir. Projeyi Londra Ulaşım İdaresi ve Heritage Lotter Fund finanse etmiştir (Demirsoy, 2006).

Trafalgar meydanındaki araç trafiği ve yay akışı arasındaki sorunların çözülmesiyle, mekanın sosyal amaçlı aktiviteler açısından kullanılabilirliğini arttırmak projenin temel hedefi olmuştur. Proje, yarışma yoluyla edinilmiş, uygulaması kamu tarafından gerçekleştirilmiştir. Projenin uygulanması sürecinde halkın ve sivil toplum örgütlerinin konuya ilgisi de göz ardı edilmemiştir (Şişman ve Kibaroglu, 2009).

Şekil 4. Trafalgar Meydanı hava fotoğrafı (URL-5, 2012)

Şekil 5. Trafalgar Meydanı (URL-6, 2012)

- Postdam Meydanı Kentsel Dönüşüm Projesi (Almanya)

Avrupa'nın ünlü meydanlarından olan ve Almanya'nın başkenti Berlin'de bulunan Postdam Meydanı, savaş döneminde yerle bir olmuş ve savaş sonunda da doğu ve batı Almanya'nın sınırında kalarak ikiye bölünmüştür. Postdam meydanı, İkinci Dünya savaşı öncesi önemi hatırlanarak ve meydanın kaybettiği değerini geri kazanabilmesi için kentsel dönüşüm çalışmalarına konu olmuştur.

Postdam Meydanı Projesi, Berlin senatosunun da etkisiyle, savaş öncesi meydan dokusuna uygun, çok disiplinli, büyük ölçekli bir kentsel dönüşüm uygulamasıdır (Demirsoy, 2006).

Duvarın yıkılmasıyla birlikte Berlin'in tam ortasında kalan uçsuz bucaksız, dümdüz ve ürkütücü Postdam meydanı, dönüşüm projesinde özel sektöründe yer alması amacıyla, Daimler Benz, Sony gibi büyük şirketlere satılmıştır. Postdam meydanı için kentsel tasarım yarışması açılmış ve çok amaçlı kullanıma sahip, gece gündüz yaşayan, alışveriş birimleri, kültürel yapılar, küçük işyerleri, konut alanları ve büro alanlarından oluşacak bir metropol merkezi yaratılması beklenmiştir (Demirsoy, 2006).

Projede örgütlenme modeli olarak özel sektör yönetimli liderlik modeli seçilmiştir. Proje modeli çerçevesinde özel sektöre devredilen kentsel arsalar, açılan kentsel tasarım yarışmasının konseptine uygun olarak canlandırılmış, bu arada kamu; yönlendirme ve denetleme işlevi ile meslek odaları ve sivil toplum örgütleri ise halkın temsilcisi olarak projede aktif rol üstlenmiştir (Demirsoy, 2006).

Kamusal alan olan proje alanı, özel sektör yönetimli liderlik şeklindeki örgütlenme modeli ile özel sektöre devredilmiştir. Proje alanında yer seçen dünyaca ünlü şirketler projenin finansmanını oluşturmuştur. Postdam Meydanı kentsel dönüşüm projesi bütününde 3500 kişilik sinema salonu, mağaza, restoran, kafe, tiyatro ve otel gibi ekonomik aktiviteyi sağlayıcı işlevler bulunmaktadır. Bununla birlikte üst ve orta sınıfa hitap edecek konut alanları vb. çok fonksiyonlu kentsel alan yaratımı da sağlanmaktadır.

Şekil 6. Postdam Meydanı projesi (URL-7, 2012)

- La Defense Kentsel Dönüşüm Projesi (Fransa)

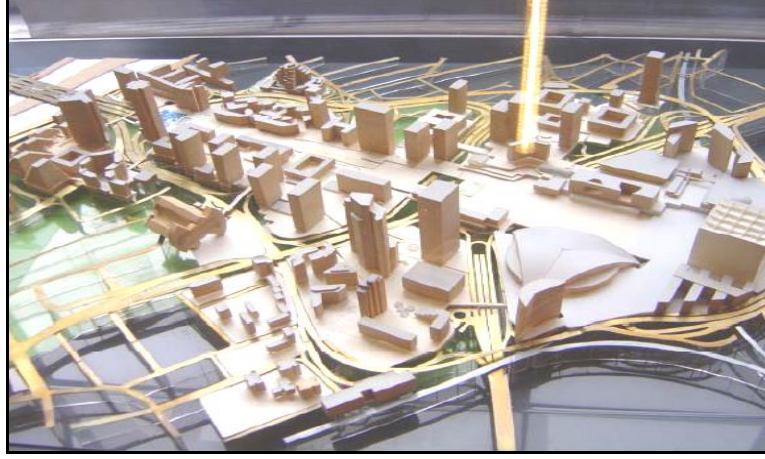
La Défense, Neulily köprüsünün uzantısında, eski banliyö merkezlerinden Courbevoie ile Puteaux ortasında 130 hektarlık bir alanda kurulmuş ve bu gün bir üniversite kenti olan Nanterre kadar uzanmaktadır (Demirsoy, 2006).

La Défense bölgesindeki kentsel dönüşüm projesinin yüksek binaları yaygınlaştırması, geleneksel yol dokusunu ortadan kaldırması ve yaya ve otomobil akışını birbirinden ayrılması şeklinde üç temel ilkesi bulunmaktadır (Ersoy, 2004).

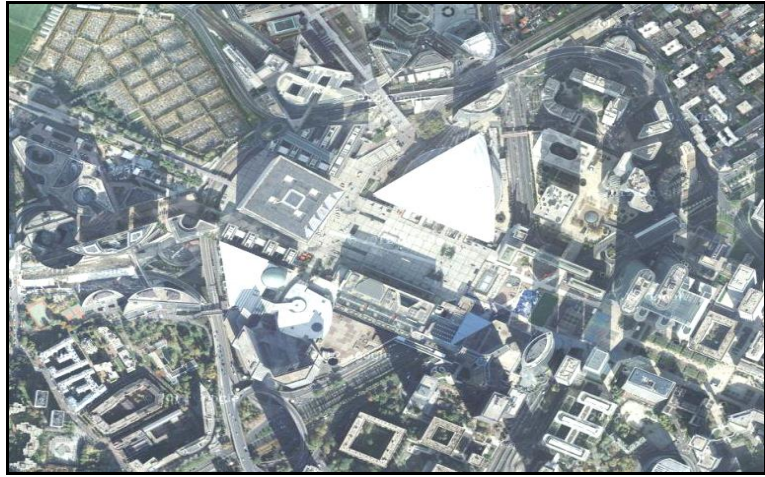
La Défense Kentsel Dönüşüm projesi çerçevesinde, bahse konu olan alanda; Fiat, Manhattan, Gian, Agf, Orion, Axa, ElfAquitaine gibi büyük şirketlerin gökdelenleri vardır. Danimarkalı Joan Otto Sperckelsen tarafından tasarlanan ve 1989'da hizmete açılan La Grande Arche burada yer almaktadır. Buradaki en önemi binalardan biri de Zehrfuss, Camelo ve Mailly tarafından tasarlanmış olan anıt binasıdır. Sırt üstü yatmış, üç noktası yere değen bir deniz kabuğunu andıran bu yapıda her yıl çeşitli fuarlar düzenlemekte ve bu sayede kamu ile iletişim kurulmaktadır (Kayalar, 2004; Şişman ve Kibaroglu, 2009).

Proje, %70 kamu, %30 özel sektör oranında, kamu ve özel sektör ortaklığı ile gerçekleştirilmiştir. Projenin başlangıcında, kamu sektörü rol oynamış, ekonomik açıdan

projenin kendi kendini finanse etmesi konusu önemsenmemiştir. Proje alanında, tarihi kentsel alan üzerinde, ekonomik aktivitelerin baskısını azaltarak yeni bir mekan yaratılmaya çalışılmıştır. Uzun soluklu bir sürece sahip olan proje ile Paris'in mevcut tarihi kent merkezi yitirilmeden yeni bir merkez oluşturulmaya ve bu yeni merkezin, eski merkez ile bağlantısının kurulmasına gayret edilmiştir (Şişman ve Kibaroğlu, 2009).

Şekil 7. La Defense kentsel dönüşüm projesi maketi

Şekil 8. La Defense meydanı hava fotoğrafı (URL-8, 2012)

1.5.6. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları

Türkiye’de kentsel dönüşüm Avrupa ve Amerika ile karşılaştırıldığında çok daha yeni tarihlerde ilgili çevrelerin söylemlerinde yer bulmuş bir olgu olmaktadır. Türkiye

kentleşme süreci açısından çok sancılı elli yıl geçirmiştir. Bunun için, kentsel dönüşüm ihtiyacının ortaya çıkmasına yol açan çok sayıda neden bulunmaktadır. Bunlardan ancak bir tanesi deprem gerçeği 2000'li yıllarla birlikte dikkatleri kentsel dönüşüm üzerine çekmeyi başarabilmiştir. 1999 yılında gerçekleşen Marmara depremini kentsel dönüşüm açısından bir milat bir kilometre taşı olarak görmek gerekmektedir. Bu tarihten sonra gerek ilgili akademik çevreler gerekse kent yöneticileri, tüm çalışmalarını kentsel dönüşüm üzerine yoğunlaştırmıştır. Özellikle de yerel yönetimler, kentsel dönüşüme bir kurtarıcı olarak sarılmışlardır.

Türkiye'nin planlama gündemi 2000'li yıllardan başlayarak kentsel dönüşüm üzerinde odaklanmıştır. Geçen süreç içinde bu gündemin dayandığı bulgular ve dayandığı temeller kendi içinde değişikliğe uğramıştır. Bunun ana nedeni olmayan ya da sınırlı sayıda olan yasalaradır. Özellikle 2004 yılından sonra devreye giren yasalar Türkiye'nin kentsel dönüşüm üzerine olan tüm söylemlerinin değişmesine yol açmıştır (Çardak, 2011).

Bu bölümde Türkiye'de son yıllarda bazı büyük şehirlerimizde uygulanan Kentsel Dönüşüm çalışmalarına örnekler verilmiştir. Bunlar; Portakal Çiçeği Vadisi Projesi (Ankara), Dikmen Vadisi Projesi (Ankara), Zafer Meydanı Projesi (Bursa), Kuştepe Kentsel Dönüşüm Projesi (İstanbul) olmak üzere 4 adettir.

- Portakal Çiçeği Vadisi Projesi (Ankara)

Portakal Çiçeği Vadisi, mülkiyetinin yarısı kamu ve diğer yarısı şahıs mülkiyetinde bulunan, bir dönem imar hakları verilmiş, bir dönem ise imar hakları kaldırılarak, yeşil alan olarak planlanmış bir proje alanı iken, kamulaştırma maliyetinin fazla olması ve yasal sürecin uzun sürmesi nedeniyle, yeni bir yaklaşımla ele alınması gerekli bir proje alanı olmuştur.

Gerçekleştirilen proje, kamu, özel sektör ve arsa sahipleri ile gecekonduda yaşayanların bir araya gelerek ürettikleri bir uzlaşma yöntemi esasına dayanmaktadır. Amaç, kamu ve arsa sahiplerinin yatırım yapmadan, proje değeri üzerinden, uzlaşma ilkeleri çerçevesinde pay almalarıdır. Projenin amacı;

- Ankara'ya çağdaş ve kentsel standardı yüksek bir alan kazandırılması,
- Belediye'nin kaynak ayırmadan, kendi kaynağını kendi yaratan bir proje gerçekleştirmesi,

Arsa sahiplerinin, geçmişte aldıkları imar hakkı karşılığında, projede yaratılacak değeri paylaşmalarıdır.

Şekil 9. Portakal Çiçeği Vadisi projesi (URL-9, 2012)

- Dikmen Vadisi Projesi (Ankara)

Dikmen Vadisi Projesi, gerek örgütlenme ve planlama, gerekse yatırım büyüklüğü ve kaynak sağlama yöntemi açısından önemli bir kentsel dönüşüm projesidir. Proje, Ankara'nın önemli bir kentsel gelişme omurgası olan vadinin, kentsel ölçekte bir rekreasyon alanı ile birlikte ticaret ve kültür yatırımlarını içeren bir çekim merkezi haline gelmesini ve bunu gerçekleştirirken de özellikle vadede yaşayan hak sahibi gecekondü sahiplerinin de katılımcı bir yöntemle proje içinde yer almalarını sağlamıştır. Proje, Ankara Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri ve gecekondü sahiplerinin işbirliği ile yapılmıştır. Projenin amacı;

- Ankara'da, 5 km uzunluğunda, bir rekreasyon alanı ile birlikte bir kültür ve eğlence koridoru yaratmak,
- Vadinin, 5.000 adet gecekondudan tamamen uzlaşma yolu ile arındırılmasını sağlamaktır.

Şekil 10. Dikmen Vadisi projesi (URL-10,2012)

- Zafer Meydanı Projesi (Bursa)

Bursa kent merkezinde, belediye ve şahıs mülkiyetinden oluşan bir alanda, projesi yarışma ile elde edilen alanda, alışveriş merkezi ve kent meydanı yapılması planlanmıştır. Ancak, piyasa koşullarında yapımı gerçekleştirilmesi düşünülen projenin, özel sektör ve arsa sahiplerinin istekleri doğrultusunda revize edilerek, uzlaşma yoluyla projenin gerçekleştirilmiştir. Projenin amacı;

- Kent merkezinde stratejik konuma sahip ve çok hisseli alanın kente kazandırılması,
- Projenin piyasa koşullarında gerçekleşmesi için kamu-özel sektör-arsa sahibi işbirliğinin kurulmasıdır.

Şekil 11. Zafer Meydanı projesi (URL-11, 2012)

- Kuştepe Kentsel Dönüşüm Projesi (İstanbul)

İstanbul'un en önemli merkezinin hemen bitişiğinde yer alan Kuştepe, parsel bazında yoğun ve çarpık yerleşme, yetersiz teknik ve sosyal altyapı ile baraka görünümündeki sağlıklı yapı ve yerleşme biçimindedir. Sürdürülebilir Mahalle Yenileşme Projesi kapsamında, birtakım yenilikçi yaklaşımlar uygulanacak ve deprem riskini de dikkate alarak, sağlıklı yapı programları oluşturulacaktır. Projenin amacı;

- Kuştepe'de, güvenli yapı ve sağlıklı çevreler yaratmak,
- Planlama yaklaşımını klasik imar planı dışında, proje geliştirme mantığı içinde ele almak,
- Parsel bazında yapılaşma yerine proje bazında yapılaşmanın sağlanacağı yenilikçi yaklaşımları gerçekleştirmektir.

Şekil 12. Kuştepe kentsel dönüşüm projesi (URL-12, 2012)

1.5.7. Trabzon'da Kentsel Dönüşüm Uygulamaları

Dünyadaki ve Türkiye'deki kentsel dönüşüm çalışmalarını inceledikten sonra son olarak çalışma alanımızın da içinde bulunduğu Trabzon'da uygulanan ve uygulanmakta olan bazı projelere örnek verilecektir.

Halen devam etmekte olan Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm projesi ve yapımı planlanan Tabakhane Kentsel Dönüşüm projesi, Çömlekçi Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi, Ortahisar Kentsel Yenileme projeleri yakın zamanda uygulamaya geçecek projeler arasında sayılabilir.

- Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi

Trabzon'un kuzey güney aksında, deniz ile ormanı birbirine bağlayan Zağnos vadisi yılların ihmali sonucu afet riski taşıyan yapılarla dolmuş ve sağlıklı bir kentsel yaşam ortaya çıkmıştır. Zağnos vadisi kentsel Dönüşüm Projesi ile hem kent estetiğini hem de bölgede yaşayan insanların hayat kalitesini yükseltmek için afet riski taşıyan yapılar vadiden tasfiye edilerek, kentin hava koridorları açılmış, rekreasyon alanlarıyla dinlenme ve park alanları oluşturulmuştur. Buradaki sağlıklı yapılarla oturan vatandaşlar için yeni konut alanları üretilerek vadideki tarihi yapılar restore edilmiş ve turizmin hizmetine sunulmuştur.

Trabzon Belediyesi ve TOKİ (Toplu Konut İdaresi) iş birliği ile gerçekleşen proje 4 etap halinde uygulanmaya başlandı. 1. ve 2. Etapı tamamlanan projenin 3. Etapı halen devam etmekle birlikte çalışma alanımızı oluşturan 4. Etapta ise kamulaştırma işlemleri halen devam etmektedir.

Kentsel dönüşüm projesinin hazırlık aşamasında;

- Bölgenin fiziki ve demografik yapısının tespit edilebilmesi için çeşitli arazi çalışmaları,
- Özel planlama alanından tasfiye edilecek konutlarla ilgili, o bölgede yaşayan insanların görüşlerinin alınması amacıyla bir anket çalışması yapılmıştır.

Yapılan anket çalışması ile bölgede ikamet eden insanların düşüncelerinin ne yönde olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Bunun için ankete katılan kişilere, bu bölgenin tasfiyesi durumunda konutlarına karşılık konut mu yoksa kamulaştırma bedeli mi istedikleri sorulmuştur. Bu soruların yanında mülk sahipliği, aile büyüklüğü ve meslek gibi sorular yöneltilerek sosyal yapı hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Yapılan anketlerin neticesinde burada oturanların genelde kiracı oldukları mülk sahiplerinin burada oturmadıkları anlaşılmaktadır. Kent açısından büyük bir öneme haiz olan bu projenin sağlıklı temeller üzerine oturması, halktan kopuk olmaması projenin başarıya ulaşması açısından önemlidir. Yapılan anketle; dönüşüm alanındaki bina sayısı, kat sayısına göre bina sayısı, boş alanlar, toplam nüfus vb. belirlenmiştir (Kara, 2007).

- Projeye ait Bilgiler

- Proje Sahibi: TOKİ (Toplu Konut İdaresi)
- Proje Alanı yüzölçümü:30 Ha
- Toplam Yapı adedi:534
- Ödenen Kamulaştırma Bedeli:145.763.013 TL
- Toplam Hak Sahibi sayısı:3403 kişi
- Anlaşma Sağlanan Hissedar sayısı:3163
- Anlaşma Sağlanan Alan:229.559 m²

Şekil 13. Zağnos Vadisi 3. etap kentsel dönüşüm çalışması

Şekil 14. Zağnos Vadisi 2.etap kentsel dönüşüm çalışması sonrası

Şekil 15. Zağnos Vadisi 3. etap kentsel dönüşüm çalışması öncesi

- Tabakhane Vadisi Kentsel Yenileme Projesi

Trabzon'un bir başka tarihi mekânı olan Tabakhane vadisi de tıpkı Zağnos vadisi gibi zamanla çarpık yapılaşmaya sahne olmuş ve bölge Trabzon Belediyesi tarafından Kentsel Dönüşüm Alanı olarak ilan edilmiştir. Bölgedeki 685 binadan 432'sinin kamulaştırması tamamlanırken kamulaştırılan binaların yıkımlarına başlanmıştır. Bölgedeki hak sahiplerinin bazılarında kamulaştırma bedeli ödenirken bazılarında da TOKİ'nin Trabzon'un Bahçecik mahallesindeki konutlardan verilmiştir.

Şekil 16. Tabakhane Vadisi mevcut durum (URL-13, 2012)

• Projenin Amacı

Toplam 17,20 ha alada yürütülen proje ile, dere yatağı üzerinde var olan gecekondular ve çarpık yapılaşma ortadan kaldırılarak rekreasyon, konut ve ticaret alanları oluşturulacaktır. Proje tamamlandığında vadideki dere yatağının üzerindeki yapılar tasfiye edilecek ve bölge kente kazandırılarak hava koridorlarının açılması sağlanacaktır. Doğaya uyumlu yapılaşmayla birlikte bölge değer kazanacaktır.

Trabzon'a gelecekte tekrar kazandırılması düşünülen tarihi kent misyonu açısından, Zağnos ve Tabakhane vadilerinin oynayacağı rol de çok önemlidir. Bu vadilerin tasfiyesi halinde Trabzon'un ilk yerleşim yeri olan İç Kale'nin etrafı temizlenmiş olacak böylelikle kentin tarihi dokusunun ortaya çıkması sağlanacaktır.

• Projeye Ait Bilgiler

- Proje Sahibi: TOKİ (Toplu Konut İdaresi)
- Proje Alanı yüzölçümü: 17,20 Ha
- Toplam Yapı adedi: 685
- Ödenen Kamulaştırma Bedeli: 52.939.605 TL
- Toplam Hak Sahibi sayısı: 5304 kişi
- Anlaşma Sağlanan Hak Sahibi sayısı: 2846 kişi
- Toplam Kıymet Takdir Bedeli: 130.355.014,97 TL

Tabakhane ve Zağnos Vadisi kentsel dönüşüm projelerinin yanı sıra uygulama aşamasına gelinecek diğer projeler;

- Çömlekçi Kentsel Dönüşüm Projesi
- Ayasofya Kentsel Dönüşüm Projesi

- Çağlayan Kentsel Dönüşüm Projesi
- Pelitli Kentsel Dönüşüm Projesi
- Yomra Kentsel Dönüşüm Projesi
- Ortahisar Kentsel Yenileme Projesi

şeklinde sıralanabilir.

1.6. Kimlik Kavramı ve Tanımı

En basit tanımıyla kimlik insanın kendini tanımlarken kullandığı ve kendini diğer insanlardan ayırt eden özellikleri bütünüdür. İnsanların günlük hayatta nasıl var olduğu ve nasıl bir duruş sergilediği de yine onun kimliği ile alakalıdır.

Bir başka deyişle kimlik bir özneyi tanımlamak için kullanılan öğelerin bütünüdür. Bu açıdan baktığımızda kimliğin tanımı, daima bir diğerine göre yapılıdır (URL-14, 2012).

Bu noktadan hareketle, kimlik, bir birey veya grubun kendini diğer birey veya gruplardan ayırt edici özelliklerinin bütünü olarak tanımlanabilir.

Aslında kimliğin farklı tanımlarını yapmak mümkündür, ancak genel ve örtücü bir tanım yapmak gerekirse; "... Bir özneyi tanımlamak için kullanılan öğelerin bütünüdür. Kimlik o özneyi diğer öznelerden ayırır. Bir insanın kendine ait bir kimliği olduğu gibi, ailenin, mahallenin, köyün, şehrin, metropolün ve bir ulusun da kendine ait bir kimliği vardır.

Genel olarak kimlik kavramı, canlılar ya da nesnelere için ayırt edici, farklılığı yaratan özellikler olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda kimlik kavramı, benzerler arasında kıyaslamayı getirir ve benzerine göre sahip olunan ayırt edici özellikleri ortaya koymaktadır. Kentler ve mimari ürünler açısından kimlik ve kentsel imge olgusu, öncelikle görsel boyutuyla ön plana çıkan, ayrıca doğal, coğrafi, kültürel ürünler ve sosyal yaşam normlarını da kapsayan çok geniş bir tanıma içermektedir. Kentsel kimlik ve buna dair kentsel imgeler kent mekanı içerisinde uzun bir süreçte ve bazen çok farklı bileşenlerden oluşmaktadır. Kentsel imgeler kentte yaşayanlar açısından uğruna özveride bulunulabilecek ortak değerlerden oluşmakta ve kuşaklar arasında söz konusu bu değerler süreklilik göstermektedir (Ulu ve Karakoç 2004).

1.6.1. Kentsel Kimlik Olgusu

Kent kimliği o kenti görmeyenlerin bile zihinlerinde o kentle ilgili çağrışım yapan değerler bütünüdür. Kent kavramını yalnızca fiziksel özellikleri ile tanımlamak bize kentin kimliğine dair ipuçları verse de tanımlamaya yetmez. Çünkü kent kimliği tarihten, kültürden, bilgi birikiminden, deneyimden kısacası insandan ayrı düşünülemez (Karaaslan, 2010).

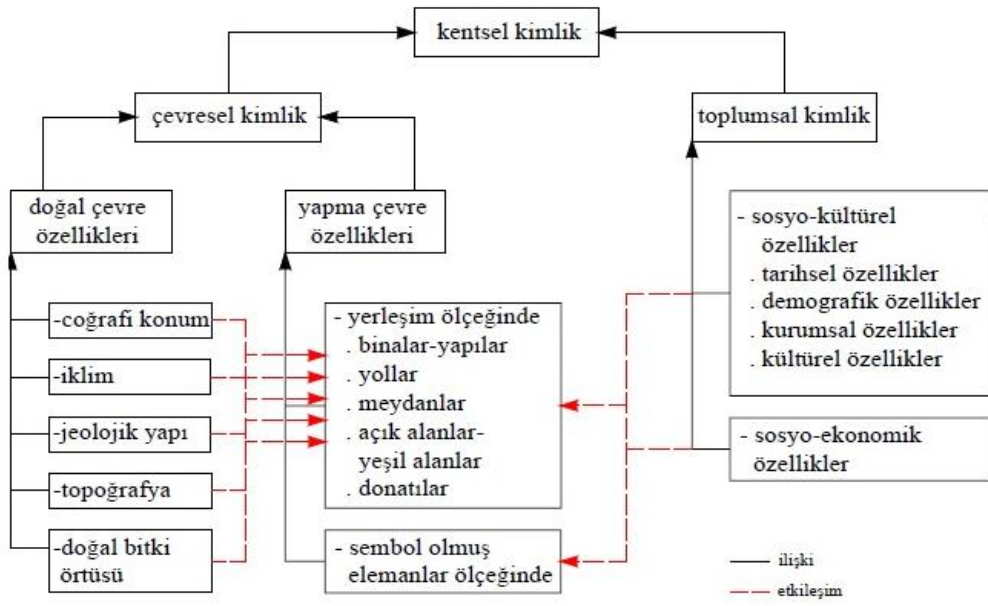
Kent sürekli değişim halinde olan canlı bir organizma gibidir ve bu değişim her ne kadar hızlı ve sürekli olursa olsun, kent kimliği dediğimizde aklımızda oluşan imaj tüm bu değişimlere meydan okuyacak nitelikte güçlüdür (Karaaslan, 2010).

Bir kentin kimliğinin tanımlanması yapılırken o kentin çok iyi izlenmesi yani; doğal çevresi, coğrafyası, geçirmiş olduğu kültürel süreç, gelenek ve görenekler, inanç sistemi, ekonomik yapısı, politik, yasal ve yönetsel çerçevesinin tanımlanması gerekmektedir. Bu izlemenin neticesinde ortaya konulacak olan yorum ve bu yorumun algılanması kentin kimliğini tanımlamış olacaktır (Demirsoy, 2006).

Farkında olunsa da olunmasa da her kentin bir kimliği vardır. Bu kimlik “kimliksizleşme” olarak da karşımıza çıksa da, bu değişkenlik, tanımsızlık bile kent kimliğinin parçası olabilir. Bir kenti diğerlerinden farklı kılan nedir? Kent hangi özellikleriyle tanınmaktadır? Hiçbir özellik taşımasına rağmen “şu” kent, insanları neden etkilemektedir? Bütün bu soruların yanıtını kimlik oluşturmaktadır (Erkmen.,1990).

Kent belirli bir coğrafyada belirli insan topluluklarının oluşturduğu iki ayaklı bir yapı olduğuna göre kentsel kimliğinde gelişimi ve oluşumu yine bu iki ana unsur tarafından belirlenir. O halde kentsel kimlik “Çevresel Kimlik” ve “Toplumsal Kimliğin” bir sentezidir.

Kentsel Kimliği oluşturan kavramlar ve bu kavramların birbiriyle ilişki ve etkileşimlerini aşağıdaki şekilde açıklanmıştır (Birlik, 2006).

Şekil 17. Kentsel kimlik bileşenleri

Hızla küreselleşen dünyada kentlerimizde tek tip, tek biçim ve hatta aynı tip malzemelerden üretilen binalarla aynı hızda kimliksizleşip kendilerine özgü değerleri kaybetmedirler. Küreselleşmenin kimliksizleşmeye dönüştüğü dünyamızda kimliğini koruyabilmiş bazı kentlere verilen örnekler aşağıdadır.

Şekil 18. Bruje, Belçika (URL-15, 2012)

Şekil 19. Prag, Çek Cumhuriyeti (URL-16, 2012)

Şekil 20. Mostar, Bosna Hersek (URL-17, 2012)

Şekil 21. Venedik, İtalya (URL-18, 2013)

Şekil 22. Mardin, Türkiye (URL-19, 2013)

Kent kimliğinin oluşumunda toplumsal etkileşimin rolü büyüktür. Çünkü kent kimliği sadece fiziksel ve doğal öğelerle tanımlanmamakta, kimliği oluşturan bir başka ve önemli öge ise, kentsel yaşam olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kent kimliği; kent imajını etkileyen; her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen; kentliler ve onların yaşam biçiminin oluşturduğu; sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlüktür (Çöl, 1998).

Sonuç olarak diyebiliriz ki: insanoğlunun tarihsel süreç içerisindeki değişimi düşünüldüğünde hiç de durağan olmayan bir yapı görülmektedir, bu durağan olmayan değişim süreci aynı zamanda kent kimliğini de etkilemiş ve etkilemeye devam edecektir. Bu bağlamda kentlerin kimliğini kente her bakımdan etki eden ve kentten etkilenen insanlar yani kentliler oluşturur. Bu karşılıklı interaktif etkileşim tarih boyunca var olagelmıştır ve insanoğlu birey olarak var olduğu sürece de bu etkileşim devam edecektir (Demirsoy, 2006).

1.6.2. Kentsel Kimliği Belirleyen Öğeler

Kent kimliği tekil olarak değil, bütüncül olarak kentin geçmişi ile birlikte bu güne gelmesini yani kent olmasını sağlayan tüm etkileşimleri barındıran kolektif bir sonuçtur.

Bu bağlamda yukarıda vurgulanmaya çalışılan neden ve sonuç ilişkilerine bağlı olarak ortaya koyduğumuz kent kimliği her kentte farklı faktörler ile şekillenmiştir ve bunun böyle de olması gerekmektedir. Çünkü kimlik konusuna vurgu yapılırken hep bu ve öteki kavramları üzerinde durulmuş, kentin yani birbirine benzemeyen ve farklı özellikleri olan kentlerin varlığı ve sürekliliği; farklı etkenlerle var olmaları gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu belirleyicilere göre, kent kimliği kentlerde farklı algılanır ya da " Her kentin bir kimliği vardır" hipotezinin gerçekliği kabul edilebilir. Kentler için, kent kimliği ölçütleri ya da kent kimliği belirleyicilerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Kentin fiziksel yapısı
2. Kentin sosyo-ekonomik yapısı
3. Kentin kültürel birikimi ya da yapısı
4. Kentin tarihi gelişimi
5. Kentin mekan karakteristikleri
6. Kentin biçimsel ve görsel karakteristikleri
7. Kentlinin yaşam biçimi ve kalitesi
8. Kentin işlevleri
9. Kentin fiziksel çevresi ile toplumsal davranış ilişkisi
10. Kent-doğa bütünlüğü
11. Kentsel altyapı
12. Kentsel tipoloji (Çöl, 1998).

1.6.3. Kentsel Kimliğin Bileşenleri

Kent sadece bazı etkinliklerin sergilendiği, insanların yaşamlarını kazandıkları alanlar değildir. Bu tür yaklaşımların yanında; kentte yaşayan insanlar buldukları mekana bazı olumlu değerler yüklüyor, mekana bağlanıp, bazı fedakarlıklarda bulunuyorlarsa bu kent anlam kazanıyor.

İnsanların kente bu şekilde bağlanabilmeleri için de kente var olması gereken unsurlar;

- a) İyi tasarlanmış bir mekân,
- b) Doğayla bütünleşik çevre,
- c) Korunmuş kültürel ve tarihi mirastır.

Lynch, kentte yaşayan insanların kenti sahiplenmesi, ona bir kimlik atfetmesi ve bu kimlikle onu kabullenmelerinin, yine o kenti var eden insanlar ile mümkün olabileceğine vurgu yapmaktadır. Çünkü bir kentin iyi tasarlanması, doğayla bütünleşmesi, tarihi ve kültürel mirasını bu güne aktarabilmesinin yegâne unsurunun insan olmasıdır (Lynch,1960).

- Kentsel kimlik bileşenleri beş ana başlıkta sıralanabilir bunlar;

- Fiziksel Kimlik
- Tarihsel Kimlik
- Sosyo-kültürel Kimlik
- Ekonomik Kimlik
- İşlevsel Kimlik olarak sıralanabilir.

- Fiziksel Kimlik

Kentlerin fiziksel kimliğinin oluşumunu; doğal ve mekânsal yapı olmak üzere iki farklı kategoride incelemek mümkündür.

Doğal faktöre bakıldığında; Topografya, İklim, Oryantasyon ve diğer Coğrafi özellikler karşımıza çıkmakta ve bu özellikler kentin yerleşimini, gelişimini, yani kendine özgü bir imaj kazanmasını etkilemektedirler.

Mekânsal yapı faktörü; Sokak-Meydan birlikteliğinin oluşturduğu mekânlar, sınırlayıcılar, malzeme-renk-doku birleşimi, yeşille olan ilişkilerin tümü mekânsal yapıyı oluşturur.

Tüm bu elemanların özellikleri, konumları, çevreye olan etkileri, bir birleri ile olan ilişkileri; pozitif veya negatif olarak kent kimliğinin oluşumu noktasında direkt etkiye sahiptirler (Çöl, 1998; Demirsoy, 2006).

Fiziksel kimlik bağlamında doğal yapı ve mekânsal yapıyı birlikte irdelemek gerekirse; bir mekânsal yapının oluşumu ve bu oluşumun kimlik kazanma süreci ilk olarak doğal yapı özellikleri ile başlamaktadır. Bunun anlamı; elimizde ham madde olmasıdır. Ham madde olmazsa olmaz, ancak tek başına da yeterli olmayan bir konuma sahiptir, geliştirildiği sürece yani mamul maddeye dönüştürülmesi sonucunda değer kazanan bir özellik sergilemektedir. Boş mekânsal yapı, elimizdeki ham madde ise, o ham maddenin işlenmesi yani onun doğal özelliklerine katkıda bulunularak değiştirilmesi sonucu meydana gelen mekânsal yapı oluşumu/değişimi ile ham maddenin mamul maddeye dönüşüm süreci başlatılmış olmaktadır.

Tüm bunlar sonuca ulaşmak için gereken aşamaları göstermektedir ki, doğal yapının üzerine konulacak; mekânsal, sosyal, kültürel, tarihsel ve ekonomik elbiseler sonucunda kentin hem fiziksel hem de genel kimliği oluşacaktır. Ancak bu kimliğin bir süre sonra nihai noktasına ulaşacağı anlamına gelmez, çünkü o doğal yapı yaşamaya devam ettiği müddetçe devamlı elbisesini değiştirecek ve her değiştirdiği elbise ile yeniden tanımlanmış olacaktır (Demirsoy, 2006).

- Tarihsel Kimlik

Her varlığın kendi bireysel tarihi geçmişi olduğu gibi kentlerin de tarihsel geçmişi vardır. Kentler bu tarihsel geçmişlerinden biriktirdiklerini o güne taşımaktadır ve bu taşıyışlarını o güne çeşitli ifade tarzları ile aktarmaktadırlar. Bu noktada kentlerin tarih içerisindeki oynamış olduğu roller ve bu güne taşıdıkları ile kentlerin tarihsel kimlikleri ortaya çıkmaktadır.

Tarihsel kimlik, kentlerin yaşamaya başladığı andan itibaren günümüze kadar olan süreç ve bu süreç içerisinde meydana gelen tüm (ekonomik, sosyal, kültürel vb.) eylemlerle yoğrulmaları sonucu meydana gelmektedir.

Bir kentin tarihsel sürecini okuyabilmek ve buna bağlı olarak kimlik çıkarımına gidebilmek için;

- Kuruluş nedenleri,
- Günümüze kadar getirdiği idari, sosyal, politik, dini, kültürel ve ekonomik yapılanma,
- Kentleşme oranları, gibi faktörler değer kazanmaktadır (Çöl, 1998).

Bu bağlamda kentlerin tarihsel kimliklerine bakıldığında; su kenarında kurulmuş ve ticari aktiviteyi kontrol etmeyi amaçlayan, sosyal ve politik grupların çevrelerinde kümelenmiş, dini inanç sistemleri doğrultusunda var olmuş tarihsel kentler görmek mümkündür.

Yukarıda belirtilen nosyonlar çerçevesinde kurulmuş olan kentlerin kimlikleri de toplum tarafından kabul görmüş ve günümüze kadar aktarıla gelmiştir.

Kentleşmenin ilk dönemlerinde su kenarı yerleşmeleri, orta çağ zamanında sosyal ve politik güç çevrelerinde kurulmuş kent yapıları ve zamanın her döneminde dini inançlar ile şekillenmiş kentler, kimliklerini bu tarihsel yapılanmalardan almışlardır.

Tarihi kentsel dokular, kuşaklar arasında anılarla dolu bir tiyatro sahnesi gibidir, ya da, yaşanan bir arşiv niteliğindedir. Süreç içinde gelişen bu değerlerin mekâna yansımaları ile o kentin algılanabilirliği ve okunabilirliği artar. Kentlileri bir arada tutan ortak bağlar

güçlenir. Kentlerin sağlıklı gelişebilmesinin ön koşulları arasında, eldeki tarihsel-kültürel mirasın korunarak yaşatılması ve bu değerleri çağdaş yaşam koşulları doğrultusunda geliştirilmesinin önemi yadsınamaz (Kiper, 2004; Demirsoy, 2006).

Sonuç olarak denilebilir ki; bir kentin özgün nitelikleri ile var olması ve geleceğe doğru bir şekilde aktarılabilmesi yani sürdürülebilirliğinin devamlılığı o kentin tarihsel geçmişi, tarihsel kimliği ile birlikte değerlendirilmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır (Demirsoy, 2006)

- Sosyo- Kültürel Kimlik

İnsanoğlunun sahip olduğu ilk kimliğe bakıldığında kendi ismi olduğu görülecektir. Bu ilk kimlik ile yola çıkan insanlık, yaşanan tüm olaylar neticesinde şekillenerek, değişerek, düşünceler geliştirerek, kimlik olgusuna yani kendisine yön verdi. Bu yön veriş sonucunda kazanılmış olan sosyal kimlik, her insanın kendi öznesi ile bütünleşerek “biz” i oluşturdu.

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere insanın bireysel kimliğini oluşturması sonucu ortaya çıkan ilk üst ölçekli kimlik yapısı sosyal kimlik olmaktadır. Bir toplumun sosyal olarak algılanabileceği ve tüm unsurlarını kapsayan alan sosyal kimlik alanıdır.

Sosyal kimlik oluşumu ile dış ortama açılan insanlık bu açılımlarını değerler kümesi haline getirmeye başladığında yani yazılı olmayan toplum kurallarını oluşturmaya başladığında karşımıza kültür olgusu çıkmaktadır (Demirsoy, 2006).

İnsanlar birbirinden farklı oldukları gibi, gurup özellikleri ve kültür özellikleri de birbirinden farklıdır. Kültürel farklılığın sebeplerinden birisi de toplumların değişik şeylere ihtiyaç göstermeleridir. Bir topluluk, hayat tarzı itibarıyla belli bir şeye ihtiyaç duyduğunda, buna uygun tutum ve davranışı, kültür unsurunu, üretmektedir. Böylece kültür, varlık sebebi olarak, ait olduğu topluma münhasır olmaktadır (URL-20).

İnsan bir yandan doğaya şekil verirken, diğer yandan kendine bir çevre yaratmaktadır ki, bu çevre içine kültürel çevre de girmektedir. Toplumların süreç içindeki tüm etkinlikleri sonucu ortaya çıkan ve onun yapısını yansıtan öğelerin(sokak, meydan, konut, kentsel alan vb.) var olduğu bütün, "kültürel çevre" olarak tanımlanabilir. Çünkü insan fiziksel çevreyi oluştururken, doğa şartlarının getirdiği kısıtlamalara rağmen, günün teknolojik, ekonomik, sosyal durumundan, toplum beğenileri, akımları, dini görüşlerine vb. (ayrıca kişisel istek-dilek-gereklerini de) varıncaya kadar belli bir birikimi ve durumu da yansıtır. Bir bakıma, kültürel çevrenin bir parçası olarak ortamı hem etkiler, hem de ortamdan etkilenerek,

kültürle sürekli bir etkileşime girer. İnsanın çevreyle ilişkilerinde kültür, iletişim aracı ve mekân belirleyici niteliği ile önemli rol oynamaktadır (Çöl, 1998).

Yukarıda izah edilenler kapsamında, bireysel kimlik oluşumunun, sosyal kimliğe yansması ve sosyal kimlik ile şekillenen kültürel kimlik olgusunun kentsel kimlik etkileşimine bakıldığında;

- Kent kimliği, oluşumunu toplum kadar tasarımcının da etkilediği, tamamen yeni öğeleri veya geçmişten öğeleri ya da geçmişteki öğelerin yeniden yorumlandığı kültürel bir olgudur.
- Kent kimliği, geçmişin korunması ile bugünkü kültürünün yaşatılmasına bağlıdır.
- Kent kimliği, kentin zaman boyutunda değişik kültür katmanlarının, üst üste birikimi oluşur, korunur. Kentsel sit alanları, geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe üç ayrı zaman dilimindeki sürekliliği ile kent kimliği sürekliliği kültürel kuramında özdeşleşmektedir (Demirsoy, 2006).

Sonuç olarak denilebilir ki; kimlik olgusunun temelinde var olan bireyin sosyalleşmesi ile oluşturduğu sosyal kimlik, sosyalleşme neticesinde ortaya çıkan yaşam biçiminin ortaya koyduğu kültürel yapı ve kültürel kimlik, var olma aşamalarını; insanların bu süreci yaşadığı kentsel alanlara borçludurlar. Tabi ki bu tekil bir olay olarak görülemez, bireysel kimlikten kültürel kimliğe kadar olan süreçte, kimlik hem kentten etkilenmiş, hem de kentsel yapı bu kimlik oluşumlarını etkilemiştir (Demirsoy, 2006).

•Ekonomik Kimlik

Kentin genel anlamda; Kırsal olmayan nüfus, farklı işkolu-meslek ve zanaatları barındırma özelliği, tüketim fazlasına ilişkin örgütsel altyapı, politik muhtariyet, toplumsal kurumsallaşma, tarımsal tüketimde kırsala bağımlılık gibi maddeler ile tanımlanmaya çalışılmıştı.

Buradan da anlaşılacağı üzere kent artık; artı ürünün depolandığı, el değiştirdiği yani yönetimin gerçekleştirildiği bunun yanı sıra hizmetlerin üretildiği ve sunumunu yapıldığı, toplumsal yaşam alanı olmaktadır. Bu faaliyet kollarının tümünün ortak noktasında ise para yani ekonomik işlevler bulunmaktadır.

Kente dair unsurların ortak noktasında yer alan ekonomik işlevler ve bu işlevlerin kent olan pozitif veya negatif etkisi; kentin fizik-mekânı, sosyal yapısı ve kültürel yapısının şekillenmesindeki etkisidir. Kentli yaşamın hemen-hemen her noktasına etkisi bulunan bir olgunun aynı zamanda kentin kimlik oluşumunu doğrudan etkilediğini söylemek de mümkündür.

Günümüz küresel sistemi içerisinde, para dünya içerisinde hangi noktaya kolay girebiliyorsa ve yine o noktadan hiçbir zarar görmeden aynı kolaylıkla oradan uzaklaşabiliyorsa, o şehir küresel başkent-hizmet başkenti gibi kavramlarla isimlendiriliyor. Buradan da anlaşılacağı üzere, ekonomik gücün küresel sistem içerisinde bir şehrin kimliğini ne kadar kolay belirleyebildiği görülmektedir.

Bu örneklendirilen olgu sadece günümüz kesitinden bir seçmedir, ancak ekonomik güç kentsel sistemi ve kent kimliğini tarihsel süreç içerisinde her daim etkilemiştir. Ekonomik aktivitelerin yoğun olarak yaşandığı kentler diğerlerinden hep bir adım önde olmuş ve kimliklerini çeşitli açılımlarla vurgulama özelliğine sahip oluşlardır (Demirsoy, 2006).

- İşlevsel Kimlik

Kentin doğal yapısı veya ekonomik aktivitelerinin kentsel alanlara yansımalarının yani kentin kimliğinin başka bir etkilenme biçimi de kentin barındırmış olduğu işlevselliktir.

Günümüzde bazı kentler, o kentin yaşamasını sağlayan ve o kente hayat veren işlevlerin adıyla anılmaktadır. Bu tür kentlerde genellikle tek tip fonksiyon ve iş alanı yoğunluktadır ve kent de bu iş alanının sayesinde gelişmiştir. Bu tip kentlerde kimlik, işleve bağlı olarak ortaya çıkar (Çöl, 1998).

Bu tip kentin kimliğini belirleyen işlevler ise;

- Sanayi,
- Üniversite,
- Turizm,
- Fuar
- Eğlence,
- Yönetim, gibi işlevlerdir.

Bu tür işlevlerin bir kentte yer seçmesi ve o kentin bu işlevler ile var olup kendini geliştirmesi ile kent artık; sanayi kenti, üniversite şehri, turizm kenti, fuar kenti, yönetim merkezi gibi işlevine yönelik kimlik sahipliğine kavuşur (Demirsoy, 2006).

1.6.4. Kentsel Kimlik - Kentsel Dönüşüm İlişkisi

Kimlik kavramının genel kuramsal yapısı ele alınırken, kimliğin bir tanımlama yani varlığın dış ortamdan algılanma biçimi olduğu belirtilmiş ve kimlik olmadığında dış

ortamın algılamasının mümkün olamayacağı ve bu algısızlığında yok saymayı gündeme getireceği vurgulanmıştı (Demirsoy, 2006).

Bir kentin kimliğinin onun varoluşunun ve işleyişinin bir ögesi olduğu varsayımıyla, tanım ve anlam kazanmış bir kentsel mekân olan özgün bir “yer”, ilişkileri, tarihçesi ve kimliği ile tanımlanıyor ise, ilişkileri, tarihi ve özgün bir kimliği olmayan mekân “olmayan yer” anlamına gelecektir. Mekânın kimlikli olabilmesinin ön koşulu, yeri ve zamanı belirlenerek bulunduğu coğrafyaya ait olabilmesiyle başlar (Demirsoy, 2006).

Bir tür zaman köprüsü oluşturmak, yerin geçmiş öyküsünü doğru okumada, kimliğini keşfetmek, kimlik duygusunu yitirmeden onarma ve bu yolla kültürel sürekliliği sağlama amacını güden “Kentsel Yenileşme” bu anlamda günümüz koşullarında da önemli bir kavram olmaktadır. Fiziksel yapının dışı doğru zorlanması ya da ilk işlevsel özelliklerinden boşalması-boşaltılması anlamında gerilimler taşıyan kent-bölgeleri aslında kentsel yenileşmeye gereksinim duyan kentsel dönüşüme zorlanan “yer” lerdir (Birsal, Polat, Yılmaz, 2003).

Bu bağlamda kentsel dönüşüm ve kent kimliği arasındaki temel bağ; mevcut yerleşik kültürün analizi sonucunda, bu kültürün korunarak geliştirilmesi ve bu değerleri reaksiyona sokacak katalizörlerin kullanılması ile canlandırma, yaşam sürecine boyut katma ve sürekliliğini sağlayarak söz konusu kent mekânlarının re organizasyonu olarak açıklanabilir. Ancak bu re organizasyon aşamasında kentin kültürünü yaşatan canlı bilincin, yani insanın önemi unutulmamak zorundadır. Burada insanın rolü; geçmişten getirdiği değerler ile kendi yaşam sürecinde oluşturduğu değerleri, bilinç boyutunda, bir başka deyişle kültür boyutunda, kentin değişim ve dönüşüm sürecine aktif olarak katılması ile olacaktır.

Kentsel dönüşümün tarihte, Avrupa kentlerinin re organizasyon süreci ile kendini göstermeye başladığı bir gerçektir. Bu re organizasyon sürecinde uygulanan kentsel dönüşüm-kentsel yenileme sürecinde ortaya konulan uygulama pratikleri neticesinde Kentsel Dönüşüm üst başlığı çerçevesinde, yenileme kavramı kendini sorgulama zorunluluğu hissetmiştir. Bu sorgulama sürecinde ise dönüşümün alt başlıkları olan uygulama araçları; Koruma, Düzeltme ve Yenileme kavramları ile ortaya konulan yeni kent mekânlarının yarattığı kent kimliği kavramının önemli bir olgu olduğu sonuç ve kanaati etkili olmuştur. Kentsel dönüşümün içindeki bu çıkmazın ortadan kaldırılabilmesi için kenti tüm kapsamıyla (coğrafyası, fizik mekânı, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı ile) bütün olarak ele almak ve ona bir kimlik atfederek oluşturulacak kentsel dönüşümün

doğru neticeye ulaşabileceği anlaşılmıştır. Byolece, çöküntüye uğrayarak sorunlu duruma gelen kentsel yaşam çevreleri, gerekli dokunuşlarla yaşamaktan zevk alınacak, özlenen kentsel mekânlara dönüştürülebilecek; eskiyerek özgün niteliklerini ve önemlerini yitiren tarihsel çevreler, ağdaş yaşam koşullarına uygun olarak yeniden kullanılabilir kılınırken, tümüyle yıkılıp yenilenmek yerine bir tür koruma yoluyla kent ve kentli kültürünün yeniden kazanımı sağlanabilecektir. Seçilen bu (yeni) strateji ile artık, “sürdürülebilir bir kentsel yenileşme” den söz edebiliriz. Burada, yeniden canlandırma-yeniden yaşam kazandırma, başka değişle “yeniden yaşanabilir kılma” amacıyla yürütülen operasyonlarda, “kent in yerleşik değerlerini ve i dengelerini bozmadan bir ağdaşlaşma” dan söz ediyoruz demektir (Birsell, Polat, Yılmaz, 2003).

Yukarıda ifade edilenlerin neticesinde; “Kentsel yenileme yerine uygulanması nerilen “Kentsel Yenileşme” (Urban Renaissance) stratejileri ile bu kez, kentli insanın kent mekanı ile birlikte ele alınması, kent in yerleşik değerleri ölçü ve organları ile korunur, mekansal tanım ve anlamları ile saklı tutulurken, kent kültürü ve kentsel yaşamın yeniden canlandırılması amaçlanmaktadır.” (Birsell, Polat, Yılmaz, 2003).

Unutulmamalıdır ki günümüzde artık kentler birbirleri ile yarışmakta ve yarışmanın getirisi olarak da kendilerini pazarlamaktadırlar. Bu da tercih edilme için daha nitelikli kentler ortaya çıkarma telaşını yaratmıştır. Görselliğin de çeşitli teknolojiler yoluyla sınırlarının gittikçe artması ile günlük hayatlarımıza da giren estetik objeler bu niteliksel yaklaşımlara destek sağlamışlardır. Artık estetik sıradan hayatlarımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş, meknlarımız da artık sadece işlevsel değer birtakım estetiksel özellikleri yansıtır hale bürünmüşlerdir (Demirsoy, 2006).

1.7. Sürdürülebilirlik Kavramı ve Tanımı

Sürdürülebilirlik Kavramının akademik çevrelerce kullanılan birçok farklı tanımı olmasına rağmen en çok kullanılan tanımı Birleşmiş Milletler tarafından kurulan Brundtland Komisyonu'na aittir. Evrenin ciddi sosyal ve çevresel sorunlarını incelemek ve bu problemleri insanlığın sürekli gelişimini gelecek kuşakların kaynaklarını tketelemsizin sağlayacak yöntemlerle ozmek üzere gerçekçi öneriler geliştirmek amacıyla kurulan komisyonun Brundtland Raporu olarak adlandırılan çalışmasında bu kavram, "Ekonomik, evresel ve toplumsal gereksinmelerin, gelecek kuşakların yaşam koşullarına zarar vermeden karşılanması" olarak tanımlanmaktadır (İnanç, 2010).

Sürdürülebilirlik kavramı son zamanlarda oldukça sık karşılaşılan kavramlardan biri haline gelmiştir. Genellikle ekolojik olarak sürdürülebilirlik akıllara gelse de artık her alanda sürdürülebilirlik ön plana çıkmaya başlamıştır. Artık sosyal, kültürel, siyasi ve hatta ekonomik alanda da karşımıza çıkan sürdürülebilirlik kavramı en basit tanımıyla denge bozulmaksızın devamlılıktır.

Başka bir tanıma göre sürdürülebilirlik, sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin yaşama bağlı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürebilmesidir (Cebeci, Çakılcıoğlu, 2003).

Dünyada, endüstri devriminden sonra ortaya çıkan sanayileşme olgusu, nüfus artışı ile birleştiğinde bazı problemler ortaya çıkmıştır. Kentleşme etkinliğini arttırmaya başlamış, bunun devamında ise hızlı konutlaşma gerekliliği doğmuştur. Endüstri devrimi sonrası, yapı alanında da büyük ilerlemeler kaydedilmeye başlamış ve bu sürecin sonucu, gelenekselden endüstriyele geçiş olarak kendini göstermiştir (İnanç, 2010).

Özellikle şehirlerde gelenekseli tamamen terk etmek çeşitli sorunlara yol açmış ve bunlara uzun süre çareler aranmıştır. Başlangıçta, sorunun daha çok endüstrileşme ile çözümlenebileceği ve insanın doğaya ihtiyacı olmadığı zannedilmesine karşın, yapılan çalışmalar, çözümün sürdürülebilir gelişmede olduğunu göstermiştir.

Sürdürülebilirlik son yıllarda üzerinde önemle durulan bir kavramdır. Sürdürülebilir tasarım ve kalkınmada karşılanması beklenen gereksinimler aşağıdaki maddelerle açıklanabilmektedir (Gür, 2007).

- Günümüzün ihtiyaçlarını gelecek kuşakların yaşam kalitesini tehlikeye atmadan sağlamalı
- Ekonomik büyümeyi, çevresel kirlenmeyi minimum düzeyde tutarak sağlamalı, az atık üretmeli, sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre sağlamalı
- İnsan gereksinmelerini; gelişme, sosyal eşitlik, ekoloji ve ekonomi arasında bir denge sağlayacak şekilde karşılamalı
- Çevresel etki, enerji kullanımı, doğal kaynaklar, ekonomi ve yaşam kalitesi konularını göz önüne almalı
- Bir projenin planlama, programlama, tasarım, yapım, kullanım ve yok olma aşamalarını içeren tüm yaşam döngüsü kapsamında optimum yarar sağlamalı

1.7.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihi Gelişimi

Sanayi devrimiyle birlikte, 19. yy.'ın başlarında şehirlerde yaşayan insanlar toplam dünya nüfusunun % 10'unu oluştururken, bugün bu oran %50'lerin üzerine çıkmıştır. Hızlı ve plansız kentleşme, çevresel sorunların kaynağını teşkil etmektedir. Bu çevresel sorunlar yerel olmanın ötesinde, tüm dünya ülkelerinin gündeminde önemli bir yer tutmaktadır. Sürekli ve hızla gelişen dünya, doğal enerji kaynaklarının azalması, hatta yakın gelecekte tükenecek olması (petrol yaklaşık 40 yıl, kömür 200 yıl, doğalgaz 80–100 yıl) yanı sıra özellikle son yıllarda çeşitli doğal afetlerle kendini hissettiren küresel ısınma, çevre kirliliği gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu durum insanlığı gelecek nesillere temiz, sağlıklı, yaşanabilir bir çevre bırakmak üzere harekete geçirmiştir.

Son dönemlerde doğal kaynakların korunması, geliştirilmesi ve etkin kullanılması amacı ile ulusal ve uluslararası çabaların önemli bir boyut kazandığı, oluşan politik bilincin giderek yaygınlaştığı ve yeni çevre politikalarının üretildiği gözlemlenmektedir.

1950'li yıllardan günümüze yerküremizin pek çok bölgesinde ortaya çıkan, önce bölgesel etkileşimler olarak gözlenen ardından sınırları aşan özelliği ile dünya çapında bir problem haline gelen çevre sorunları, artık günümüzü ve geleceğimizi tehdit eder boyutlara gelmiştir.

Nitekim bu tehdit, Birleşmiş Milletler düzeyinde;

- 1972'de Stokholm'de düzenlenen İnsan ve Çevre Konferansı ile uluslararası düzeyde kabul görmüş;
- 1987 yılında yayımlanan Brundlant raporu ile "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramı teknik olarak tanımlanmış;
- 1992'de Rio'da düzenlenen Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen "Gündem 21" ile yol haritası çıkartılmıştır.
- 2002'de Johannesburg'da düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda uzun müzakereler sonucunda 15 yıllık uygulama planı oluşturulmuş ve ülkeler tarafından kabul edilmiştir.

Çevre ve insanlığın gelişimi kavramlarını irdeleyen ilk belge, 1972 'de toplanan Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı sonucu ortaya konan Stockholm Çevre Bildirgesi'dir. Bu bildirmede, insan çevresinin korunması ve güçlendirilmesi için insanlara ışık tutacak ve yönlendirecek ortak görüş ve ilkelerin gerekliliği doğrultusunda çalışmalar yapılmıştır. Stockholm Çevre Bildirgesini 1976 yılında Barcelona sözleşmesi izlemiş

ancak bu sözleşme dar kapsamlı bir uğraş olmuştur. Yine, Birleşmiş Milletler' ce 1987'de hazırlanmış olan Brundtland Raporu sürdürülebilirliğin günümüzde de en çok bilinen tanımını yapmıştır. Brundtland Raporu, çevre konusunu, yoksulluk, eşitsizlik, nüfus artışı ve çevre bozulması arasındaki karşılıklı ilişkiler çerçevesinde ele alarak analizini ve önerilerini bu temel üzerinde biçimlendirmekte, değişimin zorunluluğundan hareketle, tüm ülkeler için çevreyle uyumlu yeni bir büyüme modelini, "sürdürülebilir büyüme" yi önermektedir. Kuşkusuz ki, bu yolda atılmış en önemli adım, Haziran 1992 'de Rio' da yapılmış olan Birleşmiş Milletler insan Çevresi Konferansıdır. Bu konferans sonucunda, Rio bildirgesi yayınlanmıştır. Bu bildirmede sürdürülebilir kalkınma kavramı açıklanmış ve ona ulaşmak için insanların yapması gerekenler belirtilmiştir. Bu süreci 1997 yılında Kyoto kentinde yapılmış olan iklim konferansı izlemektedir (İnanç, 2010).

1.7.2. Kentsel Dönüşüm ve Sürdürülebilirlik

Kentsel kimliğinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için kentsel sit alanlarının korunarak yaşatılması son derece önemli bir hal almıştır. Günümüzde Kentsel Dönüşüm projelerinin kentlerin tarihi alanlarına kaymasıyla birlikte bu bölgelerde bozulan kentsel dokunun yanı sıra var olan kentsel kimlik de yok edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu bölgelerde her ne kadar kentsel doku bozulmaya uğrasa da bölgenin kendine özgü tarihi ekonomik, işlevsel ya da sosyo-kültürel kimliği olduğu unutulmamalıdır.

Özgün nitelikler taşıyan tarihi çevreler kentlerin ayrılmaz bir parçası durumundadır. Bu alanların günümüz yaşam koşullarıyla bütünleştirilerek yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması kent kimliğinin devamlılığı bakımından gereklidir. Geleneksel kent dokusunu koruyarak geçmişten günümüze kadar gelebilmiş olan tarihsel kentlerin niteliklerini ve değerlerini saptamak, belgelemek, koruma sorunlarını ve yeni yapılanma koşullarını belirlemek tarihi kentleri korumada ilk aşama olmaktadır. Toplumsal değişimler kentsel işlevlerde farklılaşmalara ve mekânsal yapıda değişimlere neden olmaktadır (Nalçakan, 1994; Koçan 2012).

Tarihi çevreler kültürel, ekonomik ve estetik değerleri ile buldukları mekânları nitelendirirler. Tarihsel çevre bilincinin gelişimi ile tarihsel kent olgularının kent kültürünün ayrılmaz bir parçası olduğu, kente ait kararların yeni ve eski kent merkezlerinin tümü için geçerli olduğu ve korumada yöntemler geliştirme gerekliliği yaygınlaşmıştır (Smith, 2001; Koçan 2012).

Tarihi yapılar kent içindeki konumları ve özgün formlarıyla kentleri ayrıcalıklı bir konuma getirmektedirler. Günümüzde kentlerde eski çağlardan kalan, korunabilmiş tarihi mekânlar vardır. Tarihi çevreyi korumak, geçmiş zaman dönemlerinde meydana getirilen mimari mekânları koruyarak kullanmak ve gelecek dönemlere aktarılmasını sağlamakla mümkündür (Demirsoy, 2006).

Tarihi ve doğal değerlerin yoğun bir doku oluşturduğu bölgeler genelde sit statüsünde korunmaya çalışılmaktadır. Bu gibi yerler, aynı zamanda normal yaşamın da devam ettiği çevreler olduğu için, zorunlu bir imar süreciyle iç içe durumdadırlar (Altunsoy, 2002 Koçan 2012). İmar ve koruma ilişkisinin toplumsal yaşama bağlı olarak kurulabilmesi için öncelikle ve mutlaka planlama gerekmektedir (Gök, 2002; Koçan 2012).

Kent çevrelerinin korunması, sağlıklılaştırılması ve çağdaş fonksiyonlar kazandırılarak yaşatılabilmesi, bu bölgelerin çevreleri ve kent bütünüyle olan çok yönlü ilişkileri bağlamında değerlendirilmesi ile gerçekleşmektedir. Bu nedenle konu; ülkesel ölçekte benimsenen sürdürülebilir kültürel, yönetsel ve ekonomik politikalar, planlama teknik ve stratejiler, kentsel büyüme dinamikleri bağlamında irdelenmelidir (Altunsoy, 2002; Koçan 2012).

Kentlerin oluşumu ve zamanla değişimi planlama kararları, koruma kararları ve uygulamaları ile doğrudan bağlantılıdır. Ancak değişim her ne kadar yadsınamayan bir süreç ise de, ölçüsü kentin genel karakterini bozmaya ve hatta yok etmeye başladığında çözümlenmesi zor sorunlarla karşılaşılmaktadır (Birlik, 2006; Koçan 2012).

Bu nitelikte alanların yaşatılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması adına korunması ve kentin mevcut yaşam koşullarıyla uyumlaştırılması gerekmektedir. Tarihi değerlerin korunması, iyileştirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması, eski kültürel ortamların canlandırılması, fiziksel ve sosyo-kültürel açıdan bütünleşmiş uyumlu bir yaşam alanına dönüştürülmesi bu alanların sürdürülebilirliğinin sağlanması bakımından gerekmektedir (Altunsoy, 2002; Koçan 2012).

Tarihi ve kültürel değerlerini koruyup, kentsel kimliğini bu güne taşıyan kentlerin koruma anlayışlı bir kentsel dönüşüm fikri ile ele alınıp sürdürülebilir planlama kararlarıyla dönüştürülmesi insanlığın ortak kültür mirasına katkı sağlayacaktır. Kentsel Dönüşüm projeleri eskiyi yadsıyan bir anlayış yerine, eskiyi koruyup çağın gerektirdiği fiziki ve sıhhi şartlarla desteklenmelidir (Koçan, 2012).

1.7.3. Kentsel Kimlik ve Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik klasik tanımıyla bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerinde yaşama koşullarına zarar vermemektir. Bu günün ihtiyaçları tanımlanırken ekonomik, çevresel, toplumsal ve hatta kültürel değerler sayılabilmektedir. Öyleyse gelecek kuşaklarında ihtiyaçlarını yalnızca çevresel değerlerle sınırlı tutamayız.

Tarihinden, kültüründen ve dilinden koparılmış toplumlar yok olmaya mahkûmdur. İnsanlığın ortak mirası olan tabiat varlıklarını korumak kadar yerel kültürleri ve kimliği de korumak aynı derecede önem arz etmektedir. Topluların yüzyıllar boyunca sürdürdükleri kültürel değerlerinin onların hayatının her alanına yansıdığını ortaya çıkardıkları bina ve yapılardan hatta yol, meydan gibi kentsel öğelerden anlamaktayız.

Sürdürülebilirlik kavramını kentsel kimlik bağlamında incelediğimizde kimliğinde tıpkı doğal kaynaklar gibi koruma altına alınması gerekli karşıımızda çıkmaktadır.

Öyleyse kentsel kimliğin sürdürülebilirliğinin sağlanması için korunup yaşatılması gereken toplumsal ve çevresel öğeleri şu şekilde sıralayabiliriz.

1. Çevresel Öğeler

a. Doğal Çevre

Coğrafya, İklim, Jeolojik yapı, Topografya, Bitki Örtüsü

b. Yapay Çevre

Yapılar, Binalar, Yollar, Meydanlar, Açık ve yeşil alanlar, Kentsel donatılar

2. Toplumsal Öğeler

- Sosyo kültürel özellikler

- Tarihsel özellikler

- Demografik özellikler

- Kurumsal özellikler

- Kültürel özellikler

- Sosyo ekonomik özellikler

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu bölümde literatür taraması aşamasında elde edilen bilgiler ışığında Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Alanının kentsel kimlik analizi yapılmış daha sonra ise yapılan anket çalışması ile Zağnos Vadisi'nin zaman içinde mekânsal gelişimini ve kentsel kimlik değişimi ortaya çıkarılmış ve yaşanan dönüşüm sürecinin alanda yaşayanlar üzerindeki sosyal etkileri irdelenmiştir.

2.1. Çalışma Alanının Seçimi

Trabzon'un coğrafyası genel olarak kıyıya paralel dağlar şeklinde olmasına karşın derin vadilerle bölünmüş bir yapıya sahiptir. Zağnos ve Tabakhane vadileri Antik Trabzon kentini sınırlayan vadilerdir. Şöyle ki şehir kalesi de bu alanda iki vadinin ortasında bu günkü adıyla Ortahisar 'da kurulmuştur. Trabzon için önemli bir hava koridoru olan bu vadiler zamanla çarpık yapılaşma ile kentin gecekondu mahalleleri olarak anılmaya başlanmıştır. İmar planlarında yeşil alan olarak gösterilen vadilerin yapılaşmadan arındırılarak yeniden eski işlevini üstlenmesi, ayrıca kentin yeşil alan gereksinimini karşılaması amacıyla Trabzon Belediyesi ve TOKİ işbirliği ile dönüşüm projesi uygulamaya koyulmuştur. 2004 yılında gündeme gelen proje ile önce Zağnos Vadisi'nde başlayan uygulama Tabakhane Vadisi'nde de ele alınacaktır.

Dönüşüm projesinin ilk uygulama alanı olan Zağnos Vadisi ve bu vadiden taşınanların çoğunlukla yerleştikleri Bahçecik Mahallesi bu tezin çalışma alanı olarak seçilmiştir. Zağnos Vadisi sur içinde yer alan Ortahisar Mahallesi'nin ve Ortahisar Tarihi Kalesi'nin batısında yer almaktadır. Önemli bir hava koridoru olan Zağnos Vadisi, imar planlarında yeşil alan olarak gösterilmekle birlikte büyük ölçüde yapılaşmıştır. Zağnos Vadisi Dönüşüm Projesi'nin çalışma alanı olarak seçilmesinde Trabzon kenti için ilk dönüşüm projesi örneği olması ve Trabzon kalesi etrafında şekillenen bölgenin, tarihi bir dokusunun bulunması önemli etkenler arasındadır.

2.2. Çalışma Alanının Tanıtımı

Zağnos Vadisi Trabzon kentinin merkezinde, Ortahisar Tarihi Kalesi'nin sırasıyla batısında yer almaktadır. Batısı Zağnos Vadisi ve İmaret Deresi, doğusu ise Tabakhane Vadisi ve Kuzgundere ile çevrelenen Antik Kente (1.derece Sit alanı), sur içine ulaşırken bağlantıyı kuran Kuzgundere üzerinde Tabakhane Köprüsü, İmaret Deresi üzerinde ise Zağnos Köprüsüdür. Bu iki köprü bilinmeyen tarihlerden beri değişiklikler göstererek Ortahisar üzerinden ulaşım sağlamaktadırlar (Bijiskyian, 1998).

Zağnos Vadisi içerisinden geçerek denize dökülen İmaret Deresi Ortahisar Mahallesi ile Gülbahar Hatun Mahallesi arasında doğal bir sınır oluşturmaktadır. Güneydeki dik yamaçlardan doğarak kuzeyde Karadeniz ile buluşan İmaret Deresi ile Kuzgundere'nin üzeri zaman içerisinde vadilerdeki yoğun yapılaşmanın ardından kapatılmıştır.

Trabzon kentinin ilk imar planı, Lambert Planı'nda (1938) kentin ılıman nemli iklimine uygun olarak az katlı ve bahçeli yapılaşma ile dağlardan denize doğal hava akısını sağlayacak vadiler boyunca oluşturulacak hava koridorlarını öngören ekolojik ve çevre duyarlı planlama anlayışı hedeflenmiştir. Zağnos ve Tabakhane vadileri, Trabzon kentinde öngörülen hava sirkülasyonunu sağlayacak vadilerdir. Geçmiş tarihsel süreçte ve kentin gelişimi içinde bu görevlerini 1980'lere dek yerine getirmişlerdir. 1960'lı yıllara kadar Zağnos Vadisi'nin, Zağnos Köprüsü'nden güneye doğru tamamıyla mandalina bahçesi olduğunu, köprü'nün kuzeyinde ise çeşitli ağaçlı bahçeler ve bu bahçeler içerisinde yer alan birkaç geleneksel Trabzon evinden söz etmektedir. Zağnos Köprüsü'nden denize kadar açık bir perspektifin olduğunu ve köprü'nün batı ayağındaki balkonlu kahvehaneden bu manzaranın seyredilebildiğini dile getirmiştir. Ancak ilerleyen zaman içerisinde, ülke genelinde olduğu gibi Trabzon'da da görülen hızlı kentleşme ve çarpık yapılaşma bu vadilerde de kendini göstermiştir. Söz konusu bölge düzensiz yapılaşmanın yoğun olduğu alanlardan biri olmuş, fenni, sıhhi ve fiziki olarak standartların oldukça altında kalmıştır. Bölgenin ortaya koyduğu kentsel kalite düşüklüğü ve görüntü kirliliği kentin ortak sıkıntısı haline gelmiştir. Zağnos ve Tabakhane Vadileri'ndeki oluşan yoğun yapılaşma ile Trabzon kent merkezinde yeşil alan miktarında önemli bir azalma olmuştur (Bülbül, 2008).

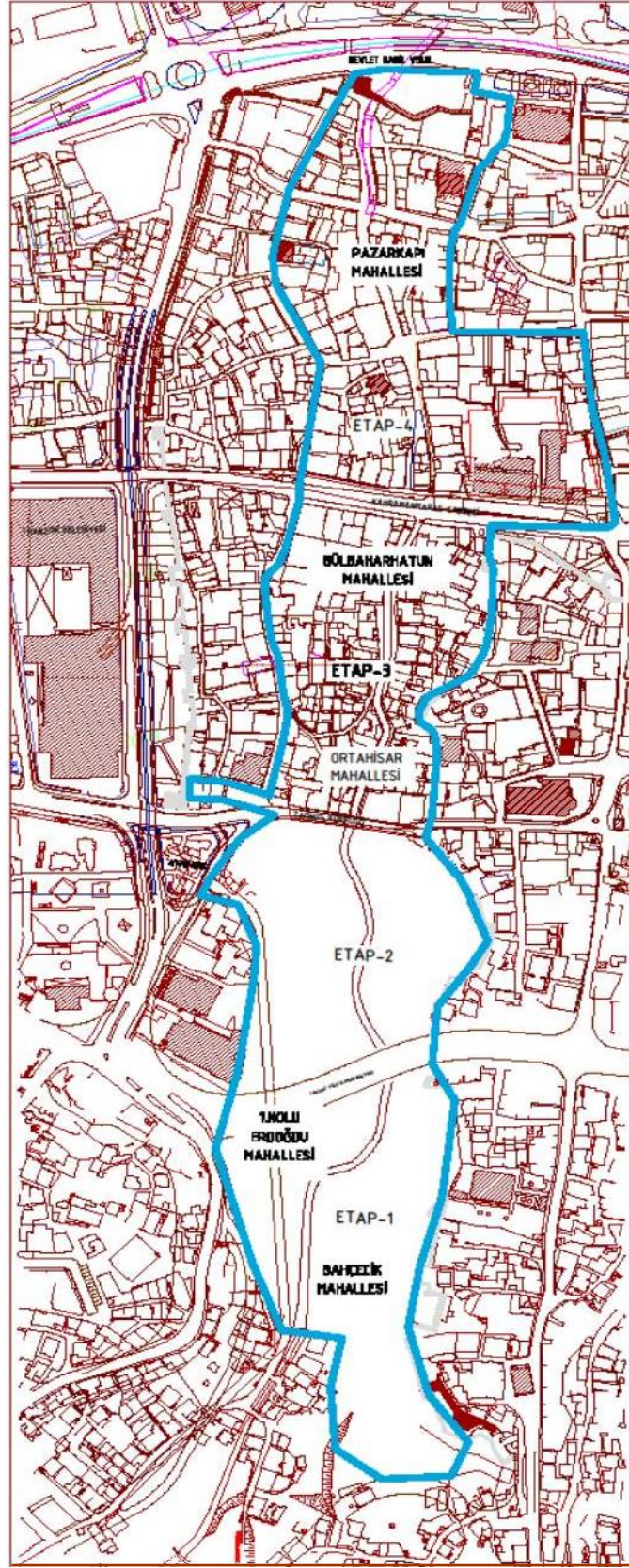
1969 tarihli Hüseyin Kaptan ve arkadaşlarının, 1989 tarihli Bülent Berksan planlarında vadi içleri ağaçlandırılacak alan olarak düzenlenmiştir. 2002 tarihli en son düzenlenen revizyon imar planında (Onay: 25.12.2002 tarih, 165 sayılı Belediye Meclis Kararı) Zağnos Vadisi İmaret Deresi ve Tabakhane Vadisi Kuzgundere'nin tarihi Ortahisar

bölgesinde bulunduğu alanlar ise “Özel Planlama Alanı” kapsamında değerlendirilmiştir. 2004 yılında Trabzon Belediye Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’nca (TOKİ) ortaklaşa yürütülen “Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi” gündeme gelmiştir. TOKİ’nin Trabzon Belediyesi ile yaptığı protokol kapsamındaki “Trabzon Kentsel Yenileme Projesine ilişkin alanlar Trabzon Belediye Meclisi’nin 02.11.2005 tarih ve 284 sayılı kararı ile “Kentsel Dönüşüm Alanı” olarak ilan edilmiştir. Bu karar çerçevesinde kentsel gelişim ve dönüşüm projesi çalışmalarına başlanmıştır. Trabzon-Merkez Zağnos Vadisi Kentsel Yenileme Raporuna göre, Trabzon Belediyesince alanda yaşayanların aynı bölgenin güneyinde (Bahçecik Mah.), yaratılacak yeni bir yerleşim alanı yerleştirilmeleri öngörülmüştü. Çalışmanın ilk adımında, bölgenin fiziki ve demografik yapısının tespit edilebilmesi için çeşitli arazi çalışmaları yapılmıştır (Bülbül, 2008).

Zağnos Vadisi Dönüşüm Projesi kapsamında, Özel Planlama Alanından tasfiye edilecek konutlarla ilgili, o bölgede yaşayan insanların görüşlerinin alınması amacıyla bir anket çalışması yapılmıştır. Anket ile bölgede ikamet eden insanların düşüncelerinin ne yönde olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır; bölgenin tasfiye edilmesi durumunda konutlarına karşılık konut mu yoksa kamulaştırma bedeli mi istedikleri, mülk sahipliği, aile büyüklüğü, meslek yapıları, vd. sosyal yapı özellikleri sorgulanmıştır (Bülbül, 2008).

Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Alanı genel olarak beş mahallenin sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu mahalleler;

- 1 Nolu Erdoğan Mahallesi
- Bahçecik Mahallesi
- Gülbaharhatun Mahallesi
- Ortahisar Mahallesi
- Pazarkapı Mahallesi olmak üzere 5 mahalleyi kapsamaktadır (Şekil 23).

Şekil 23. Çalışma alanının sınırlarını gösteren harita (Kaynak: Trabzon Belediyesi)

- Zağnos Vadisi Kentsel Yenileme ve Dönüşüm Alanı-Peyzaj Düzenleme Alanı

Zağnos Vadisi Kentsel Yenileme ve Dönüşüm alanı (Özel Planlanacak Alan), kuzeyinde Maraş Caddesi sınır olmak üzere güneye doğru yaklaşık 700 metre uzunluğunda, yer yer genişliği 100 ile 150 metre arası değişmekte olup yaklaşık 125.000 m² bir alanı kapsamaktadır. Planlama alanı fiziksel sınırları itibari ile 4 ana kısma ayrılmıştır.

Birinci kısım Yavuz Selim Bulvar Köprüsünün güneyinde Ortahisar surlarının batısında yer alan, çok dik doğal kayalık yamaçların ön plana çıktığı, yapılaşmanın seyrekleştiği yamaçların görüldüğü alandır. İkinci kısım ise, yeni yapılan Yavuz Selim Bulvarı'nın (Tanjant Yolu'nun) vadi üzerinden geçen köprüleri ile kuzeyindeki Zağnos Köprüsü arasında kalan alandır. Bu alan doğusunda topografyanın yükselmesi ile başlayan ve Ortahisar 'la bütünlesen, batısında ise kentin ana omurgalarından olan ve güneye doğru giden Erdoğdu yoluna ulasan sınırdır. Bu alanda topografyanın oluşturduğu vadi Zağnos Köprüsü ile kesilmektedir. Ancak, alanın güney tarafı Yavuz Selim Bulvarı'nın oluşturduğu köprü ile güney sırtlara geçiş vermektedir.

Üçüncü kısım, tescilli eser olan Zağnos Köprüsü'nün kuzeyindeki alandır. Bu alan doğusunda Orta Kale (Ortahisar) surları, batısında ise dış kalenin batı surları olan ve Zağnos Burcu ile bir bütünlük halinde kuzeye doğru uzanan surlardan (kale duvarından) oluşmaktadır. Ancak sit alanı olan kısım, özel planlama alanı içerisinde değildir

Son olarak dördüncü kısım ise Zağnos Vadisinin eskiden olduğu gibi denizle bütünleşmesini sağlayacak olan Pazarkapı Mahallesi etabıdır. Güneyde Kahraman Maraş Caddesi, Kuzeyde Devlet Sahil yolu, Batıda Trabzon Kalesi surları ve doğuda Islahhane Sokak tarafından sınırlanan alan projenin son etabını oluşturmaktadır.

- Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi'nin Tanıtımı ve Daha Önce Yapılan Çalışmalar

Trabzon Belediyesi, kent merkezinde aktif yeşil alanlar oluşturmak ve hava sirkülasyonunu sağlamak amacı ile öncelikle Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi'ne başlamıştır.

Kentsel dönüşüm projesi uygulanacak Zağnos Vadisi'ndeki çalışma alanı ilk dönemlerde 3 etaba ayrılmıştır, daha sonra projeye bir etap daha eklenerek Vadinin kuzey tarafından denize kadar ulaşması için projede düzenleme yapılmıştır.

Tablo 1. Zağnos Vadisi kentsel dönüşüm projesinin etap bilgileri

Etap	Konum	Alan	Hissedar Sayısı
1.Etap	Zağnos Köprüsü-K. Maraş Cad. Arası	19879 m ²	437
2. Etap	Gülbahar Hatun Köprüsü Güneyi	48426 m ²	758
3. Etap	Zağnos Köprüsü Gülbahar Hatun Köprüsü Güneyi	17603 m ²	802
4. Etap	Devlet Sahil Yolu K. Maraş Cad. Arası	18382m ²	883
Toplam		104290m ²	2880

Söz konusu projenin gelişim süreci şöyledir:

- 25.12.2002 tarih ve 165 sayılı Belediye Meclis kararıyla onaylanan Trabzon Revizyon Planında söz konusu bölge özel planlama alanı (ÖPA) olarak ayrılmıştır.
- Özel planlama alanındaki mevcut durumun saptanması için; bina kat adetleri, bina kaliteleri, arsaların doluluk boşluk durumu, vb. hakkında arazi çalışması yapılmış, bölgenin mülkiyet yapısı bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Belediyece yapılan anket çalışmasında toplam 275 kişiye ulaşılmıştır. Bu kişilerin %69,5'i ev sahibi, % 30,5'i ise kiracı konumundadır.

Özel Planlama Alanı içerisinde 304 adet bina bulunmaktadır. % 77,6'sını tek daireli binalar oluşturmaktadır. Bölgede yapılaşmanın % 80'i, iki ve üç katlı binalardan oluşmaktadır. Binalardan yola çıkarak hesaplanan daire sayısı toplam 856 adettir.

Bölgenin % 93'ü yapılaşmış durumdadır. % 5'i kullanılamaz harabe durumundaki yapılardan, % 2'si ise boş arsalardan oluşmaktadır.

Trabzon Belediyesi tarafından yapılan anket çalışmasında bölge sakinleri ile yapılan anket çalışmasında; vadinin tasfiye edilmesi durumunda hangi bölgelerde ikamet etmek istedikleri, tahliye neticesinde konut mu yoksa kamulaştırma bedeli mi talep edecekleri sorularına yanıt aranmıştır.

Ankete katılan ev sahiplerinin % 58'lik bölümü yerlerine karşılık kamulaştırma bedeli, % 18'lik kısmı ise yerlerine karşılık konut talep etmektedir. % 24'lük kısmı ise ankete katılmış ama cevap vermemişlerdir.

Ankete katılan kiracıların % 54'ü konut sahibi olmayı istemektedirler. Buradan hareketle mülk sahiplerinin yanı sıra bölgede oturan kiracıların da TOKİ'nin yapacağı konutlardan yararlanmak istedikleri görülmüştür. Ancak kiracılarla anket yapılmasındaki asıl amaç bölgede yaşayan insanların eğilimlerini öğrenmek ve nüfusun hesaplanmasıdır.

Yapılan anket çalışması sonucunda ortaya çıkan genel kanaat bu bölgede yaşayan insanların yasadıkları mekândan memnun oldukları, yapılacak projeye destek verdikleridir.

Ayrıca, yerleştirilmeleri düşünülen alanlar hakkındaki yorumlara verilen cevaplarda ise bu bölgeden uzak yerlere yerleşmek istemedikleri anlaşılmıştır. Bu isteğin temelinde yatan sebepler ise; merkeze yakınlık, iş yerlerine yakınlık, alışılan çevreye uzak düşmemek olarak sıralanabilir. Bölgede yaşayan kişilerin vurguladıkları önemli bir nokta ise, verilecek konutlar bu bölgeden uzak yerlerde olacaksa bu durumda konut yerine kamulaştırma bedeli istemeleridir (Bülbül, 2008).

Bölgede yapılacak ıslah çalışması ile eşgüdümlü olarak yürütülmesi planlanan ve TOKİ ile Trabzon Belediyesi arasında akdedilen protokol gereği, üretilecek konutların yer seçimi ile ilgili sürecin tamamlanmamış olmasından kaynaklanan belirsizlik ve özellikle alternatif konut üretilecek mekânlardan birinin Yıldızlı Beldesi olarak düşünülmesi, ankete verilen cevapları birebir etkilemiş, alanda yaşayanların % 24'ünün sorulan sorulara yorumsuz kalmasına sebep olmuştur. Yıldızlı Beldesi'nde (Trabzon'un yaklaşık 10 km batısında, Devlet Karayolu üzerinde yer almakta) TOKİ tarafından yapılacak konutlara sıcak bakılmamıştır. Bunun yerine Bahçecik Mahallesi'nde önerilen alanı düşündükleri görülmektedir.

Alanda yapılacak kentsel dönüşüm projesi için kaynak/ortak arama; projenin Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) ve Trabzon Belediye Başkanlığı tarafından ortaklaşa yürütülmesi için Trabzon Belediye Meclisince 30.06.2004 tarih ve 163 sayılı karar alınmıştır.

- Bu doğrultuda 09.09.2004 tarih ve 1797 sayılı Toplu Konut İdaresi Başkanlığı oluru vermiştir.
- 20.09.2004 tarih ve 1905 sayılı kanunla da Başbakanlık oluru alınmıştır.
- Söz konusu alan üzerinde kentsel dönüşüm projesinin hayata geçirilmesi için Trabzon Belediye Başkanlığı ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığı arasında protokol imzalanmıştır.
- İmzalanan protokol gereğince çalışmalar 18.01.2005 tarihinden itibaren başlatılmıştır.

Hazırlanan Dönüşüm Projesi 17.10.2006 tarihinde Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca ihaleye çıkarılarak uygulama projesi çalışmalarına fiilen başlanılmıştır.

Trabzon Belediyesi'nin saptamalarına göre;

- Zağnos Vadisi Özel Planlama Alanı 124.775 m²

- Vadideki Yaklaşık Toplam Nüfus: 3424 Kişi

2.3. Çalışma Alanının Kentsel Kimlik Analizi

Bu bölümde yapılan literatür taraması sonuçlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda çalışma alanının kentsel kimlik analizi yapılmaya çalışılmıştır. Çalışma alanı tarihi, işlevsel, sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel kimlik alt başlıklarında incelenmiştir.

- Alanın Tarihsel Kimliği

Şehrin yazılı tarih çağları koloniler dönemiyle başlamaktadır. Ancak öncesinde yörede yerleşmenin olup olmadığı kesinlik kazanmamıştır. Bu konuda literatürde farklı görüşler mevcuttur (Öksüz: Sarıcaoğlu 2011).

Homeros'a göre; Trabzon'un ilk yerli halkı, Troya savaşlarında Troyalı'ların yanında savaşan Elizonlular'dır (Sarıcaoğlu 2011). Kimilerine göre bölgeye ilk olarak M.Ö. 3000-2000 yılları arasında Oğuzların öncü kollarından biri olarak kabul edilen Gas/Kas ve Gud/Gutilerin yerleştiği ifade edilir (Bostan, Sarıcaoğlu 2011). Bir başka görüş ise; Trabzon'un Bahçecik mevkiinde bulunan bazı kalıntılar ile bölgeye ilk defa Kafkasya'dan Mosk'lar, Tibaren'ler ve Mar'ların gelerek burada tarım ve balıkçılık ile uğraştığıdır.

Trabzon şehrinin, Sinop'tan gelen Miletli göçmenler tarafından M.Ö. 8. Yüzyılda kurulduğu görüşü genel olarak kabul edilmektedir. Ege kıyılarından gelerek Karadeniz'e çıkan ve öncelikle ticaret fikriyle hareket eden Miletliler, önce M.Ö.785 yılında Sinop'u alırlar ve M.Ö. 756 yılında da Trabzon'u ele geçirirler (Hacıfettahoğlu, 2001).

Miletlilerden sonra Trabzon'un Roma İmparatorluğu'nun topraklarına katılmasına kadar geçen sürede, şehrin, Kimmer, İskit, Med ve Pers kavimlerinin ve Makronlar, Kolkhlar, Driller, Massynoikler, Khalybler ve Tibarenler kolonilerinin egemenliğinde olduğuna dair ortak görüşler vardır (Öksüz: 2006). Mehmet Bilgin, M.Ö. 8. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyinde Kimmerler'in varlığını ve onların Ural-Altay kökenli bozkır göçebelerinin olduğunu belirtir (Bilgin: 2010). Bölgede yaklaşık bir yüzyıl yaşamış olan (Çandarlıoğlu: Sarıcaoğlu 2011) Kimmerlerden sonra ortaya çıkan kavim, Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan Kimmerlere baskı yaparak onların Kafkaslar ve daha sonra da Balkanlar üzerinden Anadolu'ya girmelerine sebep olan İskitlerdir (Bilgin, Sarıcaoğlu 2011).

İskitlerin egemenliğine M.Ö. 606 yılında Medler son vermiştir. Medler, Asur Devleti'ni yıktıktan sonra, Doğu Karadeniz Bölgesi'ni ellerine geçirmişlerdir M.Ö. 550 yılında İran'da güçlenen Persler, Medler'in giderek güçsüzleşmesinden yararlanarak Med Devleti'ne son vermiştir (Bilgin: Sarıcaoğlu 2011).

İskitlerin egemenliğine M.Ö. 606 yılında Medler son vermiştir. Medler, Asur Devleti'ni yıktıktan sonra, Doğu Karadeniz Bölgesi'ni ellerine geçirmişlerdir. M.Ö. 550 yılında İran'da güçlenen Persler, Medler'in giderek güçsüzleşmesinden yararlanarak Med Devleti'ne son vermiştir.

M.Ö. 550-332 yılları Pers dönemi olarak kabul edilir. İki yüzyıldan uzun süre bölgeye egemen olan Perslerden sonra Trabzon, M.Ö. 332'de Büyük İskender'in hakimiyetine girmiştir. İskender'in ölümünden sonra paylaşılan bölgede Trabzon, M.Ö.280 yılında Mitridates ailesinin hakimiyetine girmiştir. Mitridates'in M.Ö. 298 yılında kurduğu Pontos Devleti, bölgede M.Ö. 63 yılına kadar hüküm sürmüştür. M.Ö. 63 yılında Pompeius, Trabzon'u zapt ederek Roma İmparatorluğu'na katmıştır (Tekindağ: Sarıcaoğlu 2011)

M.Ö. 550-332 yılları Pers dönemi olarak kabul edilir. İki yüzyıldan uzun süre bölgeye egemen olan Perslerden sonra Trabzon, M.Ö. 332'de Büyük İskender'in hakimiyetine girmiştir. İskender'in ölümünden sonra paylaşılan bölgede Trabzon, M.Ö.280 yılında Mitridates ailesinin hakimiyetine girmiştir. Mitridates'in M.Ö. 298 yılında kurduğu Pontos Devleti, bölgede M.Ö. 63 yılına kadar hüküm sürmüştür. M.Ö. 63 yılında Pompeius, Trabzon'u zapt ederek Roma İmparatorluğu'na katmıştır (Tekindağ: Sarıcaoğlu 2011)

M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğunun parçalanması ile Trabzon'da Bizans dönemi başlamaktadır. Bizans tarihini incelemek kolay değildir. Orijinal metinler saray tarihçilerinin yazdıklarıyla, daha sonraki Bizans tarihçilerinin notlarıyla, bazı kilise fermanları ve kayıtlarıyla sınırlıdır. Bunlara az sayıda gezi notları, birkaç şiir, birkaç kitabe, Cenevizli tarihçilerin notları ve belgeleri eklenebilmektedir (Miller: Sarıcaoğlu 2011).

Trabzon Rum Krallığı dönemini takiben, bir dönem Moğolların hâkimiyetinde olan Trabzon, 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı Devleti hâkimiyetine alınmıştır (Öksüz, Sarıcaoğlu 2011).

1461 yılında karadan ve denizden kuşatılarak Fatih Sultan Mehmet tarafından teslim alınan Trabzon Osmanlı topraklarına katılmıştır. Fetih sonrası şehri yöneten David

Kommen ailesi ile birlikte deniz yoluyla önce İstanbul'a oradan Edirne'ye gönderildi. Komninoslular beraberlerinde Trabzon'dan altın, gümüş gibi servetleriyle, saray adamlarını ve nakli mümkün olan mallarını götürmelerine müsaade edilmişti. Hükümdar ailesi ile birlikte akrabaları ve yüksek devlet memurları İstanbul'a gönderilmiştir.

Şehir uzun süre çatışma yaşanmadan teslim alındığı için Trabzon kalesi de fazla tahrip olmamıştır. Trabzon il merkezinde, şehrin en yüksek kesimindeki kale, Trabzon'da günümüze en iyi durumda ulaşabilen eserlerin başında gelmektedir. Deniz kıyısından başlayarak şehrin arkasındaki tepelere kadar uzanan Trabzon kalesi, Bizans Çağı'na ait eski temeller üzerinde yükselmiştir. Yukarı Hisar, Orta Hisar ve Aşağı Hisar olmak üzere üç ayrı bölümden meydana gelen kale, eski anıtlardan toplanan taşlardan yapılmıştır.

Çalışma alanımızın da (Trabzon Zağnos Vadisi) içinde olduğu bölge tarihi Trabzon kalesinin çeperlerinde bulunmakla birlikte doğuda alanın sınırlarını da kalenin surları oluşturmaktadır.

- Alanın İşlevsel Kimliği

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Trabzon birçok açıdan göz önünde olmuş bir şehirdir. Şehir hayatının M.Ö. III binlere dayandığı Trabzon'da ticaret de şehir hayatı kadar eskidir. Deniz kıyısında kurulan bir kent olması ve aktif olarak kullanılan limanı sayesinde ticaret hayatı oldukça gelişmiştir. Kent her dönem aynı olmasa da gerek bölgesel gerek uluslararası ölçekte önemini korumuştur. Şehrin en önemli ticaret merkezlerinde olan Moloz, Pazarkapı ve civar bölgeler her zaman Trabzon'da ticaret hayatının kalbi olmuştur. Özellikle 1900'lerden sonra şehri terk eden gayrimüslimler den sonra bölge tek milletli hale gelmiş ve İpek Yolu'nun da önemini kaybetmesiyle bölge şehre ve yakın çevresine hizmet eder hale gelmiştir.

- Alanın Sosyo-Kültürel Kimliği

Trabzon tarihi boyunca Miletlere, Perslere, Romalılara, Bizanslılara, Komnenoslar'a, Cenevizlilere, Osmanlılara, 1916'da Ruslar' a, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türklere uzanan sahipleri ile çeşitli kültürel dönüşümler yaşamıştır. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Trabzon birçok kültüründe izlerini taşımaktadır.

Nasıl ki kentin oluşması için belirli bir zaman gerekiyorsa kentin kimliğinin oluşması da belirli bir zaman alır. Kent kimliğini oluşturan doğal, beşeri çevre kenti oluştururken aynı zamanda kentin kimliğini de oluşturmaktadır. İnsan eliyle yapılmış sokaklar, meydanlar, anıtlar ve her türlü kentsel öge kentin kimliğine katkı sağlamaktadır. Şöyle ki

tarihi boyunca bir çok millete ev sahipliği yapan Trabzon kimlik olarak da bu milletlerin izlerini taşımaktadır.

Çalışma alanı (Trabzon Zağnos Vadisi) genel olarak Tarihi Trabzon Kalesinin çeperlerinde yer alan sırtlara konumlanmıştır. İç kaledeki yerleşim yerlerinin zamanla dolmasından sonra ilk olarak sur dışındaki bu yerler tercih edilmiştir. İlerleyen yıllarda çevre illerden kente göçen insanlar için ilk yerleşim yerleri olan bu alanlar maalesef zamanla kentin çöküntü alanları haline gelerek kentin imajını olumsuz yönde etkilemiştir.

Trabzon tarih boyunca Karadeniz kıyısında bir liman kenti olarak cazibesini korumuştur. Trabzon'da, 19'uncu yüzyılın ikinci yarısında; sayılarında, yıllara göre değişiklik olsa da, Trabzon'da, 10'un üzerinde konsolosluk olduğu bilinir. Tüm bu ticari faaliyetlerin yanı sıra kültürel ve sosyal faaliyetlerde ticaretle oranlı olarak gelişmiştir. Şöyle ki 1912 yılında Rumlar tarafından yapılan opera binası Trabzon'un sosyo-kültürel durumuna da ışık tutmaktadır.

- Alanın Ekonomik Kimliği

Alanda baskın olarak yapılan bir ticaret faaliyeti olmamakla birlikte alanın ekonomik olarak bir kimliği olduğunu söylemek de son derece zordur. Genel olarak yerleşim yeri olan bölge şehrin merkezine çok yakın olduğundan halk ticaret ve alışveriş ihtiyacını şehir merkezinden karşılamaktadır.

- Alanın Fiziksel Yapısı

Trabzon'un genel coğrafi ve topografik yapısıyla uyum içinde olan alan, Trabzon'un önemli iki vadisinden biri olan Zağnos vadisinin yamaçlarında konumlanmıştır. Kentin önemli hava koridorlarından biri olan vadi aynı zamanda yaya akslarını güneye ulaştırmak gibi önemli bir görevi de üstlenmiştir.

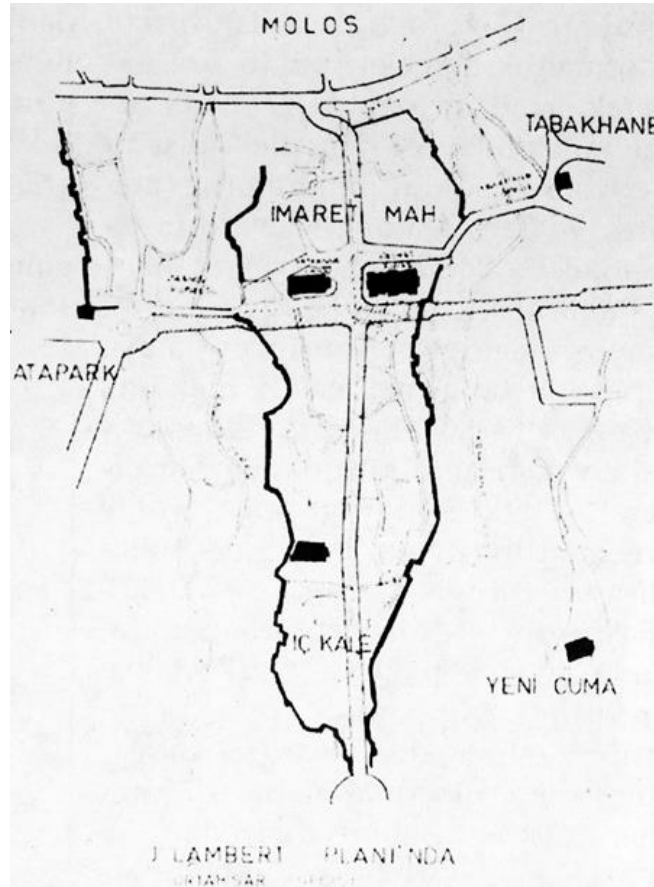
Karadeniz Bölgesinin genel yapısı gibi bölge de dağınık bir yerleşim göstermektedir. Şöyle ki çalışma alanını oluşturan bölge 4 mahalleden de belli bölgeleri içine almaktadır. Alanda bu dağınık yapılaşmanın yanı sıra eskisi gibi olmasa da hala bir yeşil doku gözlenmektedir. Bölgeye çevre illerden göç ederek gelen insanların gerek ekonomik durumlarından gerekse de geldikleri bölgedeki yapılaşmadan kaynaklanan nedenlerden dolayı bölgedeki yapılaşma az katlıdır. Bu az katlı yapılaşmanın başka bir nedeni olarak da hissedar sayısının fazlalığı gösterilebilir.

Bölgenin demografik yapısını ise çevre illerden gelen göçlerle birlikte kozmopolit bir hal almıştır. Bölge kale surları dışında kaldığı için zaten tarihi bir yerleşim yeri değildir. Zamanla çevre illerden gelen insanlar bölgedeki ilk yerleşim birimlerini oluşturmuştur.

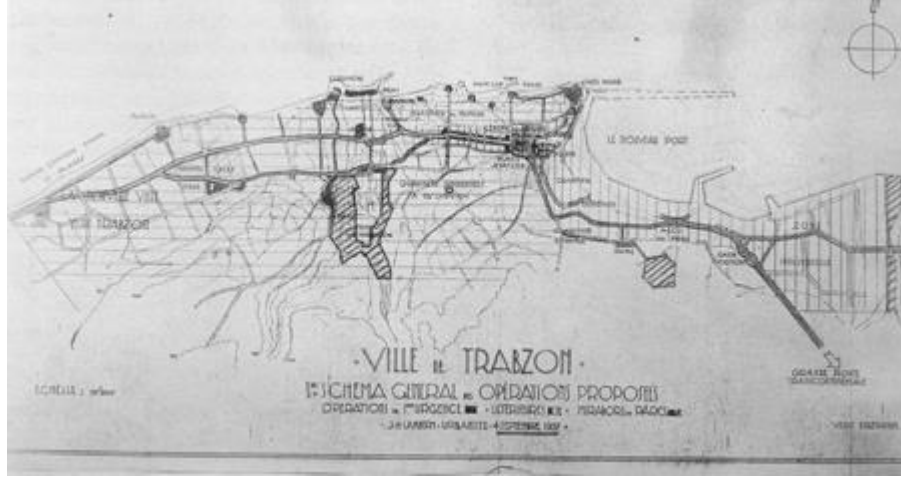
II. Dünya savaşından sonra Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de de kentsel alanlara doğru yaşanan gçlerle birlikte kentlerin doğal büyüme hızlarının kat kat üstünde genişleyen kent çeperleri zamanla kentlerin belli bölgelerinde kentsel çöküntü alanlarının temellerini atmıştır.

Bugünkü kentsel dönüşüm alanları aslında yıllar öncesinde kontrolsüzce büyüyen kentlerin kendi sorunlarını kendi zamanlarında zemeyip geleceğe ertelediği sorunlardır. Kentlerimizin birçoğunun planlı bir büyümeyi ve gelişmeyi sürdürebilecek bir master planları olmadığı için zamanla ortaya çıkan problemleri ortaya çıkmadan çözebilecek kabiliyetleri yoktur.

1938 Lambert Planı'nda (şekil 24-25) şehrin hava koridorları olarak tasarlanan Tabakhane ve Zağnos Vadileri zamanla Lambert Planı aksine çarpık bir yapılaşmaya sahne olmuştur. Bu gün ekonomik, sosyolojik, ekolojik ve toplumsal sorunlar olarak iki büyük sorun halinde şehri yönetenlerin önünde duran bu sorunlar, 1938'de Lambert tarafından planlandığı gibi uygulanabilse bu sorunlar ortada olmayacaktı.

şekil 24. Lambert planına ait eskiz

Şekil 25. Lambert planına ait eskiz

2.4. Anket Formunun Oluşturulması

Anket araştırmalarında kullanılan soru tipleri, kişisel, sosyokültürel alışkanlıklar, yakın ve kentsel çevre algısı olmak üzere 4 temel başlık altında incelenebilir.

- Kişisel sorular deneklerin özellikleri ve geçmişleriyle ilgili bilgi toplamak amacıyla kullanılır. En yaygın kişisel sorular yaş, cinsiyet, sosyal statü ve eğitim düzeyiyle ilgilidir.
- Sosyokültürel alışkanlıkla ilgili sorular ise komşuluk ilişkileri, alışveriş ve ticaret olanakları ve çeşitli etkinliklere katılım ile ilgili sorular içermektedir.
- Yakın çevre algısı başlığı altında toplanan sorular ise genellikle Zağnos vadisi kentsel dönüşüm çalışması ile ilgilidir.
- Son olarak kentsel çevre ile ilgili sorular ise Zağnos vadisi kentsel dönüşüm çalışmasının kente katkısı ile ilgilidir.

2.5. Örneklem Grubunun Belirlenmesi

Çalışmanın bu kısmında Zağnos vadisi kentsel dönüşüm çalışmasını yakın çevresine, kentsel çevresine ve en önemlisi hedef kitle olan vadi sakinlerinin memnuniyetinin ölçülmesi için kullanılan anket formunun uygulanabilirliğine yönelik uygulamalar yapılmıştır. Anket hedef kitlesinin belirlenmesi için yapılan ön çalışmalarda Zağnos vadisi kentsel dönüşüm çalışması sonrası vadede yaşayan yerel halkın bir kısmının Trabzon'un

diğer mahallelerine taşındığı, bir kısmının Trabzon'un bahçecik mahallesindeki 1.etap TOKİ konutlarına, bir kısmının da bahçecik mahallesi 2.etap TOKİ konutlarına ve son olarak geri kalan kısmının da bahçecik mahallesinde kiracı olarak ikamet ettikleri tespit edilmiştir.

Örnekleme grubunu kiracı, mal sahibi, mahalle sakini(10-30 yıl), mahalle sakini (50-... Yıl) gibi gruplardan oluşmaktadır.

Anketin uygulanacağı hedef kitle olarak Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi çerçevesince yapılan Bahçecik Mahallesi TOKİ konutlarında yaşayan ve Kentsel dönüşümden sonra mahallenin başka bölümlerine taşınan mahalle sakinleri olarak belirlenmiştir. Bu amaçla Mart 2013 tarihinde TOKİ'nin Bahçecik mahallesinde yaptığı 190 adet konutta ve mahallenin diğer bölgelerinde anket çalışması yapılmıştır. Ortalama aile büyüklüğünün 5 olduğu Türkiye' de yapılabilecek hesap sonucu TOKİ konutlarında yaşayan birey sayısı 900 olarak hesaplanmıştır.

Büyük bir bütün içinden o bütünü temsil edebilecek bir parçanın seçilmesi işlemi olan örneklem büyüklüğünü belirlemek için hedef kitleye bağlı olarak iki formül kullanılır (Baş, 2006; Şen 2009).

*Hedef kitledeki birey sayısı bilinmiyorsa

$$n = t^2 pq / d^2$$

q: İncelenen olayın görülme sıklığı

N: hedef kitledeki birey sayısı

n: örnekleme alınacak birey sayısı

p: İncelenen olayın görülme sıklığı

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer (%95 için 1,96; %99 için 2,58)

d: olayın görülme sıklığına göre kabul edilen ± örnekleme hatası

pq=(0.5)x(0.5)=0.25 maksimum örneklem büyüklüğü için örneklem yüzdesi

**Hedef kitledeki birey sayısı biliniyorsa

$$n = N t^2 pq / [d^2 (N-1) + t^2 pq]$$

$$n = 900 * (2,58^2) * (0,25) / [(0,1)^2 * (900-1) + (2,58 * 0,25)]$$

$$n = 149$$

Tez çalışması kapsamında belirlenen hedef kitleyi (N=900) temsil etmek üzere %99 güvenirlilik düzeyi (t=2,58) ve %10 hata payı (d=0,1) ile örneklem büyüklüğü; 149 kişi olarak hesaplanmıştır.

2.6. Anketin Uygulanması

Oluşturulan anket formunun uygulanması için 13-14-15 Mart tarihleri arasında, Trabzon Zağnos Vadisi Bahçecik mahallesindeki TOKİ konutlarında yaşayanlar başta olmak üzere 149 denek ile birebir görüşülerek anket formları doldurulmuştur.

2.7. Anketlerin Değerlendirilmesi ve Yöntemi

Değerlendirmenin ilk aşamasında ankette yer alan sorular üç ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar sırasıyla;

1. Sosyo - Kültürel Alışkanlıklar: Komşuluk ilişkileri, alışveriş ve ticaret olanakları, sosyal çevre ve etkinlik katılım durumu gibi başlıklar içermektedir.
2. Yakın Çevre Ve Kullanımı: Zağnos Vadisi Parkı kullanım sıklığı, tarihi doku kavramı, yakın çevredeki tesis ve aktivite olanakları gibi başlıklar altında toplanmıştır.
3. Kentsel Çevre: Kentsel Dönüşüm kavramı, kentsel dönüşümün kente makro ve mikro katkıları üzerinde durulmuştur.

- Ki Kare Bağımsızlık Testi

Parametrik olmayan testler içinde en yaygın kullanıma sahip Ki Kare Analizinde 3 tür test yapılmaktadır. Bunlardan Uygunluk Testi örneklem grubundaki değerlerin dağılımının (normal dağılım vb.) hipotezinde ileri sürülen ana kitle dağılımıyla uyumlu olup olmadığını; Bağımsızlık Testi iki veya daha fazla değişken grubu arasında ilişki bulunup bulunmadığını; Homojenlik Testi ise birbirinden bağımsız olarak seçilen iki veya daha fazla örneklemin aynı ana kütlede çekilip çekilmediğini belirlemeye yönelik testlerdir (Kalaycı vd. 2005; Şen 2009).

Değişkenler arasında ilişki bulunup bulunmadığını araştıran Ki Kare Bağımsızlık Testi, 2*2 yada r*c tipindeki çapraz tablolarda gözlenen frekansların, marjinal olasılıklar yaklaşımına göre hesaplanan teorik frekanslara benzerliğini test etmeyi amaçlar (Özdamar, 2002; Şen 2009).

Bağımsızlık testinde hipotezler aşağıda ki gibi kurulur:

H₀: “Değişkenler birbirinde bağımsızdır.”

H₁: “Değişkenler birbirinde bağımsız değildir.”

Yukarıda da belirtildiği üzere Ki Kare bağımsızlık Testi' nin uygulanabilmesi için gözlem sonuçlarının sınıflandırılmış ya da gruplandırılmış bileşik seriler şeklinde gösterilmesi gerekir. Satır ve sütunların yer aldığı bu gösterim tablosuna kontenjans tablosu denir. Bu Tablo herhangi bir sıradaki elemanla, sütundaki elemanların ait beklenen (expected) frekanslarının, gözlenen (observed) frekanslarla karşılaştırılması gerekir (Kalaycı vd., 2005; Şen 2009).

Ki Kare Bağımsızlık Testinde uygulanacak test modelleri bu karşılaştırmanın sonucuna göre farklılık gösterir. Ayrıca uygulanacak modeller tablonun sıra ve sütun sayısına göre 2×2 ya da $r \times c$ ($r > 2, c > 2$) olmasına göre de farklılıklar gösterir.

3. BULGULAR

Bu bölümde anket çalışmasının bulguları tablo ve grafiklerle sunulmuştur. Bu bulgular, kişisel bilgilere ait bulgular, sosyokültürel alışkanlıklara ait bulgular, yakın çevre ve kullanımına ait bulgular, kentsel çevreye ait bulgular başlıklar altında gruplandırılarak ortaya konmuştur.

3.1. Kişisel Bilgilere Ait Bulgular

Trabzon Zağnos Vadisinde yaşayıp kentsel dönüşüm sonrası yine aynı bölgede yer alan TOKİ konutlarında ikamet eden mahalle sakinleri arasından rasgele yöntemle seçilen deneklerin kişisel bilgilerine ilişkin verdikleri yanıtların frekans dağılımlarına bakıldığında; % 58'inin erkek, %42'sinin kadın ve % 30'unun ilkokul mezunu. %30,7'sinin ortaokul mezunu, % 20,7'sinin lise ve 18,7'sinin yüksekokul mezunu bireyler olduğu görülmüştür. Deneklerin ortalama yaşı ise 40,61 olarak hesaplanmıştır (Şekil 25).

Tablo 2. Deneklerin demografik bilgilerine ait tablo

Demografik Bilgiler	Yüzde (%)	Sayı
Erkek	58	87
Kadın	42	63
İlkokul	30	45
Ortaokul	30,7	46
Lise	20,7	31
Yüksekokul	18,7	28
Kiracı	36	54
Mal Sahibi	38,7	58
Babadan Kalma	25,3	38
50 Yıldan fazla	49,3	27
KDÖ	18	26
KDS	17,3	74
Çok Yeni	15,3	23

Deneklerin büyük çoğunluğunu kentsel dönüşümden sonra alana yerleşen aileler oluşturmaktadır. Bunlardan %36'sı kiracı % 38,7'si satın almış (mal sahibi) geriye kalan %25,3'ü ise babadan dededen kalıp mal sahibi olan kişilerdir.

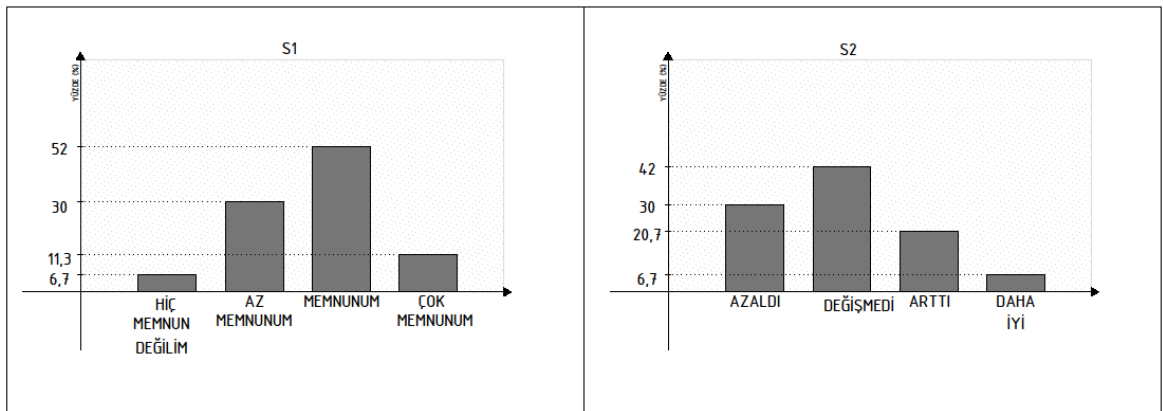
Deneklerin yarıya yakını kentsel dönüşümden sonra alana yerleşen aileler olmak üzere %49,3'lük kısmı oluşturmaktadır. Deneklerin %18'si en az 50 yıldır burada yaşamaktadır, % 17,3'ü Kentsel Dönüşümden Önce (KDÖ) alana taşınmıştır ve son olarak geriye kalan %15,3'ü ise Kentsel Dönüşümden Sonra (KDS) alana taşınan kişilerdir.

3.2. Sosyo - Kültürel Alışkanlıklara Ait Bulgular

Ankete katılan deneklere bu bölümde Sosyo kültürel alışkanlıklarının eskiye göre yâda geldikleri diğer mahallelere göre değişip değişmediği, değişmiş ise nasıl ve ne yönde değiştiği sorulmuştur. Deneklerin büyük çoğunluğunun bölgeye kentsel dönüşüm çalışmasından sonra taşındığı göz önüne alındığında bazı uyum sorunları yaşandığını gözlemlenmiştir.

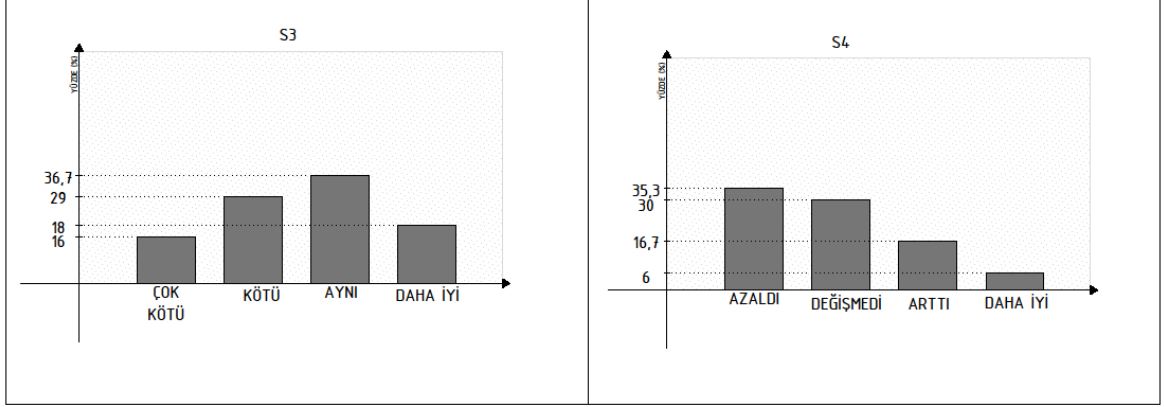
Anketin ilk sorusu olarak deneklere “Burada yaşamaktan ne kadar memnunsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Ankete katılan deneklerin %6,7'si hiç memnun değilim, %30'u az memnunum %52'si memnunum ve %11,3'ü çok memnunum cevabını vermiştir.

Cevaplardan anlaşılacağı üzere insanların büyük çoğunluğu alanda yaşamaktan memnun olduklarını söylemektedirler. Aşağıdaki grafikte de bu oranlar sütün şeklinde belirtilmiştir.

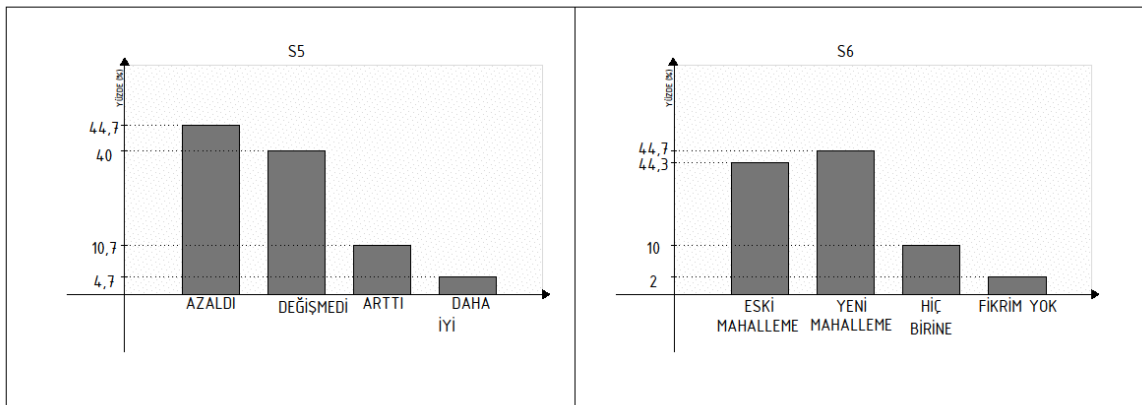
Şekil 26. Deneklerin memnuniyet durumu - eskiye göre komşuluk ilişkileri

Anketin ikinci sorusu olarak deneklere komşuluk ilişkilerinin eskiye oranla nasıl değiştiği sorulmuştur. Ankete katılan deneklerin %42,7'si azaldı, %30'u değişmedi, %20,7'si arttı ve %6,7'si daha iyi cevabını vermiştir.

Şekil 27. Deneklerin eskiye göre alışveriş ve ticaret olanakları - sosyal çevre değişimi

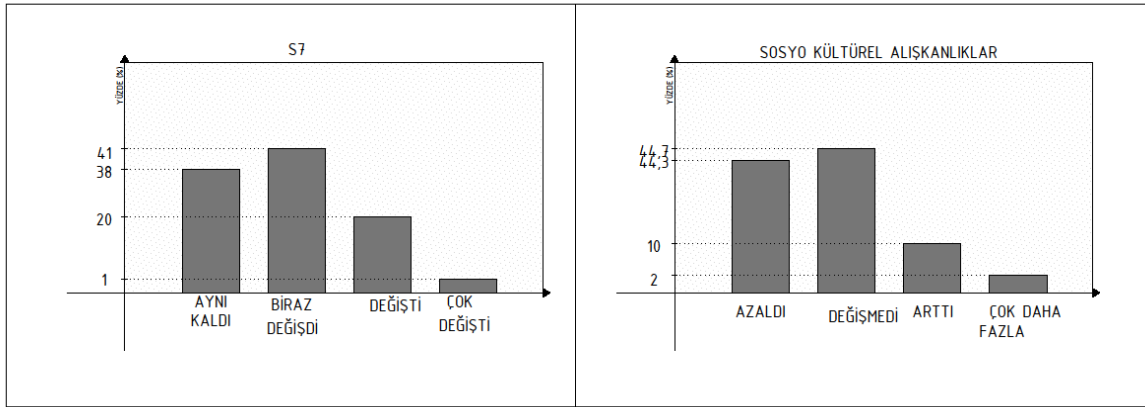
Deneklerin alışveriş ve ticaret olanaklarının eskiye oranla karşılaştırıldığı üçüncü soruda deneklerin %16'sı çok kötü, %29'u kötü, %36,7 si aynı ve % 18'i daha iyi yanıtını vermiştir. Dördüncü soruda deneklere eskiye oranla sosyal çevrelerinde oluşan değişimler sorulmuştur. Ankete katılan deneklerin %35,3'ü azaldı, %42'si değişmedi, %16,7'si arttı ve % 6'sı çok daha iyi yanıtını vermiştir. Anketin beşinci sorusu olarak deneklere "Komşularınızla beraber katıldığınız etkinlikler (gün, düğün, nişan, tören) eskiye oranla karşılaştırırsanız " sorusu sorulmuştur. Ankete katılan deneklerin %44,7'si azaldı, %40'u değişmedi, %10,7'si arttı ve %4,7'si çok daha iyi cevabını vermiştir.

Şekil 28. Deneklerin eskiye göre etkinlik katılım durumu - mahalleye aidiyetlik durumu

Altıncı sorusu olarak deneklere “Kendinizi aidiyet olarak eski mahallenize mi yeni oturduğunuz mahalleye mi yakın görüyorsunuz “ sorusu sorulmuştur. Ankete katılan deneklerin %43,3’ü eski mahalleme, %44,7’si yeni mahalleme, %10’u hiç birine ve %2’si fikrim yok cevabını vermiştir.

Verilen cevaplara baktığımızda deneklerin aidiyet olarak %0,6’lık bir farkla kendilerini yeni mahallelerine ait hissettikleri görülmüştür fakat bu oran kesin bir yargıya varmak için yeterli değildir.

Şekil 29. Bölgede yapılan K.D.Ç.’nin yerel ve kültürel özelliklere - Sosyo-kültürel alışkanlıklara etkisi

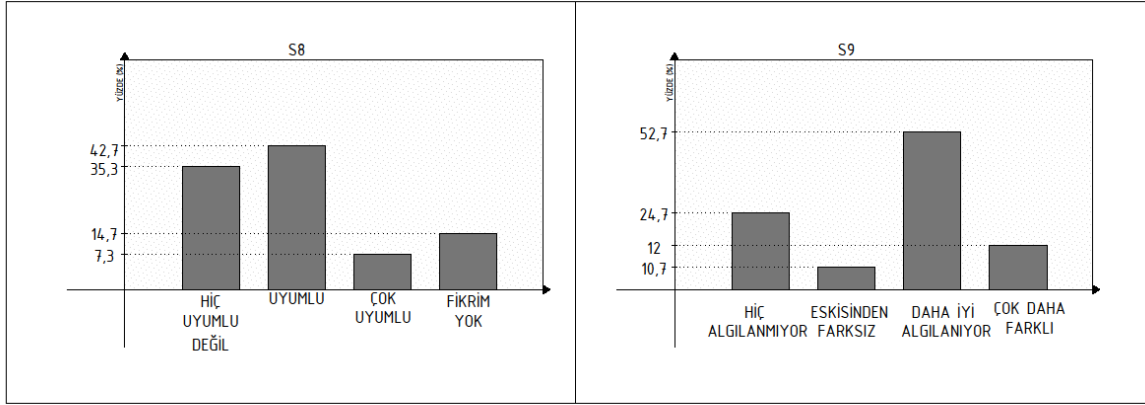
Bölgede yapılan kentsel dönüşüm çalışmasının yerel ve kültürel özelliklerinize etkisi nasıl oldu şeklinde sorulan yedinci soruya deneklerin %19,3’ü aynı kaldı,%46,7’si biraz değişti,%17,3’ü değişti, 16,7’si çok değişti cevabını vermiştir. Verilen cevaplardan anlaşılacağı üzere yapılan Kentsel Dönüşüm Çalışması az da olsa insanların yerel ve kültürel özelliklerini değiştirmiştir.

Anketin ilk bölümünü oluşturan Sosyo-Kültürel alışkanlıklar bölümündeki sorular birleştirilerek analiz edildiğinde deneklerin % 41’1 Sosyo-kültürel alışkanlıklarının azaldığını, %38’İ değişmediğini, %20’sinin arttığını ve son olarak %1’inin çok fazla arttığını görmekteyiz.

3.3. Yakın Çevre ve Kullanımına Ait Bulgular

Ankete katılan deneklere ikinci bölümde yakın çevreleri (Zağnos Vadisi Parkı ve Bahçecik Mahallesi) ve kullanımına ait sorular yöneltilmiştir. Mahalle sakinleriyle yapılan görüşmelerde ve verilen cevaplara bakıldığında deneklerin mahallenin diğer bölgelerini ve yakın çevrelerini pek sık kullanmadıkları görülmüştür.

İkinci bölümün ilk sorusu olarak “Sizce Kentsel dönüşümden sonra yapılan binalar bölgenin tarihi dokusuna ne kadar uyumlu” sorusu deneklere yöneltilmiştir. Deneklerin %42,7’si hiç uyumlu değil derken, %35,3’ü uyumlu, %7,3 çok uyumlu ve %14,7’si fikrim yok yanıtını vermiştir.

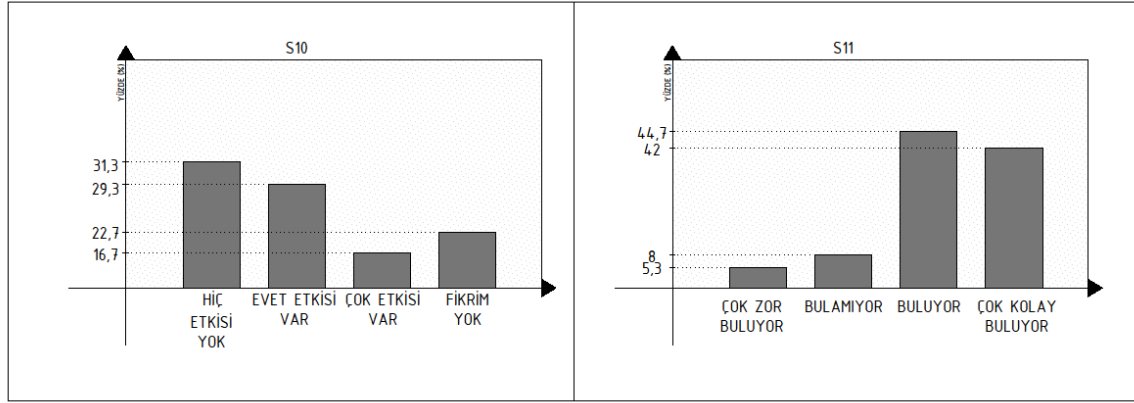
Şekil 30. Bölgede yapılan TOKİ evlerinin tarihi doku ile uyumu - tarihi dokunun algına bilirliliği

Anketin dokuzuncu sorusunda bölgedeki tarihi dokunun kentsel dönüşüm çalışması sonrasında eskiye oranla ne kadar algılandığı sorgulanmıştır. Deneklerin %10,7’si hiç algılanmıyor derken %24,7’si eskisinden farkı yok, %52,7 si daha iyi olabilirdi diye cevap vermiştir. Ankete katılanların % 12’si ise tarihi dokunun eskisinden çok daha fazla algılandığını söylemiştir.

Burada yaşamınızda (tercih sebebiniz) Zağnos Vadisi Park alanının etkisi var mı? Sorusuna ise deneklerin %29,3’ü hiç etkisi yok, %31,3’ü evet etkisi var, %22,7’si çok etkisi var derken %16,7’lik bir kısım ise fikir beyan etmemiştir.

Çarpık yapılaşmanın olduğu bölgelerde genelde görülen sorunlardan olan adres sorunu anketin onbirinci sorusu olmuştur. Ankete katılanların %5,3’ü ziyarete gelen

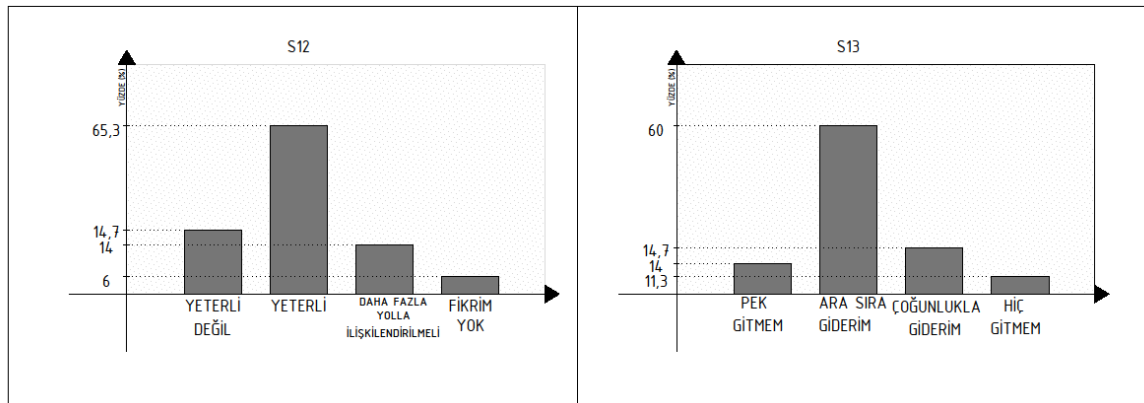
misafirlerin evlerini çok zor bulduğunu söylerken %8'i bulamıyor, %44,7'i normal buluyor ve %42'si ise çok kolay buluyor cevabını vermiştir.

Şekil 31. Zağnos vadisinin tercih etkisi - misafirlerin evin adresini bulma oranları

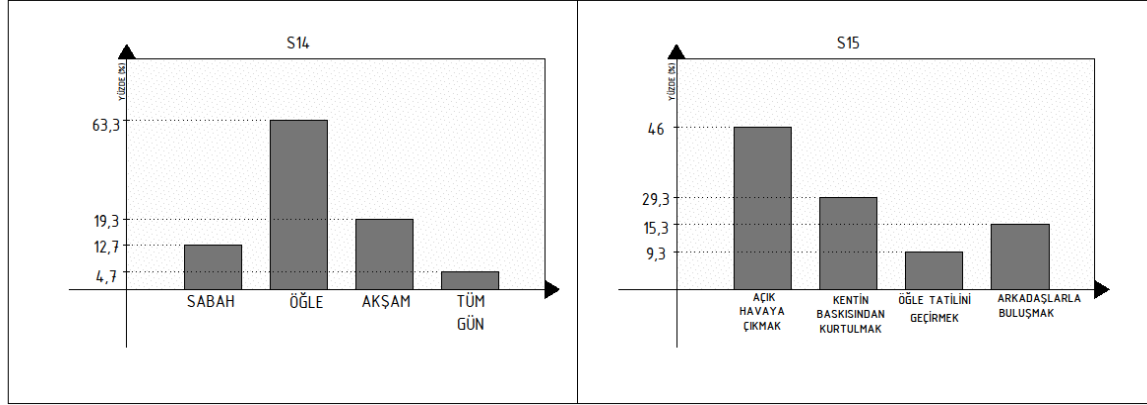
Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi'nin ana elemanı olan Zağnos Park Alanı'nın da sorgulandığı ankette on ikinci soruda deneklere Zağnos Vadisine yaya olarak ulaşım olanaklarını yeterli görüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiştir. Deneklerin %14,7'si yeterli değil derken, %65,3'ü yeterli, %14'ü daha fazla yolla ilişkilendirilmeli cevabını vermiştir. Geriye kalan %6'lık kısım ise fikir beyan etmemiştir.

Anketin on üçüncü sorusu olarak deneklerin Zağnos Vadisi'nde parka gitme alışkanlıkları sorulmuştur. Ankete katılanların %14'ü pek gitmem yanıtını verirken %60'ı ara sıra giderim, %14,7'si çoğunlukla giderim ve %11,3'ü hiç gitmem cevabını vermiştir.

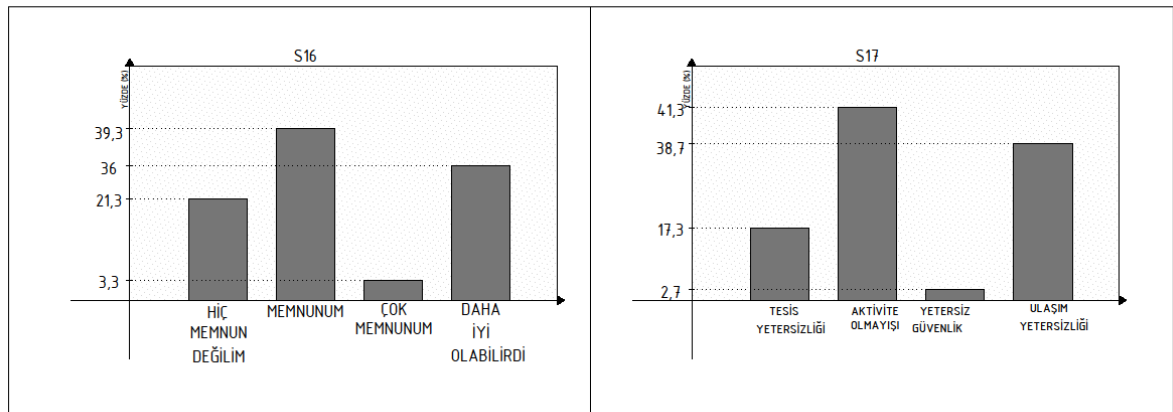
Şekil 32. Zağnos Vadisine ulaşım olanakları-gitme alışkanlığı

Deneklere sorulan başkibir soru da Zağnos Vadisini günün hangi zamanlarında kullandıklarıydı. Ankete cevap verenlerin %12,7'si sabah, %63,3'ü öğle, %19,3'ü akşam ve %4,7'si ise tüm gün şeklinde cevap vermiştir.

Şekil 33. Zağnos Vadisine gitme zamanı - amacı

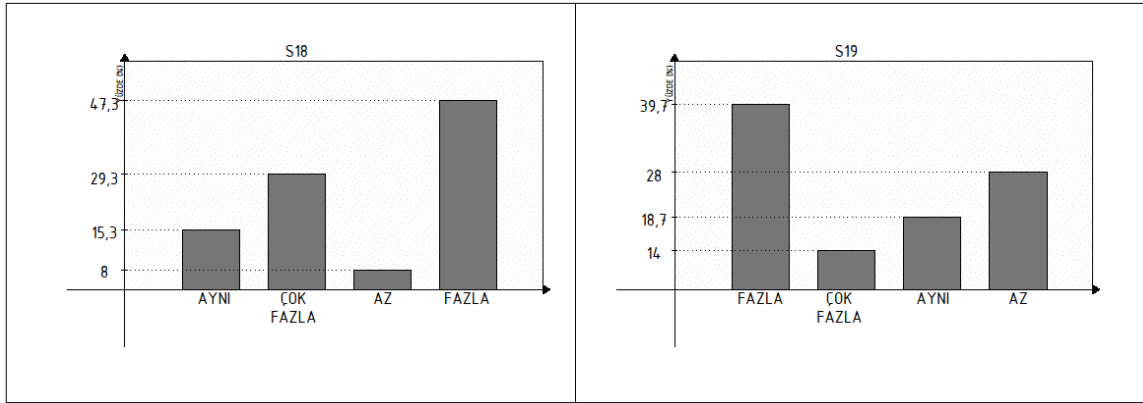
Deneklerin Zağnos Vadisini kullanım amaçları ise sırasıyla %46 açık havaya çıkmak, %29,3 kentin baskısından kurtulmak, %9,3 öğle tatilini geçirmek ve %15,3'ü ise arkadaşlarla buluşmak şeklinde sıralanmıştır.

Şekil 34. Zağnos Vadisindeki tesis ve imkânlardan memnuniyet - Zağnos Vadisi'nin kullanımını sınırlayan en önemli etkenler

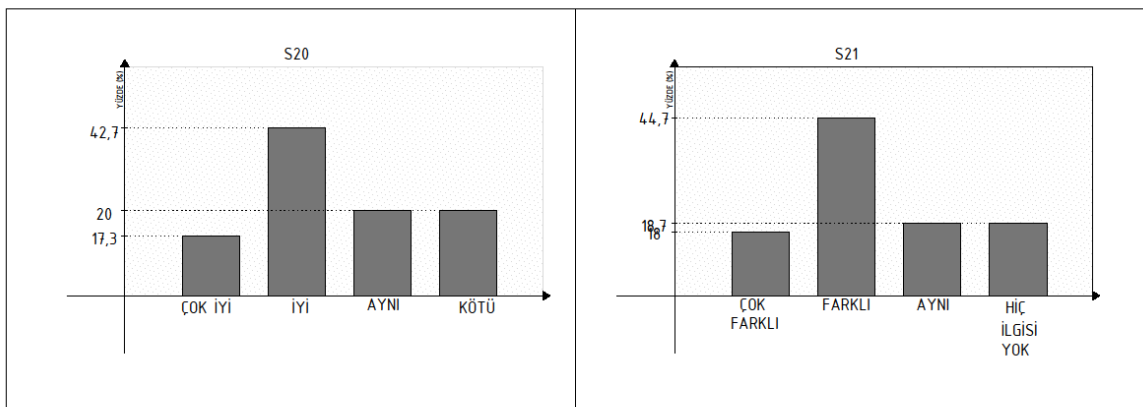
Deneklerin Zağnos Vadisinden memnuniyet oranları ise şu şekildedir; %21,3 hiç memnun değilim, %39,3 memnunum, %3,3 çok memnunum ve %36 ise daha iyi olabilirdi

cevabını vermiştir. Ankete katılan deneklere sorulan başka bir soru ise Zağnos Vadisi Park alanından neden memnun olmadıkları idi. Deneklerin %17,3'ü tesis yetersizliğinden şikâyetçi olurken %41,3'ü aktivite olmayışından, %38,7'si yetersiz güvenlik önlemlerinden ve %2,7'si ise ulaşım yetersizliğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Şekil 35. Daha önce oturduğunuz binayla karşılaştırıldığında şimdiki binanın kat sayısı-şimdiki mahallenizin yapı yoğunluğu

Anketin on sekizinci sorusu olan “Daha önce oturduğunuz binayla karşılaştırdığınız da şimdiki binanın kat sayısı nasıldır?” sorusuna ise deneklerin %29,3'ü çok fazla, %47,3'ü fazla, %15,3'ü aynı derken %8'lik kısmı ise az yanıtını vermiştir.

Şekil 36. Daha önce oturduğunuz binayla karşılaştırdığınız da şimdiki binanın yapı kalitesi - karakteri

Deneklerin büyük bir çoğunluğu ise “Daha önceki mahalleniz ile karşılaştırdığınız da şimdiki mahallenizin yapı yoğunluğu nasıldır?” sorusuna %39,3'lük oranla fazla yanıtını vermiştir. Ve yine deneklerin %14'ü çok fazla derken, %18,7'si aynı ve %28'i az yanıtını vermiştir.

Anketin yirminci sorusunda ise deneklerin; daha önce oturdukları binayla karşılaştırdıklarında şimdiki binalarının yapı kalitesi sorulmuştur. Deneklerin %17,3'ü çok daha iyi derken, %42,7'si iyi, %20'si aynı ve %20'side kötü cevabını vermiştir.

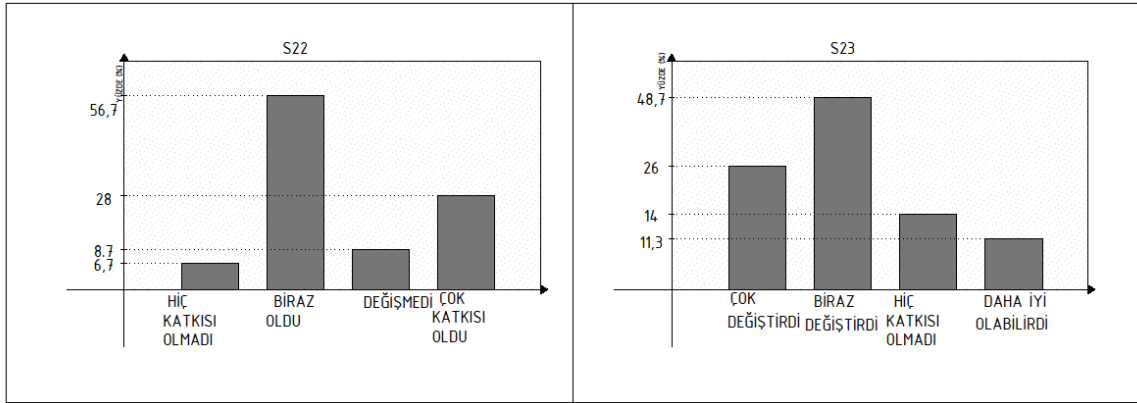
Ankete katılanların daha önce oturdukları binalar ile karşılaştırdıklarında şimdiki yapı karakterinin önceki binalarına ne kadar benzediği sorulmuştur. Cevap verenlerin %18'i çok farklı, %44,7'si farklı, %18,7'si aynı derken %18,7'si hiç ilgisi yok yanıtını vermiştir.

3.4. Kentsel Çevre Algısına Ait Bulgular

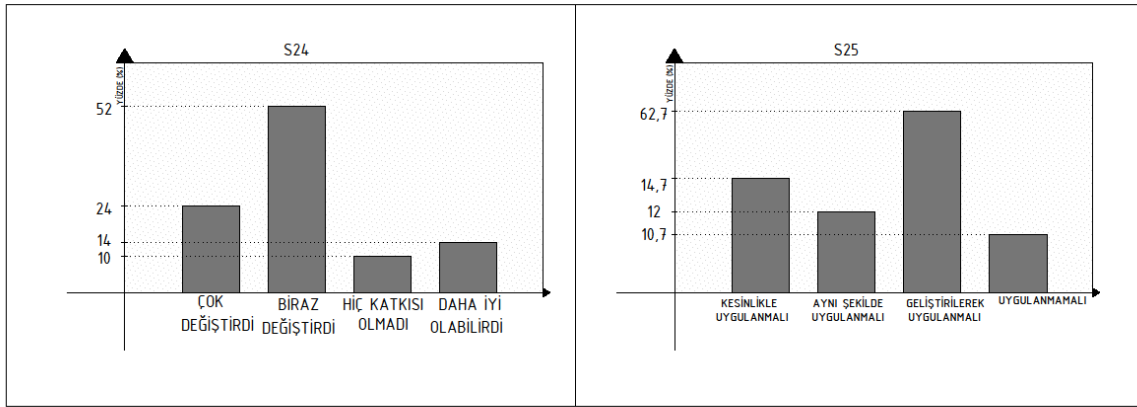
Anketin son bölümünde ise deneklere Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesinin kentsel çevreye katkısı sorulmuştur ve bundan sonra uygulanacak kentsel dönüşüm projelerin nasıl olması gerektiği hakkında düşünceleri sorulmuştur.

Deneklere sorulan “Sizce Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün kente katkısı ne düzeyde olmuştur?” sorusuna denekler %6,7 oranında hiç katkısı olmadı derken %56,7'si ise biraz katkısı oldu demiştir. Geriye kalanlardan %8,7'si değişmedi ve %28'i ise çok katkısı olmuştur cevabını vermiştir.

Sizce Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün yakın çevresine katkısı ne düzeyde olmuştur? Sorusuna ise deneklerin %26'sı çok değiştirmiştir, %48,7'si biraz değiştirdi, %14'ü hiç katkısı olmadı derken %11,3'ü daha iyi olabilirdi şeklinde cevap vermiştir.

Şekil 37. Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün kente - yakın çevresine katkısı

Şekil 38. Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün kent imajına ve kentin genel görünüşüne - Bu tip kentsel dönüşüm projeleri diğer mahallelere de uygulanmalı mı?

Deneklere sorulan “Sizce Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün kent imajına ve kentin genel görünüşüne (silüetine) katkısı ne düzeyde olmuştur?” sorusuna deneklerin %24'i çok değiştirmiştir, %52'si biraz değiştirdi, %10'u hiç katkısı olmadı derken %14'ü daha iyi olabilirdi şeklinde cevap vermiştir.

Anketin son sorusunda ise deneklere Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşüm projesi aynı anlayışla Trabzon'un diğer mahallelerinde de uygulanmalı mı? Sorusu yöneltilmiştir. Deneklerin %14,7'si kesinlikle uygulanmalı, %12'si aynı şekilde uygulanmalı, %62,7'si geliştirilerek uygulanmalı ve son olarak %10,7'si uygulanmamalı şeklinde cevaplamıştır.

•Çapraz Tablo Analiz Bulguları

Tablo 3. S1 * mülkiyet, taşınma çapraz tablo analizi

Mülkiyet-Taşınma	S1				Toplam
	Hiç memnun değilim	Az memnunum	Memnunum	Çok memnunum	
Kiracı	6	23	21	4	54
Satın aldım	2	16	37	3	58
Babadan dededen kalma	2	6	20	10	38
Total	10	45	78	17	150
50 yıl	6	7	10	4	27
KDÖ	2	17	7	0	26
KDS	2	17	52	3	74
ÇOK YENİ	0	4	9	10	23
Toplam	10	45	78	17	150

Deneklerin mülkiyet durumuna göre S1 “ Burada yaşamaktan ne kadar memnunsunuz? “ sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında genel olarak bir memnuniyet söz konusudur. Bulunduğu yaşam koşullarından memnun olanların başında ise bulunduğu daireyi satın alanlar gelmektedir. Alana kiracı olarak gelen deneklerin ise büyük bir kısmı memnuniyetsizliklerini dile getirmiştir. Deneklerin alana taşınma durumu ve memnuniyet durumunu karşılaştırdığımızda ise kentsel dönüşümden sonra (KDS) alana yerleşen deneklerin büyük oranda memnun oldukları gözlemlenmiştir. Ve son olarak alanda yaşamaktan en az memnun olan kesim ise hâlihazırda alanda 50 yıldır mal sahibi olan ve kentsel dönüşümden önce de alanda yaşayan insanlardır.

Tablo 4. S2 * mülkiyet çapraz tablo analizi

Mülkiyet	s2				Toplam
	Azaldı	Değişmedi	Arttı	Daha iyi	
Kiracı	29	13	11	1	54
Satın aldım	20	25	9	4	58
Babadan dededen kalma	15	7	11	5	38
Toplam	64	45	31	10	150

Deneklerin mülkiyet durumuna göre S2 “Komşuluk ilişkilerinizi eskiye oranla karşılaştırırsanız “sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında genel olarak komşuluk

ilişkilerinin eskiye oranla azaldığı göze çarpmaktadır. Komşuluk ilişkilerinin azaldığını en çok dile getiren grup ise “kiracı” olarak alanda yaşayan denekler olduğu görülmüştür.

Tablo 5. S1 * cinsiyet çapraz tablo analizi

Cinsiyet	S1				Toplam
	Hiç memnun değilim	Az memnunum	Memnunum	Çok memnunum	
Erkek	7	28	46	6	87
Bayan	3	17	32	11	63
Toplam	10	45	78	17	150

Deneklerin cinsiyet durumuna göre S1 “Burada yaşamaktan ne kadar memnunsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara erkeklerin kadınlara oranla alanda yaşamaktan daha memnun olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Sosyo-kültürel alışkanlıklar * mülkiyet çapraz tablo analizi

Mülkiyet	Sosyokültürel Alışkanlıklar				Toplam
	Azaldı	Değişmedi	Arttı	Çok daha fazla	
Kiracı	10	18	7	1	36
Satın aldım	18	10	10	0	38
Babadan dededen kalma	13	10	3	0	26
Toplam	41	38	20	1	100

Anketin ilk bölümündeki yedi sorunun birleştirilerek elde edilen “Sosyo-kültürel alışkanlıkların zaman içinde nasıl değiştiği” sorusuna ise denekler mülkiyet durumuna göre mal sahibi olanların çoğunlukla olarak “azaldı” cevabını vermesi dikkat çekmiştir.

Tablo 7. Sosyo-kültürel alışkanlıklar * taşınma durumu çapraz tablo analizi

Taşınma	Sosyokültürel Alışkanlıklar				Toplam
	Azaldı	Değişmedi	Arttı	Çok daha fazla	
50 yıl	8	7	2	0	17
KDÖ	7	5	4	1	17
KDS	16	23	11	0	50
ÇOK YENİ	10	3	3	0	16
Toplam	41	38	20	1	100

“Sosyo-kültürel alışkanlıkların zaman içinde nasıl değiştiği” sorusu ve taşınma durumuna göre deneklerin cevaplarına bakıldığında mülkiyet durumu ile benzer sonuçlar görmekteyiz. Şöyle ki deneklerin büyük çoğunluğu eskiye oranla sosyo-kültürel alışkanlıklarının zaman içinde azaldığını belirtmiştir.

- Ki Kare Bağımsızlık Testi Bulguları

Tez çalışması kapsamında ortaya konan varsayımlar doğrultusunda aralarından ilişki olması beklenen değişkenlere Ki Kare Bağımsızlık Testi uygulanmıştır.

Tablo 8. Cinsiyet * S1 çapraz tablo analizi

Cinsiyet		S1				Toplam
		Hiç memnun değilim	Az memnunum	Memnunum	Çok memnunum	
Erkek	Sayı	7	28	46	6	87
	Toplam %	4,7%	18,7%	30,7%	4,0%	58,0%
	Düzeltilmiş hata	0,8	0,7	0,3	-2,0	
Bayan	Sayı	3	17	32	11	63
	Toplam %	2,0%	11,3%	21,3%	7,3%	42,0%
	Düzeltilmiş hata	-0,8	-0,7	-0,3	2,0	
Toplam	Sayı	10	45	78	17	150
	Toplam %	6,7%	30,0%	52,0%	11,3%	100,0%

Tablo 9. Cinsiyet * S1 Ki Kare testi

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Kikare ilişki katsayısı	4,549 ^a	3	0,208
Olabilirlik oranı	4,524	3	0,210
Doğrusal-Lineer birliği	3,134	1	0,077
Geçerli değer	150		

Uygulanan Ki Kare analizi sonucunda çoğu değişkenler arasındaki ilişki yorumlanamaz çıkmıştır. Örneğin cinsiyet ve S1 (Burada yaşamaktan ne kadar memnunsunuz?) sorusu arasında yorumlanabilir bir ilişki yoktur. Şöyle ki analiz sonucuna göre cells(hücre) değeri %30'un altında olmasına rağmen $\alpha=0,05$ 'in altında olması gereken " α " değeri $\alpha=4,20$ çıkmıştır ve $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyine göre hiçbir anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Tablo 10. Mülkiyet * S1 çapraz tablo analizi

Mülkiyet		s1				Toplam
		Hiç memnun değilim	Az memnunum	Memnunum	Çok memnunum	
Kiracı	Sayı	6	23	21	4	54
	Toplam %	4,0%	15,3%	14,0%	2,7%	36,0%
	Düzeltilmiş hata	1,6	2,5	-2,4	-1,1	
Satın aldım	Sayı	2	16	37	3	58
	Toplam %	1,3%	10,7%	24,7%	2,0%	38,7%
	Düzeltilmiş hata	-1,3	-0,5	2,3	-1,9	
Babadan dededen kalma	Sayı	2	6	20	10	38
	Toplam %	1,3%	4,0%	13,3%	6,7%	25,3%
	Düzeltilmiş hata	-0,4	-2,2	0,1	3,4	
Toplam	Sayı	10	45	78	17	150
	Toplam %	6,7%	30,0%	52,0%	11,3%	100,0%

Tablo 11. Mülkiyet * S1 Ki Kare testi

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Kikare ilişki katsayısı	21,681 ^a	6	,001
Olabilirlik oranı	20,429	6	,002
Doğrusal-Lineer birliği	12,757	1	,000
Geçerli değer	150		

Alanda yaşayan deneklerin mülkiyet durumuna göre S1 sorusuna (Burada yaşamaktan ne kadar memnunsunuz?) verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı sorgulandığı tabloda cells(hücre) değeri %30'un üstünde (%33) ve $\alpha=0,05$ 'in altında olması gereken " α " değeri $\alpha=2,53$ çıktığı için mülkiyet ve S1 arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyine göre hiçbir anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Tablo 12. Mülkiyet * sosyokültürel alışkanlıklar çapraz tablo analizi

Mülkiyet		Sosyokültürel alışkanlıklar				Toplam
		Azaldı	Değişmedi	Arttı	Çok daha fazla	
Kiracı	Sayı	10	18	7	1	36
	Toplam %	10,0%	18,0%	7,0%	1,0%	36,0%
	Düzeltilmiş hata	-2,0	1,9	-0,1	1,3	
Satın aldım	Sayı	18	10	10	0	38
	Toplam %	18,0%	10,0%	10,0%	,0%	38,0%
	Düzeltilmiş hata	1,0	-1,9	1,2	-0,8	
Babadan dededen kalma	Sayı	13	10	3	0	26
	Toplam %	13,0%	10,0%	3,0%	0%	26,0%
	Düzeltilmiş hata	1,1	0,1	-1,3	-0,6	
Total	Sayı	41	38	20	1	100
	Toplam %	41,0%	38,0%	20,0%	1,0%	100,0%

Tablo 13. Mülkiyet * sosyokültürel alışkanlıklar Ki Kare testi

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Kikare ilişki katsayısı	8,627 ^a	6	0,196
Olabilirlik oranı	9,181	6	0,164
Doğrusal-Lineer birliği	3,141	1	0,076
Geçerli değer	100		

Deneklerin kişisel bilgileri ile anket soruları arasında anlamlı bir ilişki kurulamayınca deneklerin verdiği cevapların kendi aralarında bir ilişki olup olmadığı irdelenmiş fakat yine anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Daha sonra gerekli görülen satır ve sütunlar birleştirilerek yeniden analiz uygulanmış ve yorumlanabilir sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Alanda yaşayan deneklerin mülkiyet durumuna göre S1,S2,S3,S4,S5,S6,S7 sorularının toplamı olarak “Sosyo-kültürel alışkanlıkların değişimi” sorusuna verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı görülmüştür. Sonuçlara göre cells(hücre) değeri %30’un altına (%25) ve $\alpha=0,05$ ’in altında olması gereken “ α ” değeri $\alpha=0,26$ çıktığı için mülkiyet ve “sosyo kültürel alışkanlıkların değişimi“ arasında $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyine göre hiçbir anlamlı ilişki bulunamamıştır.

4. İRDELEME

Bu bölümde yapılan anket çalışmasından elde edilen bulguların SPSS istatistik programı yardımıyla analiz edilerek, başlangıçta ortaya konan varsayımların geçerliliği aranmıştır. Deneklere sorulan sorular Ki Kare Bağımsızlık testi ve Çapraz tablo analizleriyle irdelenmiş ve hipotezin doğruluğu aranmıştır.

4.1. Ki Kare Bağımsızlık Testi Sonuçlarının İrdelenmesi

Tez çalışması kapsamında ortaya konan varsayımlar doğrultusunda aralarından ilişki olması beklenen değişkenlere Ki Kare Bağımsızlık Testi uygulanmıştır. Uygulanan Ki Kare analizi sonucunda bütün değişkenler arasındaki ilişki yorumlanamaz olduğu için gerekli görülen satır/sütunlarda birleştirmeler yapılarak yeniden analiz uygulanmış ve yorumlanabilir sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır ancak hiçbir değişken arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

4.2. Çapraz Tablo Analizi Sonuçlarının İrdelenmesi

Çalışma kapsamında ortaya konan varsayımlar doğrultusunda deneklerin, cinsiyet, eğitim durumu, mülkiyet durumu ve alana taşınma zamanı gibi kişisel bilgilere anket sorularıyla birlikte çapraz tablo analizi uygulanmıştır.

Deneklerin mülkiyet durumuna göre S1 “ Burada yaşamaktan ne kadar memnunsunuz? “ sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında genel olarak bir memnuniyet söz konusudur. Bulduğu yaşam koşullarından memnun olanların başında ise bulunduğu daireyi satın alanlar gelmektedir. Genel olarak alana kiracı olarak gelen deneklerin ise büyük bir kısmı memnuniyetsizliklerini dile getirmiştir. Aynı kesim komşuluk ilişkilerinin de eskiye oranla azaldığı ve sosyal çevrelerinin daraldığını dile getirmiştir.

Deneklerin alana taşınma durumu ve memnuniyet durumunu karşılaştırdığımızda ise kentsel dönüşümden sonra (KDS) alana yerleşen deneklerin büyük oranda memnun oldukları gözlemlenmiştir. Ve son olarak alanda yaşamaktan memnun olmayan kesim ise hâlihazırda alanda 50 yıldır mal sahibi olan ve kentsel dönüşümden önce de alanda

yaşayan insanlardır. Alanda kiracı olarak ikamet eden deneklerin büyük bir kısmı yeni mahallelerini içselleştirememiştir ve büyük bir kısmı kendini eski mahallesine ait hissetmektedir.

Deneklerin Burada yaşamaktan ne kadar memnunsunuz? “ sorusuna cinsiyetlerine göre verdiği cevapların değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Verilen cevaplara bakıldığında erkeklerin kadınlara oranla alanda yaşamaktan daha memnun olduğu görülmektedir. Ve yine erkeklerin yeni mahallelerine kadınlara oranla daha erken adapte oldukları söylenebilir.

Anketin ilk bölümündeki yedi sorunun birleştirilerek elde edilen “Sosyo-kültürel alışkanlıkların zaman içinde nasıl değiştiği” sorusuna ise denekler mülkiyet durumuna göre mal sahiplerinin çoğunluklu olarak “azaldı” cevabını vermesi dikkat çekmiştir.

“Sosyo-kültürel alışkanlıkların zaman içinde nasıl değiştiği” sorusu ve taşınma durumuna göre deneklerin cevaplarına bakıldığında mülkiyet durumu ile benzer sonuçlar görmekteyiz. Şöyle ki deneklerin büyük çoğunluğu eskiye oranla sosyo-kültürel alışkanlıklarının zaman içinde azaldığını belirtmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hızla küreselleşen dünyada sınırlar anlamını yitirmiş gün geçtikçe dünya daha küçük bir yer haline gelmiştir. Dünya toplumları artık bir birleriyle çok daha rahat iletişim kurabilmektedir. Bu iletişim zamanla yerini etkileşime bırakmaktadır ve bunun sonucu olarak ta toplumlar birbirinden etkilenip zamanla tek bir toplum olmaya doğru gitmektedir.

Bir birine benzeyen tişörtler, arabalar, evler derken bir birine benzeyen kentler ortaya çıkmıştır. Kentlerin kendi kimliklerini koruyamayıp diğer kentlere benzemeye başladığı çağımızda bu benzeşmeye en büyük katkıyı belki de makro ölçekte uygulanan kentsel dönüşüm projeleri vermektedir.

Kentlerin tarihi, kültürel ve sosyolojik değerlerini hiçe sayarak dünyanın her yerinde aynı anlayışla uygulanan kentsel dönüşüm projeleri günümüzde kimlik kavramının sorgulanmaya başlandığı bir alan haline gelmiştir.

Bu bağlamda çalışma kentsel dönüşüm projelerinde “kimlik” kavramının sorgulanması ve sürdürülebilmesi üzerine kurgulanmıştır. Kentsel dönüşüm, kimlik, kentsel kimlik, sürdürülebilirlik gibi kavramların incelendiği bu çalışma kentlerin kimlik sorununa sürdürülebilir bir çözüm getirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda yapılan literatür taraması neticesinde oluşturulan anket Trabzon Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi çalışma alanında deneklere uygulanarak çalışma alanı ile ilgili bilgiler toplanmış, insanların memnuniyet oranları tespit edilmiş ve deneklerin alanla ilgili sorun ve önerileri tespit edilmiştir.

Çalışma başlangıcında ortaya konan varsayımlardan yola çıkarak yapılan irdeleme ve değerlendirmelere göre elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Sosyo-kültürel alışkanlıklara ait sonuçlar;

- Yapılan literatür taraması ve anket çalışmasından elde edilen bulgulara göre kentsel dönüşüm projelerinde ortaya ciddi anlamda bir kentsel kimlik sorunu çıkmaktadır.
- Anket çalışmasında elde edilen bulgulara göre deneklerin eğitim seviyesi düştükçe yapılan kentsel dönüşüm çalışmasından memnuniyet oranı arttığı tespit edilmiştir.
- Kentsel dönüşüm çalışması ile birlikte alanda yaşayan deneklerin sosyo-kültürel anlamada alışkanlıkları eskiye oranla ciddi oranda azalmıştır. Şöyle ki deneklerin

dönüşümden sonra katıldığı düğün, nişan ve gün gibi sosyal etkinliklere katılımları büyük oranda düşmüştür. Bu düşüşte dönüşüm sonrası kaybolan komşuluk bağlarının da etkili olduğu söylenebilir.

- Denekler aidiyet olarak kendilerini hala tam olarak yeni mahallelerine ait hissetmemektedir. Bu aidiyet hissinin yeni mahallerine alışmadıklarından kaynaklandığı söylenebilir. Alanda yapılan görüşmelerde mahalle halkı ile TOKİ konutlarında oturanların henüz sosyal bir ilişki içine giremedikleri tespit edilmiştir.
- Kentsel dönüşüm çalışması sonrası genel olarak komşuluk ilişkileri zayıflasa da bu oran en çok kentsel dönüşüm sonrası alana taşınanlarda fark edilebilir hal almıştır.
- Deneklerin kentsel dönüşüm sonrası alışveriş ve ticaret olanakları azaldığı tespit edilmiştir. Bunun en önemli etkenlerinden biri de kentsel dönüşüm çalışması ile birlikte alanda inşa edilen alışveriş merkezinin faaliyete geçmemesi olarak gösterilebilir. Deneklerin site dışına dahi çıkmadıklarında şikayet eden mahalle sakinleri alışveriş ve ticaret olarak da mahalleye bir katkılarının olmadığını söylemektedir.

Yakın çevre ve kullanımına ait sonuçlar;

- Zağnos Vadisinin beklenen ziyaretçi sayısına ulaşamamasının nedenlerinin araştırıldığı ankette deneklere Zağnos Vadisine ulaşım olanaklarının yeterli olup olmadığı sorulmuş, denekler bu soruya “yeterli” yanıtını vermiştir.
- Deneklere Zağnos Vadisini kullanırken yeterli aktivite olmayışı, ulaşım olanaksızlığı, yetersiz güvenlik ve tesis yetersizliği gibi problemlerle karşılaştıkları tespit edilmiştir.
- Zağnos Vadisi’ndeki kentsel dönüşümün kente katkısının sorulduğu soruya deneklerin büyük çoğunluğu biraz katkısı oldu yanıtını vermiştir. Benzer olarak deneklere sorulan Zağnos Vadisi’ndeki kentsel dönüşümün yakın çevresine katkısının ne düzeyde olduğu sorusuna da yine aynı oranda biraz katkısı oldu cevabını vermişlerdir.

Kentsel çevre algısına ait sonuçlar;

- Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün kent imajına ve kentin genel görünüşüne ne kadar katkısı oldu sorusuna deneklerin yarıya yakını biraz değiştirdi derken %10'luk bir kesim ise hiç katkısı olmadı cevabını vermiştir.
- Son olarak Zağnos Vadisinde yaşayan ve vadiyi kullanan deneklere “Bu tip kentsel dönüşüm projeleri aynı anlayışla Trabzon'un diğer mahallelerine de uygulansın mı? ” sorusu yöneltilmiştir. Denekler alanda uygulanan kentsel dönüşüm projesinin geliştirilerek diğer mahallelere de uygulanmasını önermiştir.

Kentsel Dönüşümlerde Kentsel Kimliğin Sürdürülebilirliği: Trabzon Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği adlı bu tez çalışması; uygulama eğitim ve budan sonraki araştırmalara veri oluşturmak açısından değerlendirilmiş ve öneriler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Trabzon Zağnos Vadisi'nde yapılan anket çalışması sırasında halkla kurulan temas sonucunda kentsel dönüşüm çalışmasında uygulanan yöntem açısından sıkça eleştirildiği gözlemlenmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda yöntem konusuna önem verilmesi ve gerekli kanuni hakların tanınması önem arz etmektedir.
- Özellikle tarihi kentlerde kentsel dönüşüm çalışması yapılırken bölgenin tarihi geçmişi iyice araştırılmalı ve ortaya çıkan tarihi değerler tasarımda rol almalıdır. Trabzon gibi tarihi bir kentin tarihi bir bölgesinde yapılan kentsel dönüşüm çalışmasında aranan tarihi hassasiyet maalesef bulunamamıştır.
- Kentsel dönüşüm çalışmalarında kentsel kimlik kavramının korunabilmesi için çalışmanın tasarım aşamasında alanın kentsel kimlik analizi yapıp bu çalışmanın sonucuna göre tasarıma yön verilmelidir.
- Bundan sonra yapılacak kentsel dönüşüm çalışmalarında bölge halkının, sivil toplum kuruluşlarının ve akademisyenlerin tasarım aşamasından başlamak üzere son ana kadar katılımı sağlanması hayati önem arz etmektedir.
- Kentsel dönüşüm projelerinin de diğer tüm projeler gibi ekonomik bir tarafı vardır. Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesinde bu ekonomi alanda yapılan yeni konut bölgesiyle karşılanmaya çalışılmıştır. Ancak bu yeni konut dokusunun bölgenin tarihi dokusuyla bir uyum içinde olduğunu söylemek oldukça zordur. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda dönüşüm sonrası alanda yapılacak konutlar

gerek yoğunluk, gerek kat sayısı, gerekse de mimari kimlik olarak bulunduğu bölgenin dokusu ile uyum içerisinde olması son derece önemlidir.

- Yapılan kentsel dönüşüm çalışmalarında yerel halkın projeyi benimseyebilmesi uygulama aşamasından sonra dahi projeye sahip çıkması için halkın katılımı kadar halktan parçalarında tasarımda yer alması son derece önem arz etmektedir.
- Bu çalışma kentsel dönüşümlerde kentsel kimliğin sürdürülebilirliği kavramını Trabzon Zağnos Vadisi özelinde incelemiştir. Aynı çalışma kentsel dönüşümlerde kaybolup giden diğer mimari, tarihi ve kültürel değerler içinde sorgulanabilir.
- Anket çalışmasında Zağnos Vadisinde şuan da yaşayan denekler üzerinden yapılan incelemeler şuan da alanda bulunmayıp Trabzon'un başka mahallerine taşınan diğer denekler üzerinden de değerlendirilebilir.
- Yapılan anket çalışmasında aralarında anlamlı ilişkiler bulunması beklenen başlıklar belirlenen değerlerin altında çıktığı için bundan sonra yapılacak çalışmalarda bu kavramlar özenle seçilmelidir.
- Bu çalışma şehir plancıları, mimarlar, kurumsal birimler ve tasarımcılar tarafından bundan sonra yapılacak çalışmalara ışık tutması için kullanılabilir.
- Kent kimliğinin zaman içerisinde nasıl şekillendiği ve evrimini inceleyen çalışma diğer kentsel kavramlar içinde aynı şekilde kullanılabilir.
- Yapılan çalışma kente yönelik yapılacak diğer kentsel kimlik çalışmalarında da bir yöntem bir veri altlığı oluşturmaktadır.

6. KAYNAKLAR

- Alp, İ., 2005. Kentsel Dönüşüm-Kentsel Mekanın Yeniden Üretilmesi Sürecinde Yönetişim ve Uygulama Araçları, Yüksek Lisans Tezi, MSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baransü, B., 1989. Şehir Yenileme, Reyo Basımevi, İstanbul.
- Bijiskyay, P. M., 1998. Pontos Tarihi, Tarihin Horona Durduğu Yer, Çivi Yazıları Yayımevi, İstanbul.
- Birlik, S., 2004. Kimlik-Değişim-Tasarım: Trabzon Örneği, 15. Uluslararası Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Mayıs, İstanbul, Bildiriler Kitabı, s. 9-12.
- Birsel, S./ Polat, E./ Yılmaz, N., 2003. Değişim-Dönüşüm Sürecinde “Kimlik Arayışları” ve “Kentsel Yenileşme” Kavramı TMMOB Ş.Pl. Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Ocak, İstanbul, Bildiriler Kitabı, s. 24-33.
- Bülbül Ş., 2008. Zağnos Vadisi’nde Kentsel Dönüşüm, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Çakılıoğlu, M., Cebeci, Ö.F., 2003. 'Kentın Çöküntü Alanlarında Uygulamada Yetersiz Kalan İmar P. Yerine Alternatif Planlama Süreçleri' Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Haziran, İstanbul, Bildiriler Kitabı, s. 1-3.
- Çardak F. S., 2011. Kentsel Dönüşüm Bağlamında Toki Konutlarının İncelenmesi: Yüreğir Sinanpaşa Kentsel Dönüşüm Projesi ve Aksantaş Toki Örneği, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Çöl, Ş., 1998. Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi, Doktora Tezi, M.S.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dayıoğlu, O., 2006. Kentsel Gelişimde Dönüşüm Projeleri: Süreç ve Aktörlerin Tanımlanması, Zeytinburnu Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirkıran, S., 2008. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Demirsoy, S.M., 2006. Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisi (Lübnan-Beyrut-Solidere Kentsel Dönüşüm Projesi Örnek Alan İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Dündar, Ö., 2006. “Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Sonuçları Üzerine Kavramsal Bir Tartışma”, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Ankara Mayıs, Bildiriler Kitabı, 2. Baskı, s.12-17.
- Erden, D., 2003. Kentsel Yenileşmede Bir Araç Olarak Dönüşüm Projeleri, MSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Eren, F., 2006. Kentsel Dönüşümlerde Kamu- Özel Ortaklıkları ve Özel Girişimin Dönüşümündeki Varlığı: Konya Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Erkmen, B., 1990. Şehir Kimliği ve Şehir Mobilyası Üzerine, Arredamento Dekorasyon.
- Ersoy, M., 2004. Paris La Défense Örneği Sunumu, Kentsel Tasarım Yöntem Teknikleri Dersi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gültekin, N., Görer, N. ve Gültekin, T. 1993. Kent Kimliği, Koruma Planları, Kentsel Tasarım ve Postmodernizm Üzerine, II. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, İstanbul, Bildiriler Kitabı, s. 21-28.
- Gür, S. Ö., der., 2007. Metin Karadağ, “Önsöz”, Eleştiri Seçkisi Yarışması Eleştiri Yazıları Kitabı, İstanbul Mimarlar Odası Yayınları.
- Gürler, E., 2003. "Kentsel Yeniden Üretim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma" Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Ocak, İstanbul, Bildiriler Kitabı, s.18-21.
- Hacıfettahoğlu, İ. 2001. “Kuruluşundan Fethine Trabzon’un Kısa Tarihi ve Fethi”, Öncesi ve Sonrasıyla Trabzon’un Fethi, Ankara, 2001, s. 11-21.
- İnanç. T., 2010. Geleneksel kırsal mimari kimliğin ekoloji ve sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmesi Rize Çağlayan Köyü evleri örneği, İstanbul.
- Kara, G., 2007. Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Nisan, Ankara, Bildiriler Kitabı, s.7-15.
- Karaaslan Ç., 2010. Tarihi kentlerde kimliksizleşme sorunu ve bir çözüm yolu olarak kentsel canlandırma projeleri, Ankara.
- Karakoç İ., 2004. “Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi”, Planlama Dergisi, Ankara.
- Kocabaş, A., 2006, Kentsel dönüşüm (yenileş(tir)me): İngiltere deneyimi ve Türkiye’deki beklentiler”, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Kocamemi, G., 2006. Kentsel Dönüşüm Süreci Kazlıçeşme Örneği, Yüksek Lisans Tezi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Koçan, N., 2012. Uşak Kentsel Sit Alanının Koruma ve Süreklilik Bağlamında Değerlendirilmesi, Nurhan Koçan, Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi, s.98-99, İzmir.
- Lynch, K., 2005. The Image Of The City, The M.I.T. Pres, Cambridge, Massachusetts 1960 Kentsel Dönüşüm, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir.
- Nalçakan, M., 1993. Tarihi ve Kültürel Sürekliliğin Fiziksel Çevrede Değişime Yansıması ve Eskişehir Örneği, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Nalkaya, S., 2006. Kentsel Dönüşüm ve Kent Kimliği, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, Yapı Dergisi, 292, 39-43.
- Öksüz M., 2006. On Sekizinci Yüzyılın İkinci Yarısında Trabzon Toplum Kültür Ekonomi.
- Özdemir Sönmez, N., 2006. “Düzensiz Konut Alanlarında Kentsel Dönüşüm Modelleri Üzerine Bir Değerlendirme”, Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, 2, 36.
- Özdemir, D., 2003. “Kentsel Dönüşüm Sempozyumu”, Haziran, İstanbul, Bildiriler Kitabı s. 8-11.
- Öztaş, N., 2005. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Haliç Örnekleme, Yüksek Lisan Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış İstanbul.
- Polat, S., 2003. Kentsel Dönüşüm İçin Kaynak Yaratıcı Sürdürülebilir Bir Planlama Çerçevesi, TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Nisan, İstanbul, Bildiriler Kitabı, s. 31-35.
- Sahin, S. Z., 2006. “İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı (Pseudo) Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği”, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Haziran, Bildiriler Kitabı, 2, 19, Ankara.
- Sarıcaoğlu B., 2011. Trabzon Mimarlık ve Sanat Tarihi literatürü: Bibliyografya, Dizin ve Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Sarpkaya, A., 2011. Bir Kentsel Dönüşüm İronisi: Osmaniye’de Yapılan Yeni Toplu Konut Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Sekmen, S., 2007. Kentsel dönüşüm üzerine bir model önerisi: İzmir-Ferahlı Mahallesi örneği.
- Şişman A. ve Kibaroğlu D., 2009. Kadastroda Yenileme Çalışmaları Ve Yenileme Kanununun Gereksinimleri, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası.
- Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı 11-15 Mayıs 2009, Ankara.

- URL-1, Kentsel Dönüşüm, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5077ecfd818d25.49234974, 25 Mayıs 2012.
- URL-2, Kentsel Dönüşüm, <http://www.arkitera.com/-g67-kentsel-donusum.html>, 10 Nisan 2012.
- URL-3, Kentsel Dönüşüm, <http://www.arkitera.com/-g67-kentsel-donusum.html>, 5 Mayıs 2012.
- URL-4, Danbara kentsel dönüşüm projesi <http://www.kentselyenileme.org/index.php/dünyadan/33-homa-danbara-kentyenen--projesi>, 5 Mayıs 2012.
- URL-5, Trafalgar Meydanı, http://en.wikipedia.org/wiki/Trafalgar_Square, 21 Haziran 2012.
- URL-6, Trafalgar Meydanı, <http://www.turismoactual.net/wp-content/uploads/2010/11/Trafalgar-Square.jpg>, 21 Haziran 2012.
- URL-7, Postdam meydanı projesi, <http://tr.qantara.de/Berlinde-bir-a%C5%9Fk%20hik%C4%97yesi/15471c15601i1p352/index.html>, 21 Haziran 2012.
- URL-8, 2012 La Defense Meydanı, <http://maps.google.com>, 21 Haziran 2012.
- URL-9, Portakal Çiçeği Vadisi Projesi <http://www.kentselyenileme.org/index.php/turkiyeden/16-portakal-vadprojes>, 21 Haziran 2012.
- URL-10, Dikmen Vadisi Projesi, <http://www.kentselyenileme.org/index.php/turkiyeden/17-dmen-vadprojes>, 21 Haziran 2012.
- URL-11, Zafer Meydanı Projesi <http://www.kentselyenileme.org/index.php/turkiyeden/18-zafer-meydani-projes>, 21 Haziran 2012.
- URL-12, Kuştepe Kentsel Dönüşüm Projesi <http://www.kentselyenileme.org/index.php/turkiyeden/23-kuepe-kentsel-d-projesi>, 21 Haziran 2012.
- URL-13, Tabakhane vadisi, <http://www.turksesigazete.com/432-bina-kamulastirildi.html>, 10 Kasım 2012.
- URL-14, Kimlik kavramı, Bruje, Belçika, <http://www.bilgilik.com>, 21 Aralık 2012.
- URL-15, Bruje, Belçika, <https://tr.wikipedia.org>, 5 Ocak 2013.
- URL-16, Prag, Çek Cumhuriyeti, <https://tr.wikipedia.org>, 5 Ocak 2013.
- URL-17, Mostar, Bosna Hersek, <http://www.prague.fm/tr/>, 5 Ocak 2012.
- URL-18, Venedik, İtalya, <http://www.biriyilik.com/sanat/resim-sanat/bosna-hersek-resimleri-36702.html>, 5 Ocak 2012.

URL-19, Mardin, Türkiye, <http://en.wikipedia.org/wiki/Mardin>, 5 Ocak 2013

URL-20 Kùltür kavramı, <http://www.insanbilimleri.com>, 21 Mayıs 2012,

URL-21, Trabzon kalesi, <http://www.e-tarih.org>, 5 Ocak 2013.

URL-22, Trabzon kalesi, www.wowturkey.com, 25 Ocak 2013.

Uzun, Çolak, Berkman, Güneş 2009, Urban Design Process Model with “The Urban User” Participation, Mersin

Yılmaz, A. 2000. Kentsel Koruma Alanlarında Planlama ve Kentsel Tasarım İlişkileri Ankara, Afyon, Konya, Avanos, Divriği Örnekleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 137, Ankara.

7. EKLER

Ek1.Zağnos Vadisi kentsel dönüşüm çalışması kullanıcı memnuniyet anketi

**Karadeniz Teknik Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü**

Bu anket yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır ve elde edilen bilgiler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır.

ZAĞNOS VADİSİ KENTSEL DÖNÜŞÜM ÇALIŞMASI MEMNUNİYET ANKETİ

ÖN BİLGİLER

YAŞ :
CİNSİYET : ERKEK KADIN
ÖĞRENİM : İLK ORTA LİSE YÜKSEK
MÜLK SAHİPLİĞİ : Kiracı Satın aldım Babadan Deden Kalma
NE ZAMAN TAŞINDINIZ : 50 yıl K.D.Ö. K.D.S. Çok Yeni

SOSYO - KÜLTÜREL ALIŞKANLIKLAR

1.Burada yaşamaktan ne kadar memnunsunuz

Hiç memnun değilim Az Memnunuz Memnunuz Çok memnunuz

2.Komşuluk ilişkilerinizi eskiye oranla karşılaştırırsanız

Azaldı Değişmedi Arttı Daha iyi

3.Alişveriş ve ticaret olanaklarınızı eskiye oranla karşılaştırırsanız

Çok Kötü Kötü Ayrı Daha iyi

4.Sosyal çevrenizi (kahvehane, kafe, dernek çevresi) eskiye oranla karşılaştırırsanız

Azaldı Değişmedi Arttı Çok daha iyi

5.Komşularınızla beraber katıldığınız etkinlikler (gün, düğün, nişan, tören) eskiye oranla karşılaştırırsanız

Azaldı Değişmedi Arttı Çok daha fazla

6.Kendinizi aidiyet olarak eski mahallenize mi yeni oturduğumuz mahalleye mi yakın görüyorsunuz

Eski Mahalleme Yeni Mahalleme Hiç Birine Fikrim yok

7.Bölgede yapılan kentsel dönüşüm çalışmasının yerel ve kültürel özelliklerinize etkisi

Ayrı kaldı Biraz Değişti Değişti Çok Değişti

YAKIN ÇEVRE ve KULLANIMI

8.Sizce Kentsel dönüşümden sonra yapılan binalar bölgenin tarihi dokusuna ne kadar uyumlu
 Hiç uyumlu değil Uyumlu Çok uyumlu Fikrim yok

9.Kentsel dönüşümden sonra bölgedeki tarihi yapı ve binaların (surlar, camii vs.) algılana
 birliği nasıl değişti
 Hiç algılanmıyor Eskisinden farkı yok Daha iyi algılanıyor Çok daha fazla algılanıyor

10.Burada yaşamanızda (tercih sebebiniz) Zağnos Vadisi Park alanının etkisi var mı?
 Hiç etkisi yok Evet etkisi var Çok etkisi var Fikrim yok

11.Size misafirlğe gelenler evinizi (dairenizi) rahat bulabiliyor mu?
 Çok zor buluyor Bulamıyor Normal Çok kolay buluyor

12.Zağnos Vadisine yaya olarak ulaşım olanaklarını yeterli görüyor musunuz?

Yeterli değil Yeterli Daha fazla yolla ilişkilendirilmeli Fikrim yok

13.Zağnos Vadisi'ndeki parka gitme alışkanlığınız var mı?
 Pek gitmem Ara sıra giderim Çoğunlukla giderim Hiç gitmem

14. Zağnos Vadisi'nin gün içindeki kullanım zamanınız
 Sabah Öğle Akşam Tüm gün

15. Zağnos Vadisi'ne geliş amacınız nedir?
 Açık havaya çıkmak Kentin baskısından kurtulmak Öğle tatilini geçirmek Arkadaşlarla buluşmak

16.Zağnos Vadisi'ndeki kullanımlardan (tesis ve aktivitelerden) memnun musunuz?
 Hiç Memnun değilim Memnunuz Çok memnunuz Daha iyi olabilirdi

17. Zağnos Vadisi'nin kullanımını sınırlayan en önemli etken
 Tesis yetersizliği Aktivite olmayışı Yetersiz güvenlik Ulaşım olanaksızlığı

18. Daha önce oturduğumuz binayla karşılaştığımız da şimdiki binanın kat sayısı
 Çok Fazla Fazla Aynı Az

19. Daha önceki mahalleniz ile karşılaştığımız da şimdiki mahallenizin yapı yoğunluğu
 Çok Fazla Fazla Aynı Az

20. Daha önce oturduğumuz binayla karşılaştığımız da şimdiki binanın yapı kalitesi
 Çok iyi İyi Aynı Kötü

21. Daha önce oturduğumuz mahalle ile karşılaştığımız da şimdiki yapı karakteri
 Çok Farklı Farklı Aynı Hiç ilgisi yok

KENTSEL ÇEVRE

22. Sizce Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün kente katkısı ne düzeyde olmuştur?
 Hiç katkısı olmadı Biraz katkısı oldu Değişmedi Çok katkısı oldu

23. Sizce Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün yakın çevresine katkısı ne düzeyde olmuştur?

Çok değiştirmiştir Biraz değiştirmiştir Hiç katkısı olmadı Daha iyi olabilirdi

24. Sizce Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşümün kent imajına ve kentin genel görünüşüne (silüetine) katkısı ne düzeyde olmuştur?

Çok değiştirmiştir Biraz değiştirmiştir Hiç katkısı olmadı Daha iyi olabilirdi

25. Sizce Zağnos Vadisi'ndeki kentsel dönüşüm aynı anlayışla Trabzon'un diğer mahallelerinde de uygulanmalı mı?

Kesinlikle uygulanmalı Aynı şekilde uygulanmalı Geliştirilerek uygulanmalı Uygulanmamalı

Sorulara verdiğiniz samimi cevaplar için teşekkürler...

ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında Trabzon'da doğdu. İlköğretimini Bedri Rahmi Eyüboğlu İlköğretim Okulu'nda tamamladıktan sonra 2005 yılında Trabzon Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl girdiği Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden 2009 yılında onur öğrencisi olarak mezun oldu, aynı yıl K.T.Ü. Mimarlık Bölümü'nde yüksek lisansa başladı.

Trabzon'da serbest bir mimarlık bürosunda 2011 yılına kadar çalıştıktan sonra aynı yıl KPSS sınavını kazanarak kamu personeli olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na atandı. Halen Artvin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nde mimar olarak çalışmaktadır.

Bilgisayar destekli tasarım programlarını iyi derecede kullanmakta olup orta seviyede İngilizce bilmektedir.